

C

203. **CA¹**, conj. „comme, environ, que (comparatif) — † après, aussitôt que, parce que“ || ir. *ca*; megl. *ca* „après que, lorsque“; ar. *ca*.

Lat. QUAM.

Vlomb. *ca*; abr. nap. Otranto, sard log. *ka* (pentru înțelesul de „environ“, comp. abr. *ce šta ka mmezze miję* „è distante mezzo miglio così“; *ka mo* „or ora“, Finamore); prov. *quan*; sp. *cuan*; port. *quão*.

In legătură cu și s'a format *ca și* (ir. megl. ar. ~) „comme, de même que, aussi bien que“ || din *ca + ma* (forma paralelă lui *mai*, v. acest cv.) a rezultat *cama*, „plus“ păstrat numai în aromină; în condițiuni speciale sintactice (dinaintea vocalelor) *cama* s'a redus la *cam* „à peu près, un peu“, vr. băn. *can* (Dosoftei, V. Sf. v. WgJb. V, 66), cu care nu trebuie confundat ar. *can* „au moins“ <ngrec. νάν. Funcțunea și înțelesul lui *cam* se explică din construcțiuni de felul următor: *ca mai mulți au murit de ger* (N. Costin, Letop. II, 59), unde însă *ma* a fost înlocuit cu *mai*, forma obișnuită în dacoromină care s'a impus mai târziu; prin slăbirea ideei de comparație s'a ajuns la semnificațunea actuală de aproximație (comp. *nu prea sănt*, care corespunde lui *nu cam sănt*).

Impr.: ngrec. νάμα „mehr“ (Murnu, Rum. Lehnw. 27).

204. **CA²**, conj. „afin que“ (numai în legătură cu *să*: *ca să*) || megl. ar. *ca (si)*.

Lat. QUA, devenit *QUA în poziție atonă (cf. Rydberg, Zur Gesch. des fr. ο, 352).

Rtr. *cha*; vit. *ca*; abr. nap. Otranto, sic. cors. sard log. *ka*; vsp. vport. *ca*.

205. **CĂ**, conj. „que, parce que“ || ir. *ke*; megl. *că*, „să“; ar. *că*.

Lat. QUOD, prin trecerea lui o la ă ca în alte monosilabe atone.

Otranto *ku*.

In legătură cu pentru, fiind a format loc. conj.: *pentru că*, *fiind că* „parce que“ || din *că + ce* și-a luat naștere vr. trans. *că ce* (Frîncu-Candrea, Rotac. 50; WgJb. IV, 328), megl. *că fi*, ar. *că te* „pourquoi?“ din acesta s'a desvoltat conj. *căci*, † *căce*, trans. *căce*, *căceși* (Frîncu - Candrea. ibid.; WgJb. VIII, 82) „car, parce que, † que“; trecerea lui *e* la *i* s'a întipplat în frasă dinaintea cuvintelor începătoare cu vocală (*căce-atunci*, *căce-odată* > *căci atunci*, *căci odată*, etc.) || în ar. se alătură des pe lingă alte cuvinte: *decă* „parce que“; *ică* „ou“; *nacă* „par hasard, est-ce que?“ *per-**că*, *pri-că* „que“ (comparativ); *fecă* „quoique“.

206. **CĂCA**, vb. „chier“ || ir. *cacă*; megl. *căcari*; ar. *căcare*.

Lat. CACARE.

Vegl. *kakur*; rtr. *chier*; it. *cacare*; sard log. *kagare*; fr. *chier*; prov. cat. sp. port. *cagar*.

Der.: *căcat* (ir. *cacăt*; ar. *căcat*) „excrément“ (nap. *kakatę*; cat. *cagat*; sp. port. *cagado*; comp. rtr. *chieda*; it. *cacata*; sard log. *kagada*) || dim. *căcătel* (sp. *cagadillo*; comp. sic. *kaka-tedda*); *căcătuț* (Lex. Bud.) || augm. *căcătoi* (Lex. Bud.) || *căcător* (Lex. Bud.), adj. sb. „qui fait chier, qui chie“, ar. *cicitor* (Dalametra) „latrine“ (rtr. *chi-*

duoir; it. cacatoio; sard log. kagador-žu; comp. sp. cagadero; nprov. caga-douiro; cat. cagadora); căcătură „chiure“ (it. cacatura; sard log. kagadura; fr. chiure; nprov. cagaduro) || căcăcios, adj. sb. „foireux; poltron“, ar. cícitos (Dalametra) „foireux“ || căcice, † căcace (Moxa) „foireux; pusillanime“ || căcăret (Lex. Bud.) „chieur“ || căcăloī (Lex. Bud.), căcălău „tas d'excréments“, fig. „grande quantité“ || căcărel, căcărea (Lex. Bud.) „crotte, chose insignifiante“ (it. cacherello; Arbedo kagarela „sterco di pecora o di capra“, Boll. stor. Svizz. XVII, 103; sard log. kagaredđa; nprov. cagarello) || căcărează, căcărez, căcăreață (Lex. Bud.), ar. gigirață (Dalametra) „crotte de borbis, de chèvre“ (cf. Densusianu, Bausteine z. rom. Phil. 477) || col. căcărie (fig.) „affaire sale, malhonnête; frivolité“ (it. cache-ria) || căcări (Lex. Bud.) „avoir envie d'aller à la selle; s'amuser à des fadaises“; căcăli (Laurian-Massim) „souiller d'excréments, salir (en général)“; căcăliu, căcăliv (ibid.) „qui se souille d'excréments, sale (en général); obscène“ || căcănar „vidangeur“ (comp. cat. caganer; port. caganeira); căcănărie (Polizu) „vidange“ (comp. cat. caganería) || zool. căcănău (Costinescu), căcău „coracias garrula“ || căcăstoare „latrine“, ar. cicistori, pl. (Papahagi, Mat. 266) „crotte de souris“; căcăsto-rar (Lex. Bud.) „vidangeur“ || căcăfrică „poltron“.

Impr.: ngrec. ναναράντης „crotte de borbis“.

CĂCI, v. că.

207. **CĂDEA**, vb. „tomber“; a se că-dea (unipers.) „convenir, être permis“ || ir. cade; megl. cădeart; ar. cădeare, cadire.

Lat. CADĒRE (= clas. CADĒRE), atestate formele de subj. că deat și viit. că-debit (Thes.), care dovedesc trecrea la conjugarea a doua.

Vegl. kadar; friul. kader; it. ca-dere; fr. choir; prov. cazer; cat. caure; sp. caer; port. cahir; înțelesul de „convenir“ apare des în dialectele italiene.

Der.: † căzut, adj. „convenable, dû“, căzut, sb. (Lex. Bud.) „chute“ (comp. it. caduta; fr. chute; prov. cazuta;

cat. cagguda); căzător „qui tombe“ (comp. vit. caditoio); căzătură „chute; homme déchu, décrétit; quantité d'arbres abattus“ (Marian, Ins. 96); † „ruine“ (Coresi, Evang. Luca II, 34; comp. sp. caedura) || căzămint (Gaster; Lex. Bud.) „chute, décadence; convenance“ (comp. it. cadimento; vfr. chaement; prov. cazemen; vsp. caimiento; port. cahimento) || † cădință „convenance, droit, privilège“ (fr. chance) || cădenie (Delavrancea) „convenance“ || † necă-dere (Gaster; Iorga, Studii XII, 281) „chose indue, illégalité“ || ar. pricădeare „se prosterner, implorer“.

208. **Scădea**, vb. „baisser, décroître, déduire, réduire“ || ar. scădeare, sca-dire „baisser, décroître, devenir pauvre“ || < EX-CADĒRE || it. scadere; fr. é-choir; prov. escazer; cat. escaure || scă-dere „action de baisser..etc.; déduction, soustraction“; megl. iscăzut, ar. scă-dzut „pauvre“; scăzător „qui diminue, qui déduit“; scăzătură (An. Car.; Cihac) „déduction“ || scăzămint „diminution, rabais, † décadence“ (Gaster; it. scadimento) || † scădenie (Iorga, Doc. Cantacuzino, 66) „préjudice“.

209. **CAL**, sb. m. „cheval“ || ir. că; megl. ar. cal.

Lat. CABALLUS,-UM.

Alb. kal'(ə); rtr. chavagl; it. cavallo; sard log. kađdu; fr. cheval; prov. ca-val; cat. cavall; sp. caballo; port. ca-vallo.

Der.: dim. căluț, zool. „grillon, sauterelle, libellule“ (Marian, Ins. 516, 518, 519, 525, 527, 559; it. cavalluccio); că-luleț (Cihac; Rădulescu-Codin, Cint. pop. 76); căluș „bâillon; chevalet d'un violon, chevalet de blanchisseuse; sorte de danse populaire“ (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 13); scăluș „bâillon, chevalet d'un violon, traverse du joug“ (Damé, Term.); bă-n. „sauterelle, libellule“ (Marian, Ins. 519, 560); călu-șor (Stamati, Wb. 559; Cihac); călișor (WgJb. VIII, 307), căișori, pi. „carrousel“; călușel, zool. „grillon, sauterelle“ (Marian, Ins. 525, 527), călușea (Polizu; Costinescu) „poulie“; ar. cilic (Dalametra) || augm. căloī, trans. bă-n. căloī, călon (Lex. Bud.; Laurian-Massim; An. Car.; Viciu, Glos. 25) „espèce de cheminée évasee qui ramasse

la fumée et la conduit au grenier“; *scaloi* (Costinescu) „bâillon“ || *călușer* (*călușan*, *călucean*, *călușai*, Tiktin; Novacovici, Folclor. 162; Marian, Sârb. III, 239) „sorte de danseur populaire“; *călușer*, *călușel* „sorte de danse populaire“; *călușerie* (Frîncu-Candrea, Munții apus. 131) „condition, corporation de ceux qui dansent le „călușer“; *călușeresc* (Lex. Bud.; Frîncu-Candrea, Munții apus. 132) „concernant le „călușer“; *călușerește*, *călucenește* (Marian, Sârb. III, 239) „à la manière du „călușer“ || *căiesc* „de cheval“: *măcriș căiesc* (Lex. Bud.), *bubă căiască* (Tocilescu, Mat. 600), *brîncă căiască* (Gr. n. 281), *tîrpie căiască* (Novacovici, Folclor. 139), *cîrtită căiască* (Rev. arh. ist. III, 384), *muscă căiască* (Mehedinti, Serbia) || *încăluși* (Jipescu, Opinc. 59) și *scălușá* (Costinescu) „bâillonner“.

Impr.: rut. *калуш* „Holzstück in die Speichen eingelegt zum Hemmen (Bremsen) des Wagenrades“.

210. \dagger *Călariu*, adj. sb. „cavalier“ || ir. *călărî* și megl. ar. *călar*, adv. „à cheval“ || <*CABALLARIUS,-A,-UM* „palefrenier, écuyer“ || rtr. *chavaller*; it. *cavallaiò*; sard log. *kadðarżu* „trepiede grande“; fr. *chevalier*; prov. *cavallier*; cat. *cavaller*; sp. *caballero* (comp. pentru înțelesul românesc: *andar caballero* „aller à cheval“); port. *cavalleiro*, *cabalheiro* || comp. alb. *kal'uar(ə)* <*CABALLORIUS* || col. *călărimo*; ar. *cîlîriū* (Dalametra) || *călăraș* „soldat de la cavalerie“; *călărașîță* (Iorga, Doc. Callimachi II, 94) „femme d'un soldat de la cavalerie“; col. \dagger *călărășime* (Neculce), \dagger *călărășie* (Iorga, Studii VI, 343) „cavalerie“; \dagger *călărășesc* (Iorga, Studii IV, 271) „concernant la cavalerie“ || *călărie* „équitation“ (it. *cavalleria*; fr. *chevalerie*; prov. *cavalaria*; sp. *caballería*; port. *cavallaria*; comp. alb. *kal'erî*) || *călări* „aller à cheval“; *călărit* „équitation“; *călăritor* „qui monte à cheval“; *călăritură* (Stamati, Wb. 594; Cihac) „cavalcade“ || *călărește* „en cavalier, à cheval“ \dagger *încălar* (Cipariu, Princ. 123), megl. *ançalar*, ar. (a)ncalar „à cheval“ || *încălări*, \dagger (a se) *încălăra* (Letop. I, 140, 337; Mag. ist. III, 341) „monter à cheval“.

211. *Călare*, adj. adv. „à cheval, cavalier“ <*CABALLARIS,-EM*, Thes.

212. *Călăreț*, sb. m., \dagger adj. „cavalier“ || ar. *călăreț* || <**CABALLARICUS,-A,-UM* || vit. *cavallereccio* „atto a portarsi dai cavalli“; vfr. *chevalerez* „fait pour un cheval, qui se porte à dos de cheval“ (Thomas, Rom. XXXII, 185) || cat. *cavalleris*; sp. *caballerizo*; port. *cavallarico* <**CABALLARICUS*.

213. *Încăleca*, vb. „monter à cheval“ — trans. *căleca* (Reteganul, Pov. ard. II, 40), probabil o formă aferesată || megl. *ancălicari*; ar. (a)ncălicare || IN-CABAL-LICARE || alb. *ngal'koń*; it. *incavalcare*; sard log. *inkadđigare*; fr. *enchevaucher*; prov. *encavalcar*; cat. *encabalcar*; sp. *encabalgar*; port. *encavalgar* (mai obișnuită forma simplă: rtr. *chavalger*; it. *cavalcare*; sard log. *kadđigare*; fr. *chevaucher*; prov. cat. *cavalcar*; sp. *cabalgar*; port. *cavalar*) || *încălecat* „action de monter à cheval“; \dagger *încălecător* (Ps. Sch. CLII, 1, 4) „cavalier“ (comp. vfr. *chevauchoir*, adj. „qui sert pour chevaucher“, sb. „chevauchée“); *încălecătură* „action de monter à cheval“ (it. *incavalatura*; fr. *enchevauchure*; nprov. *encavaucaduro*; sp. *encabalgadura*; port. *encavalgadura*; comp. it. *cavalcatura*; sard log. *kadđigadura*; fr. *chevauchure*; prov. cat. *cavaucadura*; sp. *cabalgadura*; port. *cavalgadura*).

214. *Descăleca*, vb. „descendre de cheval; \dagger occuper un pays, coloniser“ || ar. *discălicare* „descendre de cheval“ || <*DIS-CABALLICARE* || alb. *iškal'kon*; it. *discavalcare*; vfr. *deschevalchier*; prov. *descavalcar*; cat. *descabalcar*; sp. *descabalgar*; port. *descavalgar* (comp. it. *scavalcare*; sard log. *iskadđigare*) || *descălecare*, *descălecat* „action de descendre de cheval; \dagger occupation d'un pays, colonisation“; \dagger *descălecată* (Iorga, Doc. Cantacuzino, 44) „occupation d'un pays“, ar. *discălicată* „action de descendre de cheval“; \dagger *descălecător*, „fondateur d'un pays“; \dagger *descălecătoare*, \dagger *descălecătură* (Tiktin; Cantemir, Hron.) „fondation d'un pays“, ar. *discălicătură* „action de descendre de cheval“ (sp. *descabalgadura*) || megl. *priscălicari* „sauter sur quelqu'un“.

CĂLCA, v. urm.

215. **CALCE**, sb. f. „caltha palustris, chelidonium majus, ficaria ranunculoides“—trans. *scalcie* (Lex. Bud.).

Lat. *CALX*, *CALCEM* „talon, pied de l'homme et des animaux“; înțelesul romînesc se explică din forma de copită de cal pe care o au frunzele acestei plante; de aceea de obicei se zice *callea calului* (comp. numirile corespunzătoare fr. dial. *pied de polain*, sîrb. *kopitac* „petit sabot“) [Candrea, Rom. XXXI, 304].

It. *calce*; sard log. *kalke*; prov. *caus*; sp. *coz*.

216. **Călcii**, sb. n. „talon; chanteau(de pain)“—bän. *călcin(e)* || megl. *călcinu*; ar. *călcinu*—ar. *călcine*(Dalametra), sb. f. „chaussette“ || <*CALCANEUM*|| rtr. *chal-chagn*; it. *calcagno*; sard log. *kalkanžu*; vfr. *calcain, chauchein*; prov. *calcanh*; vsp. *calcaño* || dim. *călciaș* || bän. *călcinoasa*, în expresiunea: *a o lua la călcinoasa* (Wg Jb. III, 318) „se sauver, décamper“ || *călciaj*(Tiktin; Reteganul, Pov. pop. 19, 122, 138, 208) „marcher à grands pas, s'empresser, † fouler aux pieds“ (rtr. *chalchognar*; vit. *calcagnare* „scappare, spronare“, sic. *karkañari* „calzare“).

217. **Călca**, vb. „fouler aux pieds, marcher, enfreindre; cöcher; repasser“ || megl. *călcari*; ar. *călcare* || <*CALCARE* || rtr. *chalcher*; it. *calcare*; sard log. *kalkare*; (fr. *cöcher*), vfr. *chauchier* „fouler aux pieds, presser, couvrir la femelle (en parl. des oiseaux“; acelaș înțeles în vit. *calcare* „coprire, parl. d'uccelli“; nprov. *caucá no galino*, „cöcher une poule“); prov. cat. sp. port. *calcar* || † *călcătă* (Ps. Sch. CXXXVIII, 3) „pas, marche“ (rtr. *chalcheda*; it. *calcata*) || *incălca* „empiéter, oppimer“; *incălcare* „empiètement, oppression“.

218. **Călcat**, sb. n. „action de fouler, de marcher; repassage“ <*CALCATUS, UM*.

219. **Călcător**, adj. sb. m. „qui foule aux pieds; franchissable“ (*punte călcătoare*, Gorovei, Cimil. 308); pédale, reinette (de charpentier); fouloir de vendange“ — **Călcătoare**, sb. f. „fouloir de vendange, planche sur laquelle le potier pétrit la marche avec les pieds“;

pl. *călcători*, Mehedinți „courroies des étriers“, Muscel „chevron“ (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 13) <*CALCATORIUS, -A, -UM*; *CALCATORIUM* „lieu où l'on foule la vendange, pressoir“ || rtr. *chal-chaduoira*; it. *calcatoio, calcatoia*; vfr. *chauchoir*; prov. *caucadoira*; port. *calcadouro* (comp. vsp. *calcadera*); înțelesul de „fouloir de vendange“ apare și în aceste forme românești *călcătoare* (Costinescu), *călcătoreasă*, *călcătoriță* „repasseuse“ || † *călcători* (Dosoftei, Ps. vers. 107) „frayer une route“.

220. **Călcătură**, sb. f. „pas, marche; transgression; repassage; épilepsie“ — în munții Sucevii „callosité sur le pis de la vache“ (Sez. II, 185); † „invasion“ (Cantemir, Hron.); † „peine, affliction“ (Paliia, Exod. III, 7; IV, 31) || ar. *călcătură* „pas; aire en argile mêlée avec de la bouse de vache ou du crottin de cheval“ || <*CALCATURA, -AM* || it. *calcatura*; sard *kalkadura*; port. *calcadura*.

221. **Călțămînt**, sb. n. „chaussure“ (Cipariu, Princ. 122; Dosoftei, Ps. vers. 55; Bobb; Polizu); *călțaminte* (Marian Sărb. I, 197); † *încălțămînt* (Cipariu, Princ. 122) și *încălțaminte* (pl. devenit sg.) au fost refăcute după *încălța* <*CALCIAMENTUM, CALCIAMENTA*, devenit sg. fem. || rtr. *chüzzamainta*; it. *calzamento, incalzamento* „poursuite“; sard *kalzamentu*; vfr. *chaucement(e), enchaucement* „poursuite“; prov. *causament(a)* „chaussure; poursuite“, *encaussament* „poursuite“; cat. *encalzement* „poursuite“; port. *calçamento*.

222. **Încălțare** (Dosoftei, V. Sf. v. Wg Jb. V, 112; Creangă, Scrisori II, 35), sb. f. „chaussure“ <*CALCEARE* + *în-* [Pușcariu, Etym. Wb. 807] || rtr. *chalzer*; it. *calzare*; vfr. *chaucier*; prov. *causier*.

223. **Încălțatură**, sb. f. „chaussure“ (Jipescu, Opinc. 35) <*CALCIATURA, -AM* „pansement appliqué aux pieds du cheval“ (Mulom. Chironis, 332) + *în-* sub influența lui *încălța* || it. *calzatura*; fr. *chaussure*; nprov. *caussaduro*; sp. *calzadura*; port. *calçadura*.

224. **Încălța**, vb. „chausser; mettre des jantes à une roue“ (Costinescu;

Barcianu) — *† inculta* (An. Car.) a fost refăcut după *desculta* || ir. *incață*; ar. (*a)ncăltare*, chausser; ferrer(un cheval)“ || <**INCALCIARE** (Densusianu, Hist. l. roum. I, 169) || it. *incalzare*, sard log. *inkalzare*, vfr. *enchausser*, prov. *en-caussar*, cat. *encalsar* și vsp. *encalzar*, „poursuivre“; mai întrebuințată forma simplă: rtr. *chüzzер*; it. *calzare*; sard log. *kalzare*; fr. *chausser*; prov. *caussar*; cat. *calsar*; sp. *calzar*; port. *calçar* || *incăltat* „action de chausser“ || *incăltei* (Sbiera, Col. 92) și *incăltii* (Re-teganul, Pov. pop. 145), pl. „souliers“ || *incăltelar* (Damé) „cordonnier“ || *incăltaminte*, v. *Căltamint*.

225. **Descăltă**, vb. „déchausser“ || ar. *discăltare* || <**DISCALCIARE** || it. *discalzare*; fr. *déchausser*; prov. *descaussar*; cat. *descalsar*; sp. *descalzar*; port. *descalçar* (comp. it. *scalzare*) || *descăltat* „action de déchausser“.

226. **Descult**, adj. „nu-pieds“ || ir. *reskuṭ* (prin înlocuirea lui *des-* cu *res-*, cum se întimplă des în acest dialect); ar. *disculṭu* || < ***DISCULCIUS**, -A, -UM (cf. Candrea, Rev. ist. arh. VII, 78) || friul. *diškolz*, Muggia *deskols*, tir. *deškous*; Rovigno *daskulso*; vven. *descolzo*, pad. *deskolze*, trent. com. mil. *deskolz* (comp. rtr. *scuz*; sard log. *iskulzu*) || forma corespunzătoare ***DISCALCIUS** e reprezentată de it. *discalzo*; fr. *déchaux*; prov. cat. *descals*; sp. *descalzo*; port. *descalço*.

227. **Desculta**, vb. „déchausser“ || ir. *reskuṭā* (cf. *descult*); ar. *disculṭare* || <**DISCULCIARE** || friul. *diškolzā*; vven. *descolzar*, vic. *deskolzar*, vlob. *des-coçcar*, com. mil. *deskolzā* (comp. sard log. *iskulzare*).

228. **CALD**, adj. „chaud“ || ir. *cād*; megl. *cald*; ar. *caldu*.

Lat.: **CALDUS**, -A, -UM (= clas. **CALIDUS**).

Rtr. *chod*; it. *caldo*; sard log. *kaldu*; fr. *chaud*; prov. *caud*; sp. port. *caldo*.

Der.: dîm. *călduṭ* (it. *calduccio*); *căldicel*, *căldicea* (sic. *kaudiceddu*), *căldicică*; *căldișor* (ar. ~); *căldușor* (Marian, Sârb. II, 113) || *caldos* (Daul, Col. 20) „chaud“ (nprov. *caudous*; sp. *caldoso*) || *incălzi*, megl. *ancălziri*, ar. (*a)ncăldzire* „chauffer, échauffer“ (comp. vfr. *enchauder*); *incălzit*, „chauf-

fage, échauffement“; *incălzitor* „é-chauffant, réchauffant;“ *incălzitură* (Cantemir, Ist. ier. 262; Cihac), *incălzeală* (Polizu; Costinescu) „échauffement, chauffage“.

229. **Căldare**, sb. f. „chaudron“ || megl. *căldari*, *căldar*; ar. *căldare*.

Lat. **CALDARIA**, -AM; forma a doua megl. poate veni din **CALDARIUM**, dar se poate de altfel ca schimbarea de gen să se fi produs în acest dialect.

Rtr. *chüdera*; it. *caldaia*, *caldaio*; fr. *chaudière*; prov. *caudeira*; cat. sp. *calderera*, vsp. *caldero*; port. *caldeira*.

Der.: dim. *căldăruță* (Gorovei, Cimil. 127; it. *caldaiuccia*; comp. friul. *k'aldiruzz*); *căldărușe*, bot. „aquilegia nigricans“, ar. *cildirușă* (Dalametra); băn. *căldărușcă* (An. Car.; megl. ~) || augm. *căldăroi* || trans. *căldărău* (Viciu, Glos. 23) „bois qui sert à soutenir la chaîne du chaudron“ || *căldărar* „chaudronnier“; Gorj „bois qui soutient la chaîne du chaudron“ (rtr. *chü-direl*; it. *calderao*; vfr. *chauderier*; nprov. *caudeirié*; cat. *calderer*; sp. *calderero*; port. *caldeireiro*); *căldărăreasă* (Costinescu) „chaudronnière“ || *căldărărie* „chaudronnerie“ (cat. sp. *calderería*; port. *caldeiraria*) || *† căldărăresc* (Cantemir; Iorga, Studii V, 357) „de chaudronnier“ || trans. *căldări* (Lex. Bud.) „salir, noircir“.

Impr.: ngrec. οὐρδάρι „Melknaf, Melkgefäß“.

230. **Căldură**, sb. f. „chaleur“ < ***CALDURA**, -AM || Muggia *k'aldura*; it. *caldu-ra*; sard camp. *kardura*; nprov. *cauduro* || dim. *căldurică* (Tiktin; Creangă, Scireri I, 251) || *călduros*, ar. *cilduros* (Dalametra) „chaud“ (nprov. *caudrous*) || ar. *căldureaṭă* „chaleur“ || ar. *ngıldurari* (Dalametra) „chauffer“.

231. **Scălda**, vb. „baigner“ || ir. *scadā*; megl. *scăldari*; ar. (*a)scăldare* || <**EXCALDARE** „mettre dans l'eau chaude“ (pentru înțelesul romînesc, comp. ex-*caldatio* „bain chaud“) || rtr. *schalder*; it. *scaldare*; fr. *échauder*; prov. *escaudar*; cat. sp. port. *escaladar* (comp. sard log. *iskaldire*) || *scaldă*, *scăldușe*, *scăldușcă* „bain, baignoire“; băn. trans. *scăldare* „balneum“ (An. Car.; Viciu, Glos. 75); *scăldat* „action de

baigner“ (nprov. *escaudat* „mets li-mousin, espèce de polenta, farine de sarrasin qu'on fait cuire, délayée dans l'eau“; comp. it. *scaldato*); *scăldător*, adj. sb. „qui baigne“ (it. *scaldatoio*; fr. *échaudoir*); *scăldătoare* (ar. ~) „bain, baignoire“; *scăldătură* (ar. ~) „action de baigner“ (fr. *échaudure*; prov. *escaudadura*; cat. port. *escalda-dura*; comp. sard log. *iskalididura*).

232. **Scăldăciune**, sb. f. „action de baigner“ (Marian, Nașt. 255) < EX-CALDATIO,-IONEM.

233. **CĂLDĂRAŞ**, sb. m. „bouvreuil“. Lat. *CARDILLUS,-UM „chardonneret“ + suf. dim. -aş (= clas. CARDUĒLIS, devenit CARDĒLIS, atestat la Petroniu, și CARDELUS, Thes. gl. I, 182, din care apoi prin substituire de sufix *CARDILLUS, CARDELLUS, Thes. gl. I, 11, 181). Forma dispărută *cărdel a dat în combinațiune cu suf. dim. -aş: *cărdelaş, care apoi prin etimologie populară a devenit căldăraş (comp. formele românice, și în special cele dialectale fr. de mai jos).

It. *cardello* (cu e deschis sub influența derivateelor cu *ello*), abr. *kardille*, sic. *kardiđu*; nprov. *cardil*; alături de acestea numeroase deriveate: it. *cardelletto*, *cardellino*, *calderino*, *carderino*, *calderello*, pist. *karderuđio*, vit. pist. *calderugio*; vfr. *chardereul*, fr. dial. *chardounari*, *chaudronnier* (prin etim. populară sub influența lui *chaudron*), *chetronurier*; nprov. *cardelino*, *cardarino*, *cardelineto*, *cardino*, *cardineto*, *cardenillo*, *cardinolet*, *cardonel*, *cardonnet*, *cardouniera* (cf. Rolland, Faune II, 187).

234. **CALE**, sb. f. „chemin, route, voyage, moyen“—Oșani „fois“, în expresiunea *d'o cale* (*d'o călătă*) „une fois“ || ir. *cále*; ar. *cale* „chemin, route, voyage; fois“ (*unā cale* „une fois“).

Lat. CALLIS,-EM.

Vegl. *kal*, și cu înțelesul de „fois“ ca în românește (paralelismul acesta semantic „chemin—fois“ se mai întâlneste și în alte limbi, cf. Bartoli, Dalm. I, 292); it. sp. *calle*.

Der.: dim. *călicea* (Lex. Bud.; Marian, Leg. 276, Ins. 174; ven. vic. *kal-tesela*, regg. mod. mir. bol. *kalšela*);

călicioară (Lex. Bud.); *călișoară* (ar. ~) || *călător* (ar. ~), adj. sb. „voyageur“, formațiune identică cu lat. *viator*, *viatorius* (comp. alb. *uðεtar* și *uðεtor*, *rūgetar* „Reisender“ < *uðε* „Weg“, *rūge* „Gasse“) || *călători* „voyager“; act. „transporter“ (Şez. I, 112; Voronca, Dat. cred. 782; Sevastos, Cint. 150); *a se călători* „s'en aller, partit“; *călătorit*, *călătorie* „voyage“.

CAM, v. *ca*¹.

235. **CĂMAŞE**, sb. f. „chemise; placenta“ || ir. *cāmeşę*; megl. *cāmeşă*; ar. *cāmeaše*.

Lat. CAMISIA,-AM.

Friul. *kamežę*; bellun. *kamesa* || în restul domeniului intîlnim forme care au la basă pe CAMISIA,-AM: alb. *kəmišə*; rtr. *chamischa*; it. *camiscia*; fr. *chemise*; prov. cat. *camisa* (sard log. *kamija*; sp. port. *camisa*); vegl. *kamajsa* poate fi CAMISIA ori CAMISIA (cf. Meyer-Lübke, Beton. im Gall. 17; Salvioni, Arch. gl. XVI, 253, 293).

Der.: dim. *cămaşuťă*, megl. *cămişuťă*; *cămeşuie* (Tiktin; Cihac; Paliaia, Exod. XXVIII, 42; XXXIX, 25; Vi-ciu, Glos. 25); mold. trans. bucov. *cămeşuică* (Lex. Bud.; Creangă, Scirieri II, 75; Marian, Nunta 345, 351, Nașt. 331); *cămăşcioară* (Ştefulescu, Gorjul LXIV); megl. *cămişoċċă*; ar. *camişītă*, *camişică*, *cimişotă* (Dalametra) || augm. *cămeşoi*.

236. **CAP**, sb. n. „tête; chevet, bout; commencement; chef“; pl. *capete* „têtes, etc.; capital“, *capuri*, dial. „têtes, etc., † taxe par tête“ || ir. *cáp*, pl. *cápuri*; megl. *cap*, pl. *capiti*; ar. *cap*, pl. *capite*.

Lat. CAPUT; din punct de vedere fonetic forma românească s-ar putea explica și din lat. vulg. CAPUS, atestat în CIL. XIII, 3683 și reprezentat într-o parte a domeniului romanic occidental; cum arată însă pl. *capete* < CAPITA trebue mai curind să admitem derivarea din CAPUT; pl. *capuri* este o formătivă tîrzie.

Vegl. *kup*; rtr. *cho*; it. *capo*; sard log. *kabu*; cat. prov. *cup*; sp. port. *cabo* < CAPUT ori CAPUS || fr. *chef* < CAPUS.

Der.: dim. *cáp(u)şor*; *cápuf* (it. *cappuccio*); ar. *cípic* (Dalametra) || *cápăt*

„bout, extrémité, commencement, comble“, refăcut din pl. *capete* (mil. *kaved* „tralcio novello della vite“; sard log. *kabidu, kabida*) || ar. *cāpie* „commandement“ || *cāpetenie* „chef, commandant“ || *capes* „avisé, énergique“ || *cāpātui* „caser“; *cāpātuială* „action de caser, établissement“ || zool. *capovenie* (Rădulescu - Codin, Cuv. Musc. 14), *virtecap* și *capintoratură* (v. *Toarce*) „torcol“.

237. **Căpețel¹**, sb. n. „bout, † commencement; † chapiteau; petite aumône“ (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 14) — trans. *chepețel* (Viciu, Glos. 28) „fichu, voile de tête“ <**CAPITELLUM** „tête(d'aiguille), chapiteau de colonne, bout de surgeon“ || rtr. *chavdē*; it. *capitello*; prov. *capdel*; cat. *capdell*; sp. *cavillo*; port. *cabedello*.

238. **Căpețel²** (*căpețea, căpețală*, sb. f.), sb. n. „bride“ — bucov. *căpețala morii* „bois qui supporte l'arbre de couche du moulin“ (Sbiera, Col. 23; comp. vfr. *chevecel* „pièce de bois sur laquelle tourne le tourillon de l'arbre d'un moulin“) <**CAPITIUM** + -el; forma dispărută * *căpăt* avea tot înțelesul de „bride“, ca parte din formele românice corespunzătoare: com. *kavez*, mil. *kavez*, abr. *kapezze*, nap. *kapizzę*, sic *kapizzu*; vfr. *chevez*; prov. cat. *cabes*; sp. *cabezo*; port. *cabeço* (comp. rtr. *chavezza*; it. *cavezza*; vfr. *chevece*; prov. *cabeissa*; sp. *cabeza*; port. *cabeça*); din *căpețel* - pl. *căpețele* s'a refăcut, prin analogie, singularul *căpețea, căpeța*, din al cărui pl. *căpețale* și-a luat apoi naștere un nou singular *căpețală* || trans. *căpățan, căpuțan* (Viciu, Glos. 26) „bride“ e rezultat din *căpețel* prin schimbare de sufix.

239. **Căpățină**, sb. f. „crâne, tête, pomme (de chou), gousse (d'ail), pain (de sucre), moyeu (d'une roue)“ || ar. *căpățină* || * **CAPITINA**, -AM || alb. *kaptină* (comp. vit. *capitino* „capocchia del manfanile“, triest. *kavidin*, ferrar. mant. *kardin*, parm. mod. *kavden*, *capezzolo*, papilla“, mil. *kavedin* „stoppa di filaticcio“) trans. *căpățină* (Viciu, Glos. 26) „licou“ || *căpăținos* „qui a une grosse tête, tête“ || a se *incăpățina* „s'obstiner“; *incăpăținare* „obstina-

tion“ || *descăpățina* (Tiktin) „décapiter“.

240. **Căpătii**, sb. n. „chevet, bout; oreiller; chantier, morceau de bois qui sert de support; bois qui supporte l'arbre de couche d'un moulin“; bän. „charge de bois qu'on peut porter sur la tête“ || megl. *căpitgňū, cupitgňū* și ar. *căpitină, căpitină* „oreiller“ || <**CAPITANEUM**, din adj. **CAPITANEUS**, -A, -UM „capital“; pentru înțelesul de „oreiller“, comp. *capitale* „cervical“ (CGL. II, 460; V, 353), sard log. *kabidale* „cuscino“ || comp. Muggia *kavedaňa*; Rovigno *kavadaňa*; it. *capitagna* <**CAPITANEA**.

241. **Căpăta**, vb. „obtenir, recevoir“ — trans. „cueillir“ (Daul, Col. 57; Conv. lit. XX, 1006; comp. *forma* *sardă*) || ar. *căpitare* „tondre les brebis autour de la tête“ || < * **CAPITARE** (atestat în *capitare*, CGL. III, 451, 483); înțelesul dr. și al formelor romanice corespunzătoare se explică din acela pe care-l avea *caput*: ^{1º} „capital“ (> „faire fortune, gagner“) și ^{2º} „bout“ (> „arriver au bout“); cf. Ascoli, Arch. gl. XI, 428 || alb. *kap(e)toni* „dépasser“; Muggia *kapitá* (pentru înțelesul dr. comp. *kapitá una malatia*, Arch. gl. XII, 272 = a *căpăta o boală*); it. *captare*; sard log. *kabidare* „raccogliere“ (comp. sard log. *akkabidare*; vfr. *acheader* „obtenir“; prov. *acaptar*; vsp. *acabdar*, Thomas, Mélanges, 4) || *căpătat* „action d'obtenir“ || ar. *capit* „laine de la tête“ || *căpătătură* (Lex. Bud.) „enfant trouvé“ || † *incăpăta* (Cantemir, Hron.) „trouver“ (comp. *incapitare* citat mai sus).

242. **Scăpăta**, vb. „^{1º} devenir pauvre; ^{2º} décliner, se coucher (en parl. du soleil); ^{3º} baisser (en parl. des eaux); être sur le point de tomber, broncher“ (Marian, Desc. 162; Lex. Bud.; Laurian-Massim; Damé, Term.; Dosoftei, V. Sf. oct. 3; řez. I, 262) || megl. *scăpătari* „décliner, se coucher (en parl. du soleil)“; ar. (a)*scăpitare* „disparaître, engloutir; décliner, se coucher (en parl. du soleil)“ || * **EXCAPITARE**; înțelesul de sub ^{1º} se explică din *caput* „capital“, cel de sub ^{2º} din „sommet (d'une montagne“; comp. alb. cal. *kaptimi* „Sonnenuntergang“, *kaptă* „Rück-

seite eines Berges“; cf. Densusianu BSF. II, 11) || alb. *škup̃ton̄*, „devancer“; rtr. *schader*, „Schaden leiden an einer Handlung, ausweichen“; it. *scapitare* (comp. prov. *descaptar*; vsp. *descabdar*) || *scapăt* (Dosoftei, Ps. vers. 58, 393; Tocilescu, Mat. 152, 1574), megl. *scapit*, ar. (*a*)*scapit* și (*a*)*scapita* „coucher du soleil“ (rtr. *schevd*, „Verlust“; it. *scapito*); *scăpătare* „appauvrissement, revers de fortune; coucher du soleil“, megl. *scăpitari* „coucher du soleil“, ar. (*a*)*scăpitare* „disparition, engloutissement; coucher du soleil“; *scăpătat*, megl. *scăpitat*, ar. (*a*)*scăpitată* „coucher du soleil“ || *scăpătăciune* (Costinescu; Laurian - Massim; Ureche, Leg. I. 22), *scăpăciune* (Laurian-Massim; Gaster; Iorga, Studii VI, 19, 115, 418; VII, 20; VIII, 113; WgJb. IX, 229) „indigence“ (comp. *capi-tatio*).

Impr.: ngr. σκαπετῶ „fiehe“ (Murnu, Rum. Lehnw. 42).

243. **CĂPĂSTRU**, sb. n. „licou; bois qui supporte l'arbre de couche d'un moulin“ (Damé, Term. 153) || ir. megl. *că-pestru*; ar. *căpestru*, *căprestu*.

Lat. CAPISTRUM.

Vegl. *kapjastro*; rtr. *chavaister*; it. *capestro*; sard log. *krabistu*; fr. *che-vêtre*; prov. cat. *cabestre*; sp. *cabestro*; port. *cabresto*.

Der.: *căpestrel* (it. *capestrello*; port. *cabrestillo*; comp. *căpistellum*); *căpăstraș* (Tiktin) || ar. *cipistrusiri* (Dalametra) „mettre un licou“.

Impr.: rut. капестра, капарства „Halfter, Zaum“.

244. **Căpăstra**, vb. „clore“ (Tiktin) < CAPISTRARE || nprov. *cabestrá*; sp. *ca-bestrar* || *căpăstrare* (Săghinescu, 47) „sorte de couture faite autour d'une pièce de racommodage“.

245. **Încăpăstra** „mettre un licou“; fig. „lier la langue à qqn.“ (Lex. Bud.; Polizu) < INCAPISTRARE || it. *incapestrare*; sard log. *inkrabistare*; fr. *en-chevêtrer*; nprov. *encabestrá*; cat. sp. port. *encabestrar*.

CĂPĂTA, v. *cap*.

CĂPĂTÎ, v. *cap*.

CĂPĂȚINĂ, v. *cap*.

246. **CĂPISTERE**, sb. f. „maie, huche à farine“ — † **CĂPESTER** (An. Car.) || megl. *căpisteari*, *căpister*; ar. *căpis-teare*.

Lat. CAPISTERIUM, *CAPISTERIA,-AM.

Sen. aret. *kapisteo*, perug. *apestio*, roman *kapskere*, abr. *kapištjera*, *ka-pištjere*.

247. **CAPRĂ**, sb. f. „chèvre, chevalet, chèvre (à soulever des fardeaux), ferme (de charpentier), chevalet du dévidoir, compas de tonnelier; siège d'une voiture; cheminée des maisons de paysans“ (Viciu, Glos. 26) || ir. *cápře* și megl. ar. *capră* „chèvre“.

Lat. CAPRA,-AM.

Alb. *k'epre*; rtr. *chevra*; it. *capra*; sard log. *kraba*; fr. *chèvre*; prov. cat. sp. port. *cabra*.

Der.: dim. *căpruță* (sic. *krapuzza*); *căpriță* și *căprișoară*, bot. „triplex litoralis, salicornia herbacea“; *căpri-cică* (Tocilescu, Mat. 637); ar. *cipru'lă* (Dalametra) „chevron“ || augm. Tara Hațegului *căproi* (Rev. cr.-lit. IV, 141), bän. *căpron* „support du dévidoir“ || col. bän. *căpramă* || *căpresc* (Tiktin; Tocilescu, Mat. 564) „de chèvre“ || *căpriu* (Oșani *căpriu*), *căprui* (*crăpui* Polizu; Teodorescu, P. pop. 394) „brun (en parl. des yeux“; vit. *caprigno*, abr. *kapreñę*, sic. *krapinu*) || ar. *caprindzu* (Dalametra) „osselet de chèvre“.

248. **Căprar**, sb. m. „chevrier“ || megl. ar. *căprar* || < CAPRARIUS,-UM || rtr. *cha-vrer*; it. *capraio*; sard log. *krabaržu*; fr. *chevrier*; prov. *cabrier*; cat. *cabrer*; sp. *cabrero*; port. *cabreiro* || *căprărie* (Şez. III, 9) „endroit où paissent ou se reposent les chèvres“ (sic. *kraparia*; prov. *cabreria*; sp. *cabrería*) || col. ar. *cipriříū* (Dalametra).

249. **Căprăreață** (bän.), sb. f. „endroit où paissent ou se reposent les chèvres“ || ar. *căpărleață*, *căpărleadză* (<*căprăreață* prin disimilarea celui al doilea *r*, metatesa *ră*>*ăr*, și schimbare de sufix, în forma din urmă) || < *CAPRARICIA,-AM || vit. *caprareccia* (comp. fr. *chevrerez* „qui nourrit des chèvres“, Thomas, Rom. XXXII, 192; sp. *cabreriza*).

250. **Căprină** (meogl. ar.), sb. f. „laine

de chèvre“ < CAPRINA-AM || vegl. *kaprajna*; vvic. *kavrina* „pergamenta“; sp. *cabrina* (comp. it. *caprino*; vfr. *chevrin* „de peau de chèvre“; prov. *cabren*).

251. **Căprior**, sb. m. „chevreuil, chevron“ — **Căprioară**, sb. f. „chevrette“ || ar. *căprioară* || < CAPRIOLUS,-UM; CAPRIOLA,-AM || alb. *kapruał*, *kaprole*; rtr. *chavriöl*, *chavriouła*; it. *capriuolo*; sard log. *krabolu*, *krabola*; fr. *chevreuil*; prov. *cabirol*, *cabirola*; cat. *cabirol* || dim. *căpriorel* (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 14), *căpioraș* (Marian, Sărb. III, 138) „petit chevron“ || *căpiori* (Tiktin) „poser des chevrons“; *căprioreală* (Tiktin) „ensemble des chevrons“.

252. **Caprifoi**, sb. m. „chèvrefeuille“, *caprafoi* (Polizu; Ţez. II, 23) < *CAPRIFOLIUM || it. *caprifoglio*; vfr. *chevre-feuille* (fr. *chèvrefeuille*); prov. *capri-fuelh*.

253. **CAR¹**, sb. n. „char; ourse (constellation)“ || megl. ar. *car*.

Lat. CARRUM (pentru înțelesul de „ourse“, cf. Densusianu, Arch. lat. Lex. XII, 425).

Alb. *kaře*; rtr. *char*; it. *carro*; sard *karru*; fr. *char*; prov. *car*; cat. sp. port. *carro*.

Der.: dim. *căruf*, *cărută* (ar. ~; friul. *k'aruzz*; it. *carruccio*; sass. *karruzzu*); *cărucior*, *cărucioară*; *cărucean*; *căruiie* (Marian, Ins. 115), megl. *cărul'u*, *cărluş* și *cărlaus*, ar. *cirul'u* și *cirus* (Dalametra) „poulie, rouette à gorge“ (comp. it. *carrucola*); Maramureş *cărul'el*, *cărul'an* (Tiplea, P. pop. 106) || augm. *căroi* și *cărān* (Polizu), *căroiae* (Tocilescu, Mat. 620; Vițiu, Glos. 27) || *cărutar* (ar. ~), *cărufaș*, *cărucer* (Tiktin) „charretier“; col. *cărutărie* (Tiktin) || trans. *cărufă* (Lex. Bud.: Barcianu) „charrier“.

Impr.: ung. *karuca* (Szinnyei); bulg. *каруца* „charrette“ > *каруцарь*; rut. *кароуча*, sîrb. *karuce* > *karućice* „Carrosse, zweirädiger Düngerkarren“; ngrec. *καρούλη*: „Winde, Rolle“.

254. **Cărare**, sb. f. „sentier; raie (des cheveux)“ — băn. *călăre* (WgJb. III, 318) || ar. *cărare* || < CARRARIA,-AM (Densusianu, Hist. l. r. I, 159) alb. *kařars*;

Münsterth. *karrera* (Carisch); vit. *carraia*, vvic. *carrara*, mant. piac. regg. *karrera*, parm. *karrara*; vfr. *charriere* „grand chemin, route, voie, trace“; Dom pierre *tseraero*; prov. *carriera*; cat. sp. *carrera*; port. *carreira* || dim. *cărarea* (Reteganul, Pov. ard. IV, 67; sp. *carrerilla*); *căraruše* > *căleruşe* (Mindrescu, Lit. pop. 96); *căraruťă* (Cihac; Gutinul, 11); *cărăruie*; *cărăruică* || trans. *cărărat* „bariolé“ (cf. Jipescu, Opinc. 79).

255. **Căra**, vb. „charrier, transporter“; a se *căra* „s'en aller“ < *CARRARE || sard log. *karrare* || *cărat* „transport“; *cărător*, adj. sb. „qui transporte“ (rtr. *charraduor*); *cărătură* „transport“ (rtr. *charraduras*, pl. „Abfall von Aehren beim Laden“) || *cărăuș*, „charretier“; *cărăușie* „charriage; taxe de charriage, métier de charretier“; † *cărăuși* „aurigam agere“ (An. Car.); *cărăușit* (Reteganul, Bibl. pop. 40) „charriage, métier de charretier“.

Impr.: rut. *карауша* „grosser Lastwagen“.

256. **Carcă**, vb. ir., ar. *cărcare* (Weigand, Arom. II, 310) „charger“ < CARR(İ) CARE (Densusianu, Hist. l. roum. I, 166) || rtr. *charger*; it. *car(i)care*; fr. *charger*; prov. *cargar*; cat. *regar*; sp. *cargar*; port. *carregar*.

257. **Încărca**, vb. „charger“ || ir. *än-cärca*; megl. (a)ncărcari; ar. (a)ncărcare „charger, rendre enceinte (comp. bucov. *încărcată* „enceinte“, Marian, Naşt. 10) || < IN-CARR(İ) CARE || alb. *ngarkon*; rtr. *incharger*; it. *inchar(i)care*; sard log. *ingarrigare*; vfr. *enchargier*; prov. *encargar*; cat. *encarregar*; sp. *encargar*; port. *encarregar* || *încărcat* „action de charger“; *încărcător*, sb. „chargeur“ (comp. nprov. *cargadouiro*), *încărcătură*, ar. (a)ncărcătură „charge, chargement“ (comp. prov. vsp. *cargadura*).

258. **Descărca**, vb. „décharger“ || megl. *discărcari*; ar. *discărcare* || < DISCARR(İ) CARE || alb. *tšarkon* (Christophorides); friul. *diškargá*; it. *discar(i)care*; sard log. *disgarrigare*; fr. *décharger*; prov. *descargar*; cat. *des-carregar*; sp. *descargar*; port. *descarregar* (comp. alb. *šarkon*; rtr. *schar-*

ger ; it. scaricare ; prov. escargar) || descărcat, ar. discărcat „action de décharger“; descărcător „déchargeur“ (comp. nprov. descargadouiro); descărcătură, ar. discărcătură (Dalametra) „décharge, déchargement“ (sp. descargadura).

259. **CAR²** (mai întrebuităt pl. *cari*), sb. m. „artison“.

Lat. CARIUS,-UM (CGL. V, 444 = clas. CARIOS) || Rovigno *kjero*; nap. *kairo* || alb. *k'ere*; rtr. *chaera*; nap. *kaira*; nprov. *queiro*; cat. arag. *quera* < *CARIA,-AM.

Der.: *cărete* (Marian, Ins. 295, 391; Rev. cr.-lit. III, 92) „achronia alveolaria, piophila casei“ || *cări* „ronger (comme les artissons)“.

CĀRA, v. *car*¹.

CĀRARE, v. *car*¹.

260. **CĀRBUNE**, sb. m. „charbon“ || ir. *cārbur(e)*; ar. *cārbune* || < CARBO,-ONEM || rtr. *cravun*; it. *carbone*; sard log. *karbone*; fr. *charbon*; prov. cat. *carbó*; sp. *carbon*; port. *carvão* || dim. *cārbunel* (nprov. *carbouneu*; sic. *kārvuneddu*; comp. it. *carbonella*; sp. *carbonilla*); *cārbunaş* (Tiktin; Gaster; Marian, Naşt. 371; Sevastos, Cint. 175) || col. *cīrbunami* (Dalametra) || *cārbuni* (Polizu) „carboniser“ (comp. fr. *charbonner*; nprov. *carbouná*).

261. **Cārbunar**, sb. m. „charbonnier“; zool. „cormarin“ (Tiktin) || ir. *cārburár*; ar. *cārbunar*, fem. *cārbunară* || < CARBONARIUS,-UM || rtr. *cravuner*; it. *carbonaio*; sard log. *karbonaržu*; fr. *charbonnier*; nprov. *carbounié*; cat. *carboner*; sp. *carbonero*; port. *carvoeiro* || *cārbunăreasă* „charbonnière“ || *cārbunărie* „métier de charbonnier, charbonnerie“ (sp. *carbonería*; port. *carvoaria*) || ar. *cīrbunírlichiă* (Dalametra) „métier de charbonnier“ || *cārbuniu* (Marian, Crom. 51), adj. „couleur de charbon“.

262. **CĀRE**, adj. pron. rel. și interog., m. f. „lequel, qui, quel“; gen.-dat. sg. *cārui(a)*, *cārei(a)*; nom.-ac. pl. *care* și *cari*, m. f.; gen.-dat. *cāror(a)* — † *cārele*, *carea*; *carii*, *carele* și *carile* || ir. *cārle*, *cārē*, pl. *cārl'i*, *cārle*; megl. *cari*,

genit. *lu cruī*, dat. *la cari*; ar. *ca(r)e* și *cari*, pl. *ca(r)i*.

Lat. QUALIS,-EM.

Rtr. *quel*; it. *quale*; sard log. *kale*; fr. *quel*; prov. cat. *qual*; sp. *cual*; port. *qual*.

Der.: *cares* „chacun, †quel“, † *careles* „chacun“ || *careva* „quelqu'un“ || *oare-care*, *oare-și-care*, † *varecare* „quelque, certain“; *ori-care*, *ori-și-care*, *veri-care* „n'importe lequel“ || *fiecare*, *fieșcare*, *fieștecare*, *fiteșcare*, † *fieșteșicare* (Ștefulescu, Gorjul, 112) „chaque, chacun“ (pentru aceste compuse, v. *Fi*, *Oară*, *Vrea*) || megl. *căști*, *căști* (pe lîngă alte pron. ori adv.) „n'importe...“; ar. *cariște*, *căști* (pe lîngă pron. și adv.) „qui sait, n'importe...“; megl. *țiștucari*, ar. *teștucare* „n'importe lequel“ || ar. *ca(r)iți(do)*, *n'importe lequel* || *niscare*, *niscai(va)* „quelque(s), certain(s)“; ar. *țenuscari* „n'importe lequel, chacun“; v. *Ști*.

263. **CĀRINDAR**, sb. „janvier“ (cf. Marian, Sârb. I, 95)

Lat. CALENDARIUS,-A,-UM „qui a lieu aux calendes“; înțelesul românesc se explică probabil prin faptul că sărbătoarea pagină a calendarelor lui ianuarie a fost de o parte confundată cu crăciunul (v. forma nprov.) și de altă parte cu începutul anului.

Aret. *kalendeo* || comp. alb. *kalenduar* „janvier“ < *CALENDORIUS; nprov. *calendreu* „nom qu'on donne aux douze jours qui précédent la Noël“; Rovigno *kalenbre* „i 12 giorni precedenti la vigilia di Natale“.

264. **CĀRMĂNA**, vb. „carder“ (Lex. Bud.; řez. V, 54).

Lat. CARMINARE.

It. *carminare*; sard log. (b)armínare; prov. cat. sp. *carmenar*; port. *carmear*.

265. **Scārmăna**, vb. „carder“; fig. „houspiller“ — *scālmăna* (Marian, Ins. 475) || ar. *scărminare* || < EX-CARMINARE, tir. *skarmenar*; parm. *sgarminar*, sic. *skarminari*; sard camp. *skraminai*; nprov. *escarmená*; sp. *escarmenar* || *scārmănat* „cardage“, fig. „houspillement“; *scārmănațor* (Barcianu; comp. sard gal. *graminatori*), *scārmănațoare* „carde“; *scārmănațură*,

ar. *scîrminătură* (Dalametra) „cadrage“; fig. „houspillement, rossade“ (comp. sard gal. *graminatura*) || megl. *rascârminari* „carter“.

266. **CARNE**, sb. f. „chair, viande“ || ir. *cárne*; megl. *cární*; ar. *carne*.

Lat. CARO, CARNEM.

Vegl. *kuorno*; rtr. *charn*; it. *carne*; fr. *chair*; prov. cat. *carn*; sp. port. *carne*.

Der.: dim. *cárnicea* (An. Car.; Cante-mir, Div. lum. 98; sic. *karnicéddá*; sp. *carneccilla*); *cárnicică* (sp. *carneccica*); *cárnișoară*; *cárniță* (Marian, Sat. 22); *cárnicioară* (Lex. Bud.) || *cárniu*, adj. „couleur de chair“ (Tiktin; Marian Crom. 51; sic. *karniú*) || *cárnicos* (Tiktin) „charnu“ || ar. *cárneciú* (Mihăileanu), *círniciú* (Dalametra) „gibe-cière“ (comp. nprov. *carnié* „sac de chasseur“).

267. **Círnăț** (*círnat*, *círnate*), sb. m. „saucisse“ || megl. *cárnat* || < *CARNACIUS,-UM; formele *círnat*, *círnate* au fost refăcute după analogia sb. în -at,-ate || sic. *karnazzu* „carnicchio“; vsard (Stat. Sass.; Arch. gl. XIII, 117) *carnatu* „salsiccia“; nprov. *carnas*; port. *carnaz* (comp. it. *carnaccia*; prov. cat. *carnassa*; sp. *carnaza*; port. *carnaça*) || dim. *círnățel*; *círnăćior* || *círnățar* „charcutier“ (prov. *carnacier*; cf. cat. *carnicer*; sp. *carnicero*; port. *carniceiro*); *círnăćreasă* „char-cutière“; *círnăćarie* „charcuterie“ (sic. *karnazzaria*; cf. prov. cat. sp. port. *carniceria*).

268. **Cárnar** (ar.), sb. m. „boucher“ (Mihăileanu) < CARNARIUS, -UM || it. *carnaio*; fr. *charnier*; prov. *carnier*; sp. *carnero* || ar. *cárnărăū* (Mihăileanu) „boucher“.

269. **Cárnos**, adj. „charnu“ || ar. *cár-nos* || < CARNOSUS,-A,-UM || rtr. *charnus*; it. *carnoso*; prov. cat. *carnos*; sp. port. *carnoso* || *cárnoșie* (Costinescu; Tiktin) „charnure“ || *cárnoși* (Barcianu; Creangă, Scrieri I, 211) „écharner“; *cár-noșitor* (Cihac), adj. sb. „qui écharne“.

270. **Cárneleagă** (*círne-*, *cárni-*, *círnileagă*), pl. *cárnilégi* „carême“ (cf. Marian, Sârb. I, 114) || ar. *círleagă* (Dalametra) || **CARNEM-LIGAT** „c'est-à-dire l'époque pendant laquelle on s'as-

treint, on se lie à ne pas manger de la viande“.

271. **CĂROARE** (*căloare*), sb. f. ar., megl. *căloari* „chaleur excessive“.

Lat. CALOR,-OREM; formele cu *l* sănt resultate prin disimilațiune.

Rtr. *chalur*; it. *calore*; sard log. *kalor*; fr. *chaleur*; prov. sp. port. *calor*.

Der.: ar. *ngilurari* (Dalametra) „se chauffer au soleil“ (comp. it. *incalorire*; nprov. *encalouri*).

272. **CARPIN** (*carpine*, *carpen*), sb. m. „charme“ || megl. ar. *carpin*.

Lat. CARPINUS,-UM.

Friul. *k'arpin*; it. *carpino*, *carpine*; fr. *charme*; nprov. *caupre*; cat. sp. port. *carpe*.

Der.: dim. *cárpinuť* (Doine, 274); *cár-pinel* (comp. it. *carpinella*) și *cárpi-naș* (Costinescu); *cárpeniťă* „*carpinus duinensis*“ || *carpină* „fruit du charme; melampyrum“ || col. *cárpinet* (vit. *carpineto*; vfr. *charmoi*; comp. fr. *char-moie*; nprov. *cauprenedo*); *cárpiniș*.

273. **CARTE**, sb. f. „livre, lettre, acte, document; instruction, culture“ || megl. *carti* „livre, lettre“; ar. *carte* „papier, livre, lettre“.

Lat. CHARTA,-AM; forma românească este sau pl. CHARTAE sau a fost re-făcută din pl. *cárți* după modelul lui *parte-párți* (comp. Lucca *karte*, Arch. gl. XVI, 435); înțelesul formei ar. de „papier“ poate fi moștenit din latinește sau împrumutat din ngrec. χάρτης ori alb. *kart* < it. *carta*.

Rtr. *charta*; it. *carta*; sard *karta*; fr. *charte*; prov. cat. sp. port. *carta*.

Der.: dim. *cárțicea*; *cárțicică*; *cár-tulie*; *cárțisoară* (Costinescu); † *cár-tăluie* (Varlam, ap. Bianu-Hodoș, Bibliogr. I, 151).

274. **CĂRUNT**, adj. „gris (en parl. des cheveux)“ || ar. *cánut*.

Lat. CANUTUS,-A,-UM, din care *cánut* > * *cánunt* > *cărunt*.

Münsterth. *chaniid*; it. *canuto*; sard log. *kanudu*; fr. *chenu*; prov. cat. *cánut*; vsp. *canudo*.

Der.: dim. *cáruncior* (Tiktin); *cáruntiu* (Cihac); *cáruncică* (Damé), ar. *cínutic* (Dalametra) || *cárunteaťă* (Lex. Bud.; Alexandri, P. pop. 252; it. *ca-*

nutezza; vfr. *chanuece*), *căruntețe*, sg. pl. „canitie, vieillesse“ || *cărunteție* „canitie, vieillesse“ || *cărunti*, ar. *cînuțiri* (Dalametra) „grisonner“ (vfr. *chanuir*; prov. *canuzir*); *cărunteală* (Damé) „action de grisonner“ || *încărunti*, ar. *ngînuțiri* (Dalametra), Mehedinți *încărunta*, trans. *încărunta* (Reteganul, Trand. 20) „grisonner“ (it. *incanutire*; prov. *encauzir*; comp. vfr. *chanuer*).

Impr.: ngr. *χαυοῦτον* „grau, von einer Ziege“ (Murnu, Rum. Lehnw. 27).

275. **CAŞ**, sb. m. și n. „fromage à la pie“ || ir. *câş*; megl. ar. *caş*.

Lat. CASEUS,-UM și CASEUM.

Vegl. *kis*; it. *cacio*; sard log. *kašu*; Dauphiné *ka*; sp. *queso*; port. *queijo*.

Der.: dim. *cășulean* și *cășuleț* (Tiktin); *cășuț* (Teodorescu, P. pop. 511, 593).

276. **Cășar**, sb. m. „fromager“ (Polizu; Barcianu) || ar. *căşar* || < CASEARIUS,-A,-UM || sard camp. *kasaju*; sp. *quesero*; port. *queijeiro* || *căşerită* (Cihac; Barcianu) „fromagère“ || *căşarie* (ar. ~) „fromagerie“ (rtr. *chascharia*; sp. *quesería*; port. *queijeiria*) || ar. *cışırılıchia* (Dalametra) „fromagerie“.

277. **Cășare** (ar.), sb. f. „fromagerie, parc de brebis“ < CASEARIA,-AM, din adj. CASEARIUS,-A,-UM (comp. t a b e r n a casearia „boutique où l'on prépare le fromage“) || friul. *k'asere* „cascina“; vit. *casciaia* „specie di paticcio per metterci le forme del cacio“; Arbedo, mil. pav. *kasera* „stanza ovi fabbricasi il burro“ (Salvioni, Boll. Svizz. XVII, 105; cf. XIX, 149); vfr. *chasiere* în prov. *casieiro* „panier pour égoutter les fromages“; sp. *quesera* || ar. *cışırıştı* (Dalametra) „endroit où il y avait autrefois une fromagerie“.

278. **Cîșlegi**, sb. f. pl. „jours gras; carnaval“, *cîșlegiu*, sg. (Tiktin) || ar. *căș-leadze*, *cășleagă* (v. Pușcariu, Et. Wb. 376) < CASEUM-LIGAT; comp. *cîrneleagă*, s. *Carne*.

279. **CASĂ**, sb. f. „maison, chambre; ménage“ || ir. *câșe*; megl. ar. *casă*.

Lat. CASA,-AM.

Rtr. *chesa*: it. *casa*; sard log. *kasa*; fr. *chez*; prov. cat. sp. port. *casa*.

Der.: dim. *cășuță* „petite maison,

alvéole des ruches“, † *cășuță* (Tiktin; vit. *casuzza*); *cășită* (Marian, Ins. 222; Mehedinți) „alvéole des ruches“, Valea-Hațegului (Rev. cr.-lit. III, 92) „petite caisse, casier“; ar. *căsică* (sp. *cásica*); *căsuie* (Cihac); *căsuică* „domuncula“ (An. Car.) „alvéole des ruches“ (Marian, Ins. 142); *căsăluie* (Lex. Bud.); *căsulie*; bän. *căsuliță* (Tiktin) „alvéole des ruches“; *căsăsoară* (Şez. I, 11); *căsăsoară* (Tiktin; I. Sîrbu, Alcăt. 39); † *cășioară* (Ureche); *căsicioară*, *cășcioară*, *căstoară* (WgJb. VII, 84); *cășcioarea* (Tocilescu, Mat. 1265), *căștorăuă* (WgJb. VII, 84); *căs-ciorită* (Rădulescu-Codin, Cint. pop. 16) || augm. Muscel *căsoaie* „lucarne des maisons de paysans“ (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 14), bän. *căsoaie* (WgJb. III, 319) „cabane de berger“; *căsoi* (Jipescu, Opinc. 60), bän. *căson* || *căsean* (Lex. Bud.; Tiktin; Sbiera, Col. 7). adj. sb. „de la maison, familier“ || *căsaș*, adj. sb. „qui possède une maison, homme établi, marié; familier, maître de la maison“ || *casnic*, adj. sb. „de la maison, casanier, marié“, sb. „maître de la maison“, † *casnici*, pl. „époux“; *căsnicesc* (Tiktin) „concernant le ménage“; *căsnicie* „mariage, ménage“; *a se căsnici* „se marier“ || *acasă*, † *acasăși*, ir. (a)cășe „à la maison“ (rtr. *achesa*; it. *a casa*; nprov. *acaso*; sp. *acasa*).

280. † **Căsar**, adj. sb. „qui possède une maison, homme établi, homme marié“ (Cihac; Iorga, Studii VI, 310, 386, 399; Doc. Callimachi I, 424, 442, 453; II, 212) < CASARIUS,-A,-UM (comp. *casarius* „campagnard, paysan“) || cat. *caser*; sp. *casero*; port. *caseiro*.

281. **Căsător**, adj. sb. „qui possède une maison, établi, homme marié, époux“ (Tiktin; Lex. Bud.; Iorga, Studii V, 359) || ar. *cășitor* (Dalametra) „casanier“ || < *CASATORIUS,-A,-UM || port. *casadouro* „nubile“ (comp. cat. *casador* și sp. *casadero* „nubile“) || *căsătoresc* (Tiktin; Cihac; Alexandri, Teatru I, 262) „matrimonial“ || *căsăto-rie* „mariage“ || *căsători* „marier“; pentru înțelesul de „marier“, comp. rtr. *achaser*; it. (a)*casare*; nprov. (a)*casá*; cat. sp. *casar*; port. *casar* || *căsă-toreală* (Tocilescu, Mat. 49, 50) „mariage“.

282. **CĂSCA**, vb. „bâiller, entr'ouvrir“ || ar. *căscare*.

Lat. * **CASCARE** < γάσκω [Candrea, Rom. XXXI, 304].

Sard log. *kaskare*.

Der.: *casc* (Novacovici, Folclor. 174), *căscat* „bâillement, entre-bâillement (sard log. *kasku*); *căscătură* „bâillement, entre-bâillement, fente“ || *căscări* (Reteganul, Pov. ard. V, 60) „bâiller souvent“ || megl. *prucăscari* „bâiller“ || *cască-gură*, *gură-cască* „badaud“.

283. **Căscăun(d)**, sb. „nigaud“ — *căscăunt* (Dosoftei, V. Sf. v. WgJb. V, 101) < * **CASCABUNDUS**, -UM [Tiktin; cf. Candrea, Rom. XXXI, 305].

284. **CĂSTINU**, sb. m. ar., megl. *căstōñū* „châtaignier“ — **Căstine** (*găstine*), sb. f. ar., megl. *căstōñă* „châtaigne“.

Lat. **CASTANEUS**, -UM, din adj. **CASTANEUS**, -A, -UM; **CASTANEA**, -AM; forma ar. cu

g a fost influențată de forma albanesă. Alb. *kësteñë*, *gësteñë*; rtr. *chastagna*; it. *castagno*, *castagna*; sard log. *kastanžu*, *kastanža*; fr. *châtaigne*; prov. *castanho*, *castanha*; cat. *castany*, *castanya*; sp. *castaño*, *castaña*; port. *castanho*, *castanha*.

Der.: ar. *căstănat* „châtaignier“.

285. **CĂȘUNA**, vb. „survenir, occasser, causer (un malheur, du dommage à qqn.), concevoir de la haine, en vouloir à qqn.; accuser“ (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 14); unipers. (*a-i cășuna*) „venir à l'esprit, être obsédé“ < * **CASIONARE**, dintr'un * **CASIO**, -IONEM, derivat din **CASUS**; forma * **occasionare** din care se derivă de obicei (cf. mai în urmă Ascoli, Arch. gl. XVI, 185) nu poate explica bine nici ceea ce în romînesc nici pe celealte românești și celealte românice, ele se explică ușor din acelea ale lui **CASUS** „circonstance imprévue, malheur“; de altfel se pare că forma latină vulgară a fost influențată de **causa** (comp. forma vfr. de mai jos și vven. *caosone*, alături de *ocausione*, Arch. gl. X, 253) || it. *cagionare*; vfr. *choisoner*, „accuser, faire des reproches“; port.

cajoar (comp. it. *accagionare*; vfr. *achaisioner*, *achoisoner* „accuser, inquiéter, vexer“) *cășunător* (Laurian-Massim; Cihac) „qui cause un malheur, un dommage à qqn.“; *cășunătură* (Lex. Bud. ; Laurian-Massim; Cihac; Marian, Desc. 342) „mal imprévu, douleur spontanée; fantaisie, lubie“.

286. **CĂTA**, vb. 1° chercher; 2° regarder; 3° soigner; 4° devoir, falloir || megl. *cătari*.

Lat. **CAPTARE** „tâcher de prendre, rechercher, chercher à; convoiter, ambitionner; épier“; înțelesurile 1°, 2°, 3° care se întîlnesc și în alte părți ale domeniului romanic sunt explicate de Schuchardt (Z. rom. Ph. XXVIII, 38) prin fazele semantice: a) „zu fangen wünschen, auf etwas fahnden, nach etwas trachten, suchen“; b) „mit den Augen fassen, untersuchen“.

Vegl. *kapta* < * *kaptur* (celealte forme atestate, *caiptare*, *cauptote*, sint indoioase) „regarder“ (nu însă că vitare, cum crede Bartoli, Dalm. II, 370); rtr. *chatter* „trouver“; Rovigno *kata* „chercher, trouver“; ven. *katar*, „trouver“, mant. *katar*, cremon. com. *katá*, mil. *kattá*, pav. *katá*, mir. *kattar*, mod. *kater*, regg. *katter*, parm. *katar*, piac. *kattá* „trouver, cueillir“; cat. *catar* „regarder“; sp. *catar* „goûter, chercher“, vsp. „regarder, trouver“; port. *catar* „chercher“.

Der.: *cătare* „action de chercher, de regarder; recherche, importance; visée“ (*a lua la ~*); *cătat* „recherche, regard“ (comp. mant. parm. *catada*); *cătător*, sb. „chercheur“, trans. (Mindrescu, Lit. pop. 150, 230) „tireur de cartes“, trans. *cătătoare* (Conv. lit. XX, 108) „miroir“; *cătătură* „recherche, regard“ (Rovigno *katadora* „prezzo che riceve chi ha trovato qc.“; vven. *catadura*; sp. *catadura* „visage“; port. *catadura* „aspect“ (comp. vsp. port. *acatadura* „regard, aspect“ și *catadura* în latinitatea tîrzie din Galia, Schuchardt, Z. rom. Ph. XXVIII, 47) || megl. *pricătari* „regarder attentivement“ || *pucătari* „rechercher“ || megl. *răscătari* „regarder autour“.

287. **CĂTEL**, sb. m. 1° „petit chien; 2° petit (d'un animal qcq.); 3° larve d'abeille“ (Hasdeu, 743); 4° „gousse (d'ail);

5e poignée de la faux“; 6e pl. *căței* „tumeurs sous la langue“ — **Cătea**, sb. f. „chienne“ || megl. *cățol* „petit chien“; ar. *cățal* „petit chien, gousse d'ail“; megl. ar. *cățaăă*.

Lat. **CATELLUS,-UM**; **CATELLA,-AM**.

It. *catello*, *catella*; vfr. *chael*; nprov. *cadeu*, *cadello*; cat. *cadell*; sp. *cadillo*, *cadilla*; port. *cadella* (comp. pentru înțelesurile de sub 3^e, 4^e, abr. *kak'kē* „ciascuno dei quattro spicchi nei quali si divide il gheriglio della noce“, nap. *kak'kē* „larva di ape“ <**CATULUS**).

Der.: dim. *cățelus*, megl. *cățiluș* și *cățilușcă*, ar. *cățaluș*; *cățelaș* (Lex. Bud.); ar. *cățalic* || augm. *cățelandru*, Mehedinti „jeune gars“ și *cățălăndrică* „jeune fille“ (comp. nprov. *cadeu* „jeune gars“, *cadelas* „garçon imberbe“, *cadelasso* „jeune et grosse fille“; *cătuлаster*, -astră „jeune homme, jeune fille“); *cățelan* (Marian, Ins. 221) || *cățeli*, *cățelă* (Lex. Bud.; Laurian-Massim) „chienner“, *a se cățeli* (Tiktin; Mar. Desc. 45), *a se cățelă* (Lex. Bud.; Laurian-Massim) „s'accoupler (en parl. des chiens, des loups), se multiplier (en parl. des pustules“; nprov. *cadelă*; cat. *cadellar*); *cățelitură* (Cihac) „accouplement“ || *a se incățeli*, *a se incățelă* „s'accoupler (en parl. des chiens, des loups), se multiplier (en parl. des pustules“); *incățelătură* (Polizu; Barcianu) „action de se multiplier (en parl. des pustules“).

Impr.: ung. *kecel* (Szinnyei).

288. †**CĂȚIN**, sb. n. „plat, écuelle“ (Paliia, Exod. XXIV, 6) || megl. *cățon*; ar. *cățin* — **CĂȚINĂ** (trans.) „maie“ (Viciu, Glos. 27) || ar. *cățină* „plat, écuelle“ (Papahagi, Mat. 15).

Lat. **CATINUM**; ***CATINA,-AM**.

Rtr. *chadin*; mant. com. *kadin*, bol. *kadein*, par. *kaden*; sard log. *kadinu*; port. *cadinho*.

289. **CĂȚINĂ**, sb. f. „hippophaë rhamnoides, myricaria germanica, lycium vulgare, xanthium spinosum, tamarix gallica“ || ar. *cătină* „colonne vertébrale“.

Lat. **CATENA,-AM**.

Rtr. *chadaina*; it. *catena*; sard log. *kadena*; fr. *chaîne*; prov. cat. sp. *cadena*, pentru înțelesurile românești comp. nprov. *cadeno* „colonne vertébrale“.

brale, racine traçante et noueuse“; port. *cadea* || *cătinat* (Damé; Barcianu) „épineux“.

290. **Cătinar(e)**, sb. n. f. ar. „serrure, cadenas“ <***CATENALIS,-EM** || sard log. *kadenale*.

291. **CĂTRE** (*cătră*), prep. „vers, envers, contre“ — Oșani, trans. băn. *cătă*; †*cătru* (Ps. Sch. XVII, 42) || ir. *către*, *cătra*; megl. *cotru*, *cutru*; ar. *cătră*, (făr.) *cătă*.

Lat. **CONTRA**; schimbările întâmpinate în *cătră* se explică prin pozițunea lui atonă în frasă; n-a căzut ca în compusele cu **con-**, cu care a fost confundat (comp. *cutremura*, *cutreiera*); * *contra* > * *cotră* a devenit *cătră* prin trecerea lui *o* la *ă* ca în alte cuvinte atone (cf. *că*, *după*, *fără*, etc.); din *cătră* s'a ajuns la *către* prin influența altor prepozițiuni, ca *între*, *spre*.

Alb. *kundrə*; rtr. *counter*; it. *contra*; fr. *contre*; prov. cat. sp. port. *contra*.

292. **Încotro** (*incătro*), adv. „de quel côté“ — băn. *incoto*; †*încătru*, *încătru* (Cod. Vor.) || ir. (ă)*ncotro*, *cotro* (forma din urmă este probabil rezultată prin aferesă); comp. ar. *cătră* *iu* „de quel côté“.

Lat. IN CONTRA UBI > * *încătruă* > *încătro* > *încotro*.

Der.: *încotrova* „quelque part“ || ori *încotro* „de quelque côté, n'importe où“ || *dincotro* „d'où, de quel côté“, format după modelul altor adverbe, ca *dincoace* — *încocace*.

293. **CĂTUȘE**, sb. f. vr. trans. „chat“ (Tiktin); mold. trans. „partie de la flèche du charriot“ (Damé, Term. 12; Tiktin; Rev. cr.-lit. IV, 141; Gaz. Tr. 1887, 263; Mar. Desc. 59); „tirant, traverse des chevrons“ (Damé, Term. 99; Tiktin); bot. „ballota nigra“; pl. *cătuși* „menottes, † ancre“ || megl. *cătușă* „chat“; ar. *cătuše* „chat“ <*cătuș*, m.

Lat. **CATTA,-AM** + suf. dim. -ușe; înțelesul de „menottes“ e datorit probabil influenței slave (comp. bulg. *kotba* „ancre“, *kote*, *kotka* „chat, petit chat“, etc.; cf. Miklosich, Etym. Wb. 135).

Der.: *cătușnic*, *cătușnică*, *cătușniță* (Tiktin) „nepeta cataria, marrubium peregrinum“ || *cătuși*, *cătușă* (Costi-

nescu) „emmenotter, enchaîner“ || *in-cătușa* „emmenotter, enchaîner“.

294. **CAUC**, sb. n. „grande cuiller en bois pour puiser“.

Lat. **CAUCUS,-UM** (Densusianu, Hist. l. roum. I, 200) < *καῦχος*.

Comp. alb. *kafkə* „Hirnschädel, Trinkgefäß“; Valais *ko* (Schuchardt, Z. rom. Ph. XXXI, 30).

295. **CĂUTA**, vb. „¹ chercher; ² regarder; ³ soigner; ⁴ devoir, falloir“ — trans. *cota*, bän. *căpta* < * *căwta* < *căūta*, tot în Bănat *călta* || ir. *cawtā*, *captā* (comp.forma bän.) „chercher, demander, regarder“; ar. *cātāra* „chercher, demander, goûter“.

Lat. * **CAUTARE** < **CAUTUM**, part. lui **CAVĒRE**; din înțelesurile de „prendre garde, s'occuper de“ pe care le avea acesta din urmă se explică însemnările românești, prin fazele „faire attention, regarder attentivement, chercher des yeux, chercher“ [Candrea, Rom. XXXI, 305].

Comp. sic. *gavitari* „astenersi dalle spese soverchie, custodire l'erba di pastura“, cal. *gavitare* „protéger, assurer“; port. *cavidar* „éviter“ < * **CAVITARE**, propus și pentru forma românească (cf. mai în urmă Pușcariu, Z. rom. Ph. XXVIII, 676), dar care ar fi trebuit să dea *căta*.

Der.: *căutare* „action de chercher, etc.“; *căutat*, „recherche, regard“; trans. *căutătoare*, *cotătoare*; (Tiktin; Barcianu; WgJb. IV, 328) „miroir“; *căutătură* „recherche, regard“.

296. **CE**, pron. rel. interrog. „que, quoi, qui, quel; pourquoi?“ || ir. *tše*; megl. ar. *fe*, *fi*.

Lat. *quid*.

Alb. *k'ε*; rtr. it. *che*; sard log. *ki*; fr. *que*, *quoi*; prov. cat. sp. port. *que*.

Der.: *ci*, † *ce*, conj. „mais“ (cf. Meyer-Lübke, Rom. Gr. III, § 699), schimbarea lui *e* în *i* se explică din asocierea în frasă a lui *ce* cu alte cuvinte: *ce si*, *ce-i* > *ci si*, *ci-i* || alăturat pe lîngă prep. *a*, *de*, *pentru*, *drept*, ar. *tră*, conj. *că*, megl. *cq*, ar. *că*, au rezultat: † *a c*, *de ce*, *pentru ce*, ar. *trăte*, *că ce*, megl. *cqti*, ar. *căte* (v. *Că*), *drept ce* (v. *Drept*) „pourquoi?“; *căci* „car“ (v. *Că*) || *ce*

va(s), *cevașile(a)* „quelque chose, un peu“, ir. *tševa* „quelque chose“, megl. *tīva* „quelque chose, rien“, ar. *tīva* „quelque chose, rien; est-ce que?“ (cf. *Vrea*) || *orice*, *veri-ce* „n'importe quoi, tout, chaque“; *oarece* „quelque chose, † quelque temps“, din acesta, luat cu înțeles de substantiv, s'a format dim. *oricel* în Mehedinți și Tara Hațegului (Rev. cr.-lit. III, 163; cf. WgJb. VII, 85) „quelque chose, une toute petite chose“; *oare-și-ce* „quelque chose“ || *fie-ce* „chaque, tout“ || ar. *iṭi(do)* „n'imporle quoi, n'importe quel“ || *niște* „quelques, certains“; ar. *ciște* „quelque chose“ (v. *Ști*).

Impr.: alb. *tš* (G. Meyer, Alb. Wb. 218).

297. **CEAPĂ**, sb. f. „oignon“ || megl. *țepă*; ar. *țeapă*.

Lat. **CAEPA,-AM**.

Alb. *k'epə*; friul. *čeve*; prov. cat. *ceba*.

Der.: dim. *cep(u)șoară*; *cepișoară* (Tiktin); *cepuță* (Lex. Bud.; Cihac); ar. *tipică* (Dalametra) || augm. *cepoi* (Săghinescu), bän. *șepoi*.

298. **Cepar**, sb. m. „marchand d'oignons“; adj. „tourte aux oignons“ (Tara Hațegului, Rev. cr.-lit. III, 92). < **CAEPARIUS,-UM**, și adj. * **CAEPARIUS,-A,-UM** || *cepăreasă* (Costinescu), „marchande d'oignons“ || *cepărie* (Polizu; Cihac) „champ d'oignons“.

299. **CEARĂ**, sb. „cire“ || ir. *tṣerē* și ar. *țeară* „cire, chandelle, cierge“ (înțelesul din urmă se întâlnește și în it. sp. port.).

Lat. **CĒRA,-AM**.

Vegl. *kajra*; rtr. *tschaira*; it. *cera*; sard log. *kera*; fr. *cire*; prov. cat. sp. port. *cera*.

Der.: dim. *ceruță* (Lex. Bud.; Polizu; Laurian-Massim); *ceriță* (Marian, Ins. 174); *cerișoară* (Polizu; Laurian-Massim) || *ceriu* (Marian, Crom. 51), adj. „couleur de cire“ || *cerui*, *cirer*; *ceruit* „cirage“; *ceruitor* (Laurian-Massim; Barcianu) „cireur“; *ceruitură*, *ceruială* „cirage“.

300. **CEAȚĂ**, sb. f. „brume, brouillard; voile sur les yeux“

Lat. **CAECIA,-AM** „caligo oculorum“.

CGL. II, 434, 571 < CAECUS,-A,-UM [Densusianu, Hist. l. r. I, 158; Rom. XXXIII, 74; Pușcariu, Conv. lit. XXXVII, 598]; înțelesul de „brouillard“ se explică ușor din acela de „ce qui nous empêche de voir clair, ce qui trouble la vue“.

Comp. berg. *šek*, piem. *čea*, Valtellina *šiga* „Nebel“; nprov. *ceio*, *seio*, *ceio basso* „tourmente de neige, neige que le vent maintient au-dessus du sol en forme de brouillard“ < CAECA || rtr. *tschiera* „Nebel“; berg. *sigera*, cremon. *zigera*, com. mil. *šigera*, „dichter Nebel, Hof um den Mond“; nprov. *sejairo* „tourmente de neige“; vsp. *ceguera* < *CAECARIA.

Der.: *cetos* „brumeux“ || *a se cetoşa* (Tocilescu, Mat. 1593) „se couvrir de brouillard, s'obscurcir“.

CEL, v. el.

301. **CELAR**, sb. n. „cellier — † chambre“ || ar. *ṭilar* „cave“.

Lat. **CELLARIUM**.

Rtr. *schler*; vit. *cellaio*; Valtellina *šilé*, Sillano *čigger*, nap. *cellare*; fr. *cellier*; prov. *celier*; cat. *celler*; sp. *cillero*; port. *celleiro*.

Der.; dim. *celārel* (Tiktin); *celărăş* (Tocilescu, Mat. 68).

302. **CENUŞE**, sb. f. „cendre“ — Oșani *cenușă*, *cerușă* || ir. *tseruše*; megl. *čănušă*; ar. *ṭinuše* (v. Pușcariu, Etym. Wb. 332), *cinuše* (rezultat din forma întii prin asimilarea lui *č* cu *ş*).

Lat. *CINUSIA,-AM < CINUS (Densusianu, Hist. l. roum. I, 137 = clas. CINIS).

Cors. *čanuža* || vegl. *kanajsa*; it. *ciniugi*; sard. camp. *činižu* < *CINISIA, *CINISIUM (comp. vfr. *cenis*) || prov. sp. *ceniza* < CINICIA.

Der.: dim. *cenușuță* (Lex. Bud.) || *cenușar* „cendrier“, mold. *cenușer* (Candrea, Porecle 104) „plumatif, écrivailleur“, bot. „ailanthus glandulosa“, bucov. „charrier, grosse toile dans laquelle on met la cendre pour la lessive“ (Marian, Crom. 41), ar. *cinuṣar* (Dalametra) „marchand de cendre“; *cenușereasă* „cendrillon“; *cenușeriță* (Cihac) și *cenușerniță* (Barcianu) „cendrier; cendrillon“ (Tiktin) || col. *cenușerie* (Laurian-Massim) || *cenușeri* (Tiktin) „réduire en cendres“ || *cenu-*

soi (Laurian - Massim), sb. „homme qui reste le nez dans les cendres, près du feu, homme paresseux, sale“, adj. Sălagiu (Tribuna 1890, 46, 342) „cendré, gris“; *cenușoaică* (Cihac) „cendrillon“ || *cenușotcă* „cendrillon, homme qui reste toujours près du feu, homme paresseux“ || *cenușiu* „cendré, gris“, bot. *cenușie*, „filago germanica“ || *cenușos* „cendreux“, bot. *cenușoasă* „tussilago, cineraria“ (comp. nprov. *cenisous*; sp. *cenizoso*) || *cenușa* (Dosoștei, Molitv. 105^b; Lex. Bud.; An. Car.; Laurian - Massim; Costinescu; Barcianu) „réduire en cendres“; *cenușetură* (Tocilescu, Mat. 1556) „action de couvrir avec de la cendre“ || *incenușa* (Lex. Bud.; Polizu; Laurian-Massim), ar. *nginușari* (Dalametra) „couvrir avec de la cendre, réduire en cendres“ (comp. sp. *encenizar*).

303. **CEP**, sb. n. „cep de vigne“ (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 16).

Lat. *cīppus,-um* „palissade, borne d'un champ, entrave“; înțelesul de „bondon“ pe care-l mai are *cep* poate să fie latin (comp. abr. *čeppe* „turacchio di legno per chiudere la canella della botte“), dar se poate să fie sl. *čepť*; cit despre al treilea înțeles, „noeud du sapin“, acesta este sigur de origine slavă.

Rtr. *tschep*; it. *ceppo*; fr. *cep*; prov. cat. *cep*; sp. port. *cepo*.

304. **CER¹**, sb. n. „ciel“; *cerul gurii* „palais (de la bouche)“ || ir. *tšer*; megl. *ter*; ar. *ṭer*.

Lat. **CAELUM**.

Alb. *k'el*; vegl. *čil*; rtr. *tschel*; it. *cielo*; sard. log. *kelu*; fr. *ciel*; prov. cat. *cel*; sp. *cielo*; port. *ceo*; pentru înțelesul de „palais“, comp. alb. *k'el-ezə*; rtr. *tschel della buocha*; lomb. *čel dela gola*; sard. log. *kelu de sa bukka*; nprov. *ceu de la bouco*; sp. *cielo della boca*; port. *ceo da bocca* (cf. Zauner, Rom. F. XIV, 393).

Der.: trans. *seriū* (Viciu, Glos. 28), băn. *serime* „voûte, plafond“ || *ceresc* „célest, divin“.

305. **CER²**, sb. m. „cerre, sorte de chêne“ || ir. *tšer*; ar. *ṭer*.

Lat. **CERRUS,-UM**.

Alb. *k'ar*; it. *cerro*.

Der.: dim. trans. băn. *ceruleț* (An. Car.; Frîncu-Candrea, Munții apus. 244) || *ceroi* Mehedinți, băn. *șeron*, *ceroaică* (Damé, Term.) „yeuse“ || col. băn. *șeret*, Oșani *ceřet* (it. *cerreto*) ; *cere-tel*, *ciretel*, *ciritel*, pl. *ceretei*, *ciretei*, *ciritei* (Tiktin; Stamat, Wb. 187, 336; Voronca, Dat. cred. 538 ; Sez. I, 10; formele cu *i* sunt rezultate prin disimilarea primului *e*, *e-e > i-e*, și mai tîrziu prin asimilarea lui *e* din silaba a doua, *i-e > i-i*), *ciritiš* (Cihac; Tiktin; Stamat, Wb. 389) „basse futaie, buisson“ (comp. bresc. *seradel* „cerro“, Biondelli, Dial. gallo-it. 78).

306. **CERB**, sb. m. „cerf“ || megl. *terb*; ar. *terbu* — **CEARBĂ**, sb. f. (Lex. Bud.) „femelle du cerf“ || ar. *ṭearbā* (Dalametra).

Lat. *CÉRBUS*,-UM (Densusianu, Hist. l. roum. I, 103); **CÉRBA*,-AM (==clas. CÉRVUS, CÉRVA).

Rtr. *tschierv*, *tschierva*; it. *cervo*, *cerva*; sard log. *kervu*, *kerva*; fr. *cerf*; prov. *cerv*; cat. *cervo*; sp. *ciervo*, *cierva*; port. *cervo*, *cerva*.

Der.: dim. *cerbuť* (Barcianu; Daul, Col. 24; Alexici, Lit. pop. 155); *cerbișor* (Laurian-Massim; Cihac; Tiktin); *cerbușor* (Laurian-Massim; Tiktin; Marian, Sârb. I, 14, 192); *cerbuleț* (Cihac; Tiktin); ar. *ṭirboplū* (Dalametra) || ar. *ṭirboň* (Papahagi, Mat. 247) „faon“; *cerboiae* (Lex. Bud.; Laurian-Massim; Cihac; Tiktin), ar. *ṭirboană*, *cerboaică* „biche“ || *cerbește* (Corcea, Bal. 12) „à la manière du cerf“.

307. **Cerbar**, sb. m. „lucanus cervus“ (Marian, Ins. 34) <*CERVARIUS*,-UM, din adj. *CERVARIUS*,-A,-UM|| (rtr. *tscherver*; fr. *cervier*; prov. *servier*).

308. **CERBICE**, sb. f. „nuque, † cou; partie supérieure du joug“ — băn. *șerbise* „durillon (à la main)“ || ir. *tšerbitše*.

Lat. *CERVIX*,-ICEM; în celealte limbi române formele corespunzătoare sunt savante și cuvîntul apare ca popular numai în deriveate (cf. Salvioni, Rom. XXVIII, 105; Pieri, Z. rom. Ph. XXVIII, 175).

Der.: (*cerbicie* „opiniâtreté; *cerbicos* „opiniâtreté“, formațiuni recente).

309. **CERC**, sb. n. „ cercle, cerceau. rond“ || megl. *terc*.

Lat. *CÍRCUS*,-UM.

Alb. *kark*; vit. *cerco*, sic. *čirku*; sard log. *kirku*; cat. sp. port. *cerco*.

Der.: dim. *cerculeț*; *cercușor*; *cercuť* (Tiplea, P. pop. 106) || *cercuriu* (Tiktin), „arrondi, formant presque un cercle (en parl. des cornes)“ || *cercurar* (Bobb) „cerclier“; *cercurărit* (Cihac) „prix du cerclage“ || *cercui* „cercler; accolier; entourer, environner; former un rond“ (comp. alb. *k'arkoň* „entourer, cerner“, Christophorides, Lex. alb. 182); *circuit*, *cercuitură* (Laurian-Massim) „cerclage; accolage“; *cercuator* „cerclier“; *cercuială* „cerclage“.

310. **Terclu** (ar.), sb. n. „ cercle“ <*CÍRC*(U)LUS, -UM [Densusianu, Rom. XXXIII, 83] || rtr. *tschierchel*; it. *cerchio*; sard log. *kišu*; fr. *cercle*; prov. *celcle*; cat. *cercle*.

311. **Cercel**, sb. m. „boucle d'oreille; barrette en fer qui est au milieu de la ridelle“ (Damé, Term.) — băn. *șorșel* <*CÍRCELLUS*,-UM „sorte de boudin“, atestat și cu înțelesul de „petit anneau, petit cercle“ (CGL. III, 23, 441) || dalm. *chercelli* „orecchini“; abr. *čarčelle* și sic. *čirčedđu* „orecchino“; fr. *cerceau*; sp. *zarcillo* „Ohrring“; port. *cercilho* (comp. vit. *cercei*, pl. *orecchini*“; it. *cerchiello* „orecchino“) || dim. *cerceluș*, bot. *cerceluși* „convallaria majalis; polygonatum officinale; fuchsia coccinea“; *cerceluť* (Lex. Bud.; Voronca, Dat. cred. 601); *cercelaș* (Lex. Bud.) || *cerceloi* (Baronzi, L. Rom. 95, 97) „se dit des pigeons à collier blanc, pigeon à cravate“ || *cercelar* „marchand de pendants d'oreilles; colporteur“; f. *cercelăreasă* (Laurian-Massim; vfr. *cercelier* „cerclier“); *cercelărie*, fabrique de boucles d'oreilles“ || *cercelat* (Laurian-Massim; Tiktin; Cătană, Bal. 174), *incercelat* (Zanne, Prov. III, 555) „ayant des boucles d'oreilles; bouclé“ (sic. *nčirčidđatu* „attorcigliato“; vfr. *cerceler*, *encerceler* „cercler, boucler, entortiller“; sp. *cercillar* „cercler“; port. *cercilhar* „tonsurer“; comp. abr. *nčarčelli* „il fiorire della quercia e del noce“).

Impr.: ung. *csercse*, *csercselye* (Szinnyei); bulg. *чарчалушка* „fuchsia coccinea“.

312. **Cearcă̄n**, sb. n. „cerne; halo; disque (du soleil, de la lune); compas (de tonnelier)“ <*cīrcīnus*, -um, devenit **cearcenu*, din al cărui pl. **cearcenes* s'a refăcut printre o falsă analogie sg. *cearcă̄n* (cf. *mesteacă̄n*) || friul. *čerčin*; it. *cercine*; fr. *cerne*; port. *cerce*, *cerceo* (comp. sard log. *kirkinare* „attondare; sp. *cercenar*).

313. **Cerca**, vb. „tenter, essayer, expérimenter, éprouver; † chercher“ <*cīrcare* „faire le tour, parcourir“ || alb. *k'erkōn* „chercher; voyager“ (în loc de **k'erkōn* probabil prin asimilare; comp. mai sus *k'arkōn*, s. *cerc*); rtr. *tschercher*; it. *cercare*; sard log. *kirkare*; fr. *chercher*; prov. cat. sp. port. *cercar* || *cercare* „essai, épreuve, expérience; douleur d'enfantement“ (Marian, Nașt. 45; vit. *cercare* „ricerca“); *cercat* „essai“ (An. Car.; Marian, Nunta, 838); *cercător*, adj. sb. „qui tente, qui éprouve; éclaireur“; *cercătoare* „éprouvette, sonde“; *cercătură* „essai, recherche, enquête“ (Letop. I, 480; Lex. Bud.; Iorga, Studii VI, 60; Lupașcu, Medic. bab. 124; vit. *cercatura*; sard camp. *čirkadura*; sp. port. *cercadura*) || † *cercăret* (Dosoftei, Molityv. 111^a) „qui éprouve, qui cherche“ || *cercală* (Marian, Desc. 165, Vrăji 166; Viciu, Glos.¹²⁴), écheveau qu'on plonge dans la teinture rouge pour éprouver la qualité du teint; filet, sorte de sac pour pêcher“.

314. **Cerceta**, vb. „visiter, examiner, vérifier, s'informer, interroger“ — † *cercăta* (Dosoftei, V. Sf. ap. Tiktin; id. Molityv. 65^b; Varlam, Caz. I, 320^a) <*cīrcītare* „tourner autour, agiter, rôder, errer“; forma *cercăta* e refăcută după o falsă analogie: din pers. a 2^a † *cearcăeti* s'a format pers. 1^a *cearcăt*, întocmai după cum sg. *cearcă̄n* a fost refăcut din pl. **cearceni* (cf. mai sus *cearcă̄n*) || *cercetare* „visite, recherche, enquête, interrogation“; *cercetător* „investigateur, interrogateur“; *cercetătură* (Cihac) „recherche, interrogation“ || *cercetas* „éclaireur“.

315. **Încerca**, vb. „essayer, expérimenter, éprouver“ <*IN-CĪRCARE* || vit. *incercare* „ricercare, investigare“, sic. *nēirkari* „cerchiare“; sard camp. *in-cirkai* „acerchiare“; vfr. *encerchier*

„parcourir en cherchant, fouiller, rechercher, interroger“; prov. cat. sp. port. *encercar* || *incercare* „essai, tentative“; *incercat* „expérimenté“; *incercător*, adj. sb. „qui essaie, qui éprouve“; *incercătoare* (Tocilescu, Mat. 132) „essai“.

316. **Njircă̄re** (ar.), vb. „cercler, entourer, cerner“ <*IN-CĪRC(U)LARE* „arrondir, former un rond“ || rtr. (*in*)-*tschiercler*; it. (*in*)*cerchiare*; sard log. *inkišare*; vfr. *encercler*; prov. *celclar*, nprov. *encieuclá*; cat. (*en*)*cerclar* || *distircă̄re* „dégarnir de ses cercles (en parl. d'un tonneau“; fr. *décercler*; nprov. *descieuclá*).

317. **CERE**, vb. „demander (en parl. des choses), exiger, requérir; demander instamment, mendier; aspirer à, rechercher“ || ir. *tṣere* „chercher, demander“; megl. *teriri* „demander, vouloir, désirer, chercher“; ar. *ṭireare* „mendier“.

Lat. *QUAERO*, *QUAESIVI*, *QUAESITUM*, *QUAERERE*, din care regulat *cer*, **ceſii*, **ceſitu*, *cere*; de aci, sub influența radicalului *cer-* (*cere*, *cerind* <*QUAERENDUM*, etc.), s'a refăcut pf. † *cerſii* (Cod. Vor.; Ps. Sch.), part. **cerſit* (păstrat în ir. *tſerſit*), † *cerſind*; mai departe, după analogia altor verbe de conj. a III^a, s'a format pf. *cerui*, part. *cerut* (megl. ar. *ṭirui*, *ṭirutā*); din încrucișarea lui *cerſii*, **cerſit* cu *cerui*, *cerut* au rezultat pf. † *cerſui*, part. † *cerſut*; de altă parte, din formele *cerſii*, **cerſit*, *cerſind* s'a refăcut un nou verb *cerſi*, indic. *cerſesc* cu înțelesul special de „mendier“, ir. *tſerſi* „demander“; ar. *cirſiri* „demander instamment, chercher“ (cu ē- în loc de †- prin asimilarea cu ſ din silaba următoare).

Rtr. *quirer*; it. *chiedere*; sard log. *kerrere*; vfr. *querre* (fr. *quérir*); prov. *querre*; sp. port. *querer*.

Der.: *cerere*, *cerut* (Reteganul, Pov. ard. I, 68) „demande, requête“; ar. *ṭiritor*, *ṭiritoare* „mendant, mendiant“; † *cerătură* (Dosoftei, Molityv. 14^a) „requête“ || ar. *ṭiritoňū* (Cod. Dim. 34), *ṭiritoane* „mendant, mendiant“ || † *cerſut* „demande“; *cerſit* „mendicité“; *cerſetor* (*cerſitor*), *cerſetoare* (*cerſitorare*) „mendant, mendiant“; *cerſito-*

resc (Barcianu) „de mendiant“; *cerșito-rește* (Barcianu) „à la manière des mendians“; *cerșetorie* (*cerșitorie*) „mendicité“; *cerșetorime* (*cerșitorime*) „gueusaille, mendicité“; *cerșetori* (*cerșitori*) „mendier“; *cerșitorit* (Creangă, Scirieri II, 138) „mendicité“; † *cerșitură* (Dosoștei, Molity. 33^b, 36^a, 118^a) „requête“.

318. **Cuceri**, vb. (în vr. numai refl.) „se soumettre, s'incliner humblement, s'humilier“.

Lat. *CONQUÆRIRE, prin schimbare de conjugătune în loc de *CONQUÆRÈRE (= clas. CONQUIRÈRE); din înțelesul de „chercher, rechercher“ s-au desvoltat treptat acelea de „se procurer, obțeni, conquérir“; semnificațiunea din urmă, cea obișnuită în limbile române, a trebuit să existe altă dată și la noi în limba poporului (*a cuceri* cu înțelesul acesta în limba de astăzi a fost refăcut după fr. *conquérir*); accepțiunea de „s'humilier“ se întâlneste și în ital. (comp. vsl. *покорити* „subjicere“, ~ „subditum esse, humiliis“; sîrb. *pokoriti* „unterwerfen“, ~ *se* „sich demütigen“).

Comp. vegl. (numai part.) *končaran*; it. *conquidere* „molester, tourmenter, abattre l'orgueil de qqn, humilier“; vfr. *conquerre* „chercher, rechercher“ (comp. *conquis* „affligé, fatigué“), fr. *conquérir*; prov. *conquerre, conquerer, conquerir*; (vsp. *conquerir*).

Der.: † *cucerire* (Coresi, Caz. 1580-1, 20), † *cuceritură* (Tiktin) „humilité, révérence“ || *cucernic* „humble, respectueux, dévot“ (comp. vsl. *покорникъ* „homo obediens“, sîrb. *pokornik*, „Büsser, Reuer“); *cucernicie* „humilité, dévotion“; *a se cucernici* (Barcianu) „devenir humble, dévot“ || *cuceritor*, adj. sb. „conquérant“, formațiune nouă.

319. **CERNE**, vb. „tamiser, bluter“ || ir. *tšerne*.

Lat. CERNÈRE.

Rtr. *tschernet*; it. *cernere*; sard log. *kerrere*; fr. dial. *särdre*; prov. *cerner*; cat. *cernir*; sp. *cerner*; port. *cernir*.

Der.: *cernut* „tamisage“ (sp. *cer-nudo*); *cernător*, adj. sb. „qui tamise“ (it. *cernitoio*); *cernătură*, „criblure“ (it. *cernitura*; sp. *cernidura*).

320. **Nțirneare** (*nțirnare*), vb. ar. „tamiser, bluter“ < INCERNÈRE.

321. **CERTA**, vb. „gronder; † punir“; *a se certa* „se disputer“ || ir. *tšertå*; megl. *ſirtari*.

Lat. CÉRTARE „combattre, rivaliser, jouter“.

Alb. *k'ertōñ*; sard log. *kertare*; prov. *certar*.

Der.: *ceartă* „dispute; † punition, châtiment“; megl. *ſertă* „dispute“ (alb. *k'artə*; comp. sard log. *kertu*); *certare* „gronderie; † punition, châtiment“; *certător*, adj. sb. „grondeur; querelleur; † punisseur“ (Letop. I, 208); *certătură* (An. Car.; Polizu) „réprimande, gronderie“ || *certaș* „querelleur“ || *certăret, certareț* (Polizu) „querelleur“.

322. **CETATE**, sb. f. „forteresse; † ville“ || ir. *tšetāte*; megl. *ſitati*; ar. *ſitate*.

Lat. CIVITAS,-TATEM, devenit *ceetate prin trecerea lui ī aton la e, apoi prin contractiune *cetate*.

Alb. *k'utet*; vegl. *čituat*; friul. *čitad*; it. *città*; fr. *cité*; prov. cat. *ciutat*; sp. *ciudad*; port. *cidade*.

Der.: dim. *cetăție*; *cetățuică*; *cetățea* (Lex. Bud.; it. *cittadella*) || *cetățean*, *cetățeancă* „citoyen, citoyenne; † citadin, citadine“, din care formele recente: col. *cetățenime* (Barcianu), *cetățenie* „égalité des droits civils, droit de cité, naturalisation“, *cetățenesc* „de cité, civique, de citoyen“, *cetățenește* „en citoyen“, *incetățeni* „naturaliser, donner le droit de cité“.

323. **CETERĂ**, sb. f. „violon“ — † *ciatere* (Dosoștei, Ps. vers. 108).

Lat. CÍTHERA,-AM, App. Probi, 23; comp. citerum, Thes. gl. I, 217 (= clas. CÍTHARA).

Rtr. *tschaidra*; it. *cet(e)ra*: vsp. *cedra*.

Der.: dim. *ceteruică* (Lex. Bud.; Onisor, Doine 94); *ceteruță* (Polizu); *ceterea* (Reteganul, Trand. 90) || trans. *ceteraș* „violoniste“ || trans. *ceterá* (Molnar, Gram. 302; Lex. Bud.) „jouer du violon“ (vit. *ceterare*), mold. *ceterá*, *cetără* (Creangă, Scirieri I, 258; Stamat, Wb. 677; Zanne, Prov. III, 658) „réprimander, gronder, quereller“.

324. **CHEIE**, sb. f. „clef“; băn. „sorte de broderie“ (WgJb. III, 319) — † *cleie* (An. Car.) || megl. *c'leili*, pl.; ar. *c'l'ae* „clef, articulation du bras“.

Lat. CLAVIS,-EM.

Vegl. *kluf*; rtr. *clev*; it. *chiave*; sard log. *gæe*; fr. *clef*; prov. cat. *clau*; sp. *llave*; port. *chave*.

Dim.: *cheiță*, † *cleiță* (An. Car.), ar. *cl'i(i)ță*; *cheișoară* (Bobb; Laurian-Massim); *cheiuță* (Laurian-Massim; sic. *kavuzza*); ar. *cl'ișuță* „agrafe“.

325. **Cheiār** (*cheier*), sb. m. „serrurier, celui qui fait des clefs“ (Teodorescu, P. pop. 521) < CLAVARIUS,-UM (atestat numai cu înțelesul de „celui qui fait des chevilles de bois“), devenit **cl'aar*, **cl'euar*, **cheuar*, de unde *cheiar* sub influența lui *cheie* || rtr. *claver*; it. *chiavaio*; vfr. *clavier*; cat. *claver*, *clauher*; sp. *llavero*; port. *chaveiro* || *cheieriță* (Voronca, Dat. cred. 717) „celle qui tient les clefs, sommelière“.

326. **C'litor** (*nclitor*), sb. n. ar. „sorte d'écuelle munie d'un couvercle qui la ferme hermétiquement“ (Mihăileanu) — **Chiotoare** (*cheotoare*), sb. f. „cordon, lacet qui attache le col de la chemise des paysans; about, point de jonction de deux ou plusieurs poutres; jointure; l'un des quatre coins d'une maison de paysan“ — Mehedinți, bucov. *chietoare*, *chetoare* (Marian, Nașt. 62; Immorm. 573); trans. *t'setoare*, *t'sotoare* (Doine, 197; Viciu, Glos. 24; WgJb. IV, 332); *cheiotoare* (Stamati, Wb. 642; Cihac; Barcianu); *cheitoare* (Baronzi, L. rom. 231); băn. *cheūtoare*, *chiutoare* (An. Car.); băn. Mehedinți *cheptoare*; Serbia *chiptoare* < *CLAVATORIUM, *CLAVATORIA,-AM, devenite: *cl'ătoriu*, de unde regulat *c'litor*; **cl'ătoare* > *chietoare*, iar prin asimilațiune *chiotoare*; forma aceasta a fost modificată mai departe sub influența lui *încheia*, probabil și a lui *piept* în formele *cheptoare*, *chiptoare* || *închetora*, *închetora* (Lex. Bud.), *încheotora* (Paliia, Exod. XXVI, 4; XXVIII, 7, etc.; Costinescu; Laurian-Massim), băn. *încheūtură*, *încheptură* (Novacovici, Folclor. 123), „enlacer, agrafer; joindre, abouter“ || *deschiotora* (Lex. Bud.), în Munții Sucevii *diș#otoră* (Şez. II, 226), băn. *džeșcheūtură*, *deșcheūtură* (An. Car.), *deșcheptură* (Novacovici, Folclor. 104), „délir, détacher, dégrafer“.

327. **Încheia** (*inchia*), vb. „clore, clôture, fermer; joindre; terminer, con-

clure“ — băn. *cheūá* (WgJb. III, 319), refăcut după *cheie* || ar. *ncl'iare* || < IN-CLAVARE (atestat numai cu înțelesul de „clourer, fixer avec des clous“ < CLAVUS „clou“; comp. însă *conclavatus* „enfermé sous une même clef“), devenit **incl'eua*, care a fost modificat după *cheie* în *încheia* || friul. *inklavá*; vit. (*in*)*chiavare*, vic. *inčavare*, ver. mant. bol. *inčavar*, cremon. *inčavá*, mil. *čavá*, piem. *čavé*, mir. parm. *čavar*, mod. *čaver*, Urbino *ink'avé*; fr. *enclaver*; prov. (*en*)*clavar*; cat. *enclavar* || *încheiere* „conclusion“; † *închietor* (Biblia 1688, Regi IV, 24, 14) „serrurier“; *încheietoare* „fermeture, loquet“, bot. „sideritis montana, betonica offic.“, *încheietoare* (Costinescu) „cordón, lacet“, refăcut după *chiotoare*; *încheietură*, *închietură* „articulation, jointure; conclusion“, † *cheetură* (Dosoștei, V. Sf. 145^b) „articulation“ (vit. *chiavatura*, pav. *inčavadura*, abr. *n̄gavature* „articulazione“; vfr. *claveüre* „fermeture au moyen d'une clef, serrure“, *enclaveüre* „enclave“; nprol. (*en*)*clavaduro*; cat. (*en*)*clavadura*); dim. *încheieturea* (Marian, Nașt. 383, 385, 386, 401; Tocilescu, Mat. 1541); *închieturiță* (Tiplea, P. pop. 98).

328. **Descheia** (*deschia*, *deșcheia*, *deşchia*), vb. „ouvrir (avec une clef); déboîter; détacher, déboutonner, dégraffer“ || ar. *discliare* || DIS-CLAVARE (v. *încheia*) || friul. *disklavá*; vit. *dischiarare*, vic. ver. *desčavar*, mant. *dasčavar*, piem. *desčavé*, gen. *desčavá*; vfr. *desclaver* „détacher“; prov. cat. *desclavar*.

329. **CHEMA**, vb. „appeler; inviter“ || ir. *cl'emā*; megl. *cl'imari*; ar. (*a*)*cl'imare*, *ncl'imari* (Weigand, Arom.); formele cu prefix nu reprezintă de sigur pe acclamare, inclamare, ci sint formațiuni proprii ar.

Lat. CLAMARE.

Vegl. *klamuar*; rtr. *clamer*; it. *chimare*; sard log. *g'amare*; vfr. *clamer*; prov. cat. *clamar*; sp. *llamar*; port. *chamar*.

Der.: *chemare* „appel, cri, invocation; invitation; vocation“; † *chemătură* „vocation“ (An. Car.; port. *chamadura*).

330. **Chemat**, sb. n. „appel; invita-

tion“ < CLAMATUS,-UM || vsp. *llamado*; port. *chamado* (comp. rtr. *clameda*; it. *chiamata*; sard log. *gamada*; sp. *llamada*; port. *chamada*).

331. **CHEMATOR**, adj. sb. „qui appelle, qui invite; garçon d'honneur près de la mariée“ (fem. *chemătoare* „demoiselle d'honneur près de la mariée“) < CLAMATORIUS,-A,-UM.

332. **CHIAG**, sb. n. „coagulum, pré-sure, caillot, caillette“ || megl. ar. *cl'ag*.

Lat. COAG(U)LUM > * CAGLUM (sub influență lui * *caglare*, v. *încheaga*), de unde, prin metatesa lui L, * CLAGUM.

Sard log. *gagu* (comp. pentru metatesa lui L și alb. *kluar* < * CLAGORIUM) || rtr. *quegl*; it. *caglio*; fr. dial. (Pléchâtel) *kay*; prov. *calh*; cat. *cuall*; sp. *cuajo*; port. *coalho* (comp. fr. *caillot*, *caillette*) < * C(O)AGLUM.

Der.: băn. *cheagar*, *chegarăt* și *che-găriță* „échinon, vase dans lequel on met la présure ou le caillé dont on veut faire du fromage“ (vfr. *caillier*; sp. *cuajar*); *chegarie* (Tiktin), fig. „vieux décrépit“ || *chegoriță* (Tiktin; Damé, Term.; Sez. II, 23) „échinon“ (formațiune analogică după *păcoriță* < *păcură*, *paporniță* < *papură*).

Impr.: rut. *кляг*, *глег*, *гляг* „Kälberlab als Gärstoff der Schafsmilch“; rus. *gljakū* > *glaganyj syrū*; pol. *klag* > *sklagać się*; mor. *glaga*; slov. *kľag*.

333. *Încheaga*, vb. „coaguler, cailler, figer“ || megl. *incligari*, *angligari*; ar. *ncligare*, *angligare* || < IN-COAG(U)-LARE > * IN-CUAG(U)LARE > * IN-CUAGLARE > * INCAGLARE > * INCLAGARE (cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 90); în formele megl. și ar. cu -*gl'*-, s'a produs asimilațunea cu *g* următor || sard log. *gagare* < * CLAGARE || rtr. *inquagler*; it. *quagliare*, *cagliare*, ver. *inkajar*; vfr. *encaillier*, sav. *ankal'i*, fr. *cailler*; nprov. *caia*; cat. *cuallar*; sp. *cuajar*; port. *coalhar* < (IN-)C(O)AG(U)LARE || *încheagătoare* (Barcianu; Teodorescu, P. pop. 511; Jipescu, Opinc. 49; Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 259), *cheagătoare* (Teodorescu, P. pop. 593) „échinon, vase dans lequel on met la présure“, bot. „geranium robertianum“; *încheagătură* (Biblia 1688, Regi III, 7, 30; Tocilescu, Mat. 117, 155; Costinescu; Stamati, Wb. 355), ar. *ncligătură* „caillement,

coagulation“ (comp. sard camp. *kaladura*; vfr. *cailleüre*; vsp. *cuajadura*; port. *coalhadura*) || *deschega* „résoudre, liquéfier (en parl. de ce qui a été caillé“; vfr. *descailleur*; sp. *descuajar*; port. *descoallar*; comp. it. *squagliare*).

Impr.: rut. *клягати*, *глядати*, *заглягати* „mit гдет einmachen“; pol. *zaklagać*; mor. *glagati*.

334. **CHIAR**, adv. „même“ — † adj. „clair, pur“; adv. „clairement, purement, réellement“; † *chiiar* (Lex. Mard.) sb. „sérénité, clarté“; vechiul înțeles al cuvintului să păstrat încă în expresiunile: *din chiar senin și apă chioară* „eau pure“, prin etimol. popul. în loc de *apă chiară* (cf. Litzica, Conv. lit. XLI, 96) || ir. *cl'ár* „clair“.

Lat. CLARUS,-A,-UM.

Alb. *k'ar*; vegl. *kjur*; rtr. *cler*; it. *chiaro*; sard log. *garu*; fr. *clair*; prov. cat. *clar*; (sp. port. *claro*).

Impr.: rut. *тъп* „in der That, wahrlich, wohl, auch“.

CHINGĂ, v. *cinge*.

CHIOTOARE, v. *cheie*.

CI, v. *ce*.

335. **CICOARE**, sb. f. „chicorée sauvage“ — *ciuco(a)re* (Dosoftei, V. Sf. WgJb. V, 102); *ciucoare* (Sevastos, Cîntece 271, 319).

Lat. * CİCHORIA,-AM (= clas. CİCHORIUM).

Abr. *čekorę*; nap. *čekojera* „radicchio“ (comp. alb. *koře*).

336. **CÎINE** (*cine*), sb. m. „chien“ || ir. *căre*; megl. *cōni*; ar. *cine*.

Lat. CANIS,-EM.

Alb. *k'en*, *k'en*; vegl. *kuon*; rtr. *chaun*; it. *cane*; sard log. *kane*; fr. *chien*; prov. *can*; cat. *ca*; astur. *galit*; kan: port. *cão*.

Der.: col. *cînime*; băn. *cînamă* || trans. *cînie*, ar. *cînil'ă*, *ciniu* (Dalmatrica) „méhanceté, rancune“ || *cînos* „méchant, rancunier“; *cînoșie* „méhanceté, rancune“ || *cînesc* (*cinesc*), ar. *cinescu* „de chien, canin“ (sic. *kanisku*; comp. ven. *kañesko*); *cînește*

(cinește), ar. *cineaste* „à la manière des chiens; méchamment“ || mold. bucov. trans. *ciner, ciner* „méchant, canaille“ (comp. *c a n a r i u s*); mold. trans. *cinărie* (Tiktin; Barcianu) „chenil“ || *a se căini, a se inci(i)ni, a se inciina* „s'entêter, s'obstiner; devenir méchant comme un chien“ (comp. vfr. *encheni* „qui a le caractère d'un mauvais chien“); ar. (*a)ncinire, (a)ncineare* „gémir, haletter“.

337. **Cănină** (ar.), sb. f. „chagrin, affliction, peine“ <*CANINA*,-AM, din adj. *CANINUS*,-A,-UM „de chien“; înțelesul cuvintului se explică prin „vie de chien“ || sp. *canina*.

338. **Cîmp**, sb. m. și n. „champ; pays plat, plaine“ || megl. *comp*; ar. *cîmpu*.

Lat. *CAMPUS*,-UM.

Vegl. *kuomp*; rtr. *champ*; it. *campo*; sard log. *kampu*; fr. *champ*; prov. cat. *camp*; sp. port. *campo*.

Der.: dim. *cîmpurel* (Iarnik-Bîrseanu, Doine 27; Pompiliu, Bal. 77); *cîmpușor* (Sebastos, Nunta 203; Marian, Sârb. I, 20); ar. *cîmpic* și *cîmpîş* (Dalametra) || *cîmpean*, „habitant de la plaine“; *cîmpenesc*, „champêtre, relatif aux champs, de plaine“; *cîmpenește*, „à la manière des habitants de la plaine“ || ar. *cîmpîş* (Dalametra) „champêtre, de plaine“.

339. † **Cîmpiu**, adj. „uni, plan; de plaine“ (Dosoștei, V. Sf., v. WgJb. V, 83) — **Cîmpie**, sb. f. „plaine, pays plat“ < **CAMPIVUS*,-A,-UM [Candrea, BSF. III, 15] || vit. *campio*, „di campo“, com. *kampiv*, „coltivato, colto (dicesi di campo)“, sic. *kampia*, „campagna solitaria, luogo non accasato, campo“; sp. *campio* || trans. *cîmpiiān* (Tiktin) „habitant de la plaine“.

340. † **Cîmos**, adj. „plan, uni; qui se trouve dans la plaine“ (Biblia 1688, Ierem. XXI, 13) < *CAMPOSUS*,-A,-UM, Thes.

341. **Cină**, sb. f. „souper; cène“ || ir. *tšire*; megl. ar. *tină*.

Lat. *CENA*,-AM.

Vegl. *kajna*; rtr. *tschaina*; it. *cena*; sard log. *kena*; prov. sp. *cena*; port. *cea*.

Der.: dim. *cinișoară* (Tiktin; Marian, Immorm. 189); *cinioară* (Tiktin;

Marian, Desc. 296; Voronca, Dat. cred. 329).

342. **Cina**, vb. „souper“ || ir. *tširå*; megl. *tinari*; ar. *tinare* || < CENARE || vegl. *kenur*; rtr. *tschner*; it. *cenare*; sard log. *kenare*; vfr. *cener*; prov. cat. sp. *cinar*; port. *cear*.

343. **Cinci**, num. „cinq“ || ir. *tšintš*; megl. ar. *tin(t)i*.

Lat. CINQUE, Densusianu, Hist. l. roum. I, 125 (= clas. QUINQUE).

Vegl. *čenk*; rtr. *tschinch*; it. *cinque*; sard log. *kimbe*; fr. *cinq*; prov. *cinc*; cat. *cinch*; sp. port. *cinco*.

Der.: *cincile(a)*, *cincea*, ir. *tšintšile*, megl. *tinčli*, ar. *tinčile*, *tinčirlu* „cinquième“ || *cincime* „un cinquième“ || *cin(c)i*sprezece, megl. *tiſprežti*, ar. *tiſprădzaťe* „quinze“; *cin(c)i*sprezecilea, *cin(c)i*sprezeccea „quinzième“ || *cin(c)i*-zeci, megl. *tinzoži*, ar. *tiindzăți* „cinquante“; *cin(c)i*zecile(a), *cin(c)i*zecea „cinquantième“; *cinzeacă, cinzec*, ar. *tiindzacă* (Dalametra) „mesure pour liquides d'un décilitre environ“; † *cinzăcear* (Paliia, Exod. XVIII, 21, 25; Gaster) „cinquantenier“ || *incinci* „quintupler“; *incincit* „quintuple“; trans. *cincitură* (Viciu, Glos. 30) „tas de cinq gerbes“ || *cincar*, adj. „âgé de cinq ans“, sb. m. „cheval de cinq ans“, dim. *cincarel* (Tiktin; Alexandri, P. pop. 79).

344. **Cînd**, adv. conj. „quand, lorsque“; *cind* . . . *cind* „tantôt . . . tantôt“; din *cind in cînd* „de temps en temps“ || ir. *cân(d)*; megl. *cən*, la Huma *cîn(du)*; ar. *cîndu*.

Lat. QUANDO.

Vegl. *kand*; it. *quando* (comp. *di quando in quando* „de temps en temps“); sard log. *kando*; fr. *quand*; prov. *quan*, *can(t)*; cat. *quan(d)*; sp. *cuando* (comp. *cuando . . . cuando* „tantôt . . . tantôt . . .“; *de cuando en cuando* „de temps en temps“); port. *quando*.

Der.: † *cîndai* și † *cîndailea* (Cantemir, Hron.) „peut-être, par hasard“ (terminațiunea *ai* a fost introdusă sub influența lui *camai* alături de *cam, încai, încaillea, săvai*, etc.) || *cîndva* „un jour, quelque jour, quelquefois, parfois“ || *oare-cînd, oare-și-cînd* „quelquefois, parfois, jadis“; *ori-cînd, ori-și-cînd*

cind, veri-cind „n'importe quand“ || *fiecind, fieșcind* „n'importe quand“ (pentru aceste compuse, v. *Fi, Oară, Vrea*) || ar. *canțido* „n'importe quand“ || băn. *alt-cind* „autrefois“ || *nici-cind* „jamais“ (comp. alb. *as kuře* „non mai“, propr. „ne quando“; v. *Nici*).

345. **CINE**, pron. interrog. și rel. „qui“; gen.-dat. sg. *cui* || ir. *tſire*; ar. *fine*.

Lat. QUĒM, devenit ca monosilabă tonică * QUĒN și mai tirziu * QUĒNE (cf. Meyer-Lübke, Rom. Gr. I, § 551; Candrea, Conson. 50); dat. *cui*.

Sard camp. *kini*; prov. cat. *quin*; fr. dial. *kē*; sp. *quien*; port. *quem* || friul. *kui*; it. vfr. *cui*; fr. *qui*; prov. *cui*; cat. vsp. *vport. qui* < *CUI*.

Der.: † *cineş*, † *cinrescu* (Cod. Vor.) „chacun“ || *cineva*, ir. *tſireva*, ar. *tiniva*; † *cinevaş*, *cinevaşile(a)* „quelqu'un“ || *ori-cine, veri-cine* „n'importe qui, qui-conque“; *oarecine, oare-și-cine* „quel-qu'un“ || *fiecine, fieşcine, fieştecine* „chacun, qui-conque“ (pentru aceste compuse, v. *Fi, Oară, Vrea*) || *neştine* „quelqu'un, certain“ (v. *Şti*).

346. **CÎNEPĂ** (*cînipă*), sb. f. „chanvre“ || megl. *cōnipă*; ar. *cînipă*.

Lat. * CANĒPA,-AM, cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 97; Candrea, Rev. ist. arh. VII, 73 (= clas. CANNABIS).

Erto *k'aneipa*; it. *canapa*, Gombitelli *kanneva*, Urbino *kannipa*; lion. *kinevo* || în alte regiuni ale domeniului romanic găsim deriveate din * CANAPIS,-EM sau * CANEPIS,-EM, și chiar * CANNAPUS,-UM: alb. *kərp*; vegl. *kanuovo* (comp. și *kanapial*); rtr. *chanv*; ven. *kanevo*, mant. *kanaf* și *kanof*, mil. *kanev*, romagn. *kanuv*, abr. *kanevę*, nap. *kannevę*, cors. *kanapu*; fr. *chanvre*; prov. *canebe*; cat. *canem* || cît privește formele sp. *cañamo*; port. *canamo*, *cánave* și *cáneve*; sard log. *kánnau*, sard camp. *kánniu*, ele par să reproducă pe *CANNABUM, *CANNIBUM, fără ca totuși fonetismul lor să fie absolut regulat.

Der.: dim. *cinepioară*, zool. „linot“ (Marian, Ornit. I, 396), bot. „eupatorium cannabinum“ || bot. *cinepoală*, „eupatorium cannabinum, agrimonie eupatoria“ || *cinepiște*, Sălagiu *cîneptiștină* (Tribuna 1890, 45, 342) „chênevier“; Sălagiu *cîniptiștiřiřā* (Tribu-

na, 1890, 342) „courtilière“ (formă rezultată din contaminarea lui *cinepară* cu bulg. конопища, конопишица „courtilière“) || *cinepar* „linot(te)“ (comp. fr. *chanvrier*; prov. *canabier*).

347. **Cînepiu**, adj. „de chanvre; couleur de chanvre, gris“ < *CANAPINEUS,-A,-UM [cf. Candrea, BSF. III, 14] || vfr. *chainvinge* „de chanvre“ || comp. sard log. *kannainžu*; vsp. *cañameño* < *CANNABINEUS.

348. **CINGE** (vr. și dial.), vb. „ceindre; entourer“ (Dosoftei, Ps. vers. 208; Barcianu) || ar. *ṭindzeare* (pf. *ṭimṣu*; part. *ṭimtu*).

Lat. CİNGERE, CİNXİ, CİNCUTUM.

It. *cignere*; sard log. *kingere*; fr. *ceindre*; prov. *cegner*; cat. *cenyir*; sp. *ceñir*; port. *cingir*.

Der.: *cingătoare*, ar. *ṭingătoare* „ceinture“ (comp. vit. *cignitoio*; vsp. *ceñidero*; port. *cingidouro*).

349. **Cingă**, sb. f. „ceinture, sangle“ (Marian, P. pop. I, 34; Crom. 48; Stamat, Wb. 560, 589) < *CİNGA,-AM [Candrea, Rev. arh. fil. VII, 74] || sic. *činga* || *čincinga* (Teodorescu, P. pop. 149; Marian, Sârb. I, 38; P. pop. I, 34; Vrăji 13) „sangler, ceindre“ || *descinka* „des-sangler“.

350. **Chingă**, sb. f. „sangle, ceinture de cuir, courroie; traverse, traversin; râble, liure; tringle“ || megl. *cl'ingă* „sangle“ || < *CLİNGA,-AM, rezultat prin metatesă din CİNG(U)LA || alb. *k'ingələ*; friul. *čengle*; it. *cinghia*, *cigna*; sard log. *kinga*; fr. *sangle*; prov. *senbla*; cat. *singla* < CİNG(U)LA; comp. port. *cinho* < CİNG(U)LUM || dim. *chinguță* (Iarnik-Bîrseanu, Doine 264); *chingulită* (Teodorescu, P. pop. 57; Tocilescu, Mat. 1232) || *chingă* (Polizu; Costinescu; Tocilescu, Mat. 63), *încinginga* „sangler“ (comp. vit. *cinghiare*; sard log. *kinđare*, *inkinđare*; fr. *sangler*; prov. *senglar*; cat. *cinglar*); *încingingătura* (Polizu) „action de sangler“ || *deschinga* „dessangler“ (comp. fr. *dessangler*; npro. *descenglă*; cat. *descinglar*; sard log. *iskinđare*) || *încingiuui* (Teodorescu, P. pop. 57) „sangler“.

351. **Încinge**, vb. „ceindre, entourer, ceinturer“ || ir. *āntśinže*; megl. (a)n-

ținziri (pf. *nțins*) || < INCINGERE, -CINXI, CINCTUM || it. *incugnere*; fr. *enceindre*; prov. *encenher* || † *incingere* (Biblia 1688, Gen. III, 7) „ceinture” || *încingătoare*, † *încinsătoare* (An. Car.) „ceinture” ; † *încinsoare* (Iorga, Studii VIII, 74) „bandage” ; *încinsătură* (Polizu ; Ciha) „actioni de ceindre; ceinture”.

352. **Descinge**, vb. „déceindre, ôter la ceinture” — vr. și dial. *deștinge*, *deșcinge* || ar. *disfîndzire*, *disfîndzeare* (pf. *disfîmșu*; part. *disfîmtu*) || < DISCINGERE, -CINXI, -CINCTUM || it. *discignere*; fr. *déceindre*; cat. *descenyir*; sp. *descenir*; port. *descingir*.

353. **CÎNTA**, vb. „chanter; jouer (d'un instrument)” — bucov. trans. Maramureș, Oșani *a se cînta* „se lamenter, pleurer (un mort)” || ir. *cântâ* ; megl. *cântari*; ar. *cîntare*.

Lat. CANTARE.

Alb. *kəndon*; vegl. *kantur*; rtr. *chanter*; it. *cantare*; sard log. *kantare*; fr. *chanter*; prov. cat. sp. port. *cantar*.

Der.: *cîntare*, „action de chanter, etc.; chant“ (prov. *cantar*); ar. *cîntat* „ensorcelé, instruit, savant“ ; *cîntător*, adj. sb. „chanteur“, † *cîntătoare* (Biblia 1688, Esdra II, 66) „chanteuse“, *cîntători*, m. pl. „chant des coqs, point du jour“ (alb. *kantetur*; comp. vsp. *cantadera*); bucov. trans. *cîntătură* „chant de mort, lamentation“ || *cîntăref*, *cîntăreață* „chanteur, chanteuse“ (vfr. *chanteresse* „femme qui chante“; comp. prov. *cantairitz*).

354. **Cîntat**, sb. n. „chant“ || comp. ar. *cîntată* || < CANTATUS, -UM || sp. *cantado*.

355. **Încînta**, vb. „enchanter, charmer, ravir“ < INCANTARE || rtr. *inchanter*; it. *incantare*; sard log. *inkantare*; fr. *enchanter*; prov. cat. sp. port. *encantar* || *încîntător*, „charmant, ravissant“ (comp. fr. *enchanteur*; sp. *encantadero*); *încîntătură*, „enchantment, charme; lamentation“ (Tocilescu, Mat. 1552).

356. **Descînta**, vb. „conjurer, exorciser, détourner par des enchantements, faire guérir par des enchantements“ || megl. *discîntari*; ar. *discîntare* || < DIS-CANTARE (comp. ex cantare „faire venir ou évoquer par des enchantements“) || friul. *disk'antă* „sdormentire, smaliziare“; com. *deskantă*

„disincantare, levare l'incanto“, mant. mir. *daskantar*, cremon. *deskantá*, mod. *deskanter* „svegliare, sdormentare, scuotere“; vfr. *deschanter* „désenchanter, rompre un enchantement, détourner par une sorte d'enchantment“; prov. *descantar* (comp. sp. *desencantar*) || *descîntat* „conjunction, incantation“; *descîntător* „conjurator, exorciseur“; *descîntătoare*, *descîntătoreasă* „femme qui exorcise, qui fait guérir par des enchantements“; *descîntătură*, ar. *discîntitûră* (Dalametra) „incantation, formule d'exorcisme“.

357. **CÎNTEC** (*cîntic*), sb. n. „chanson“ || megl. *contic*; ar. *cîntic* || —trans. CÎNTECĂ, sb. f. „chanson“.

Lat. CANTICUM; CANTICA,-AM.

Alb. *kəngə*.

Der.: dim. *cîntecel* (alb. *kangel'*; vit. *canticello*); *cîntecaș* (Marian, Sat. 341); trans. *cîntecuță* (Lex. Bud.) || ar. *cînticare* „chanter des chansons de berceau“ || *descîntec*, ar. *discîntic*, trans. *descîntecă* (Lex. Bud.) „incantation; formule d'exorcisme“.

358. **CIREAȘE**, sb. f. „cerise“ — trans. *cerașă*; băn. Mehedinți *șurășă* — CÎREȘ, sb. m. „cerisier“ — trans. *cerăș*; băn. Mehedinți *șurăș* || megl. *cireșă*, *cireș*; ar. *cireașă*, *cireș*.

Lat. CERESIA,-AM (Schuchardt, Vok. I, 192; Densusianu, Hist. l. roum. I, 71), * CERESIUS,-UM < * CERÉSUS (= clas. CERASUS); în formele megl. și ar. c se explică prin asimilația cu și următor.

Vegl. *kris*; rtr. *tschirescha*; it. *ciliogia*, *cilio*; fr. *cerise*; prov. *cerreisa*; cat. *cirera*, *cirer*; sp. *cereza*, *cerezo*; port. *cereja*.

Der.: dim. *cireșel* (Şez. II, 8); *cireșică* (Ciha) „petite cerise; fève sucrée“ || megl. *cireșcă* „cerise“ || *cireșar*, *cirișar* „vendeur de cerises; juin“; zool. „gros-bec“ (Marian, Ornit. I, 416; comp. bulg. черешаарка „соко-кохраустес vulgaris“), mold. *cireșer* și, prin disimilația celui de al doilea r, *cireșel* (Marian, Sârb. I, 96) „juin“, megl. *cirișar* „vendeur de cerises; juin“; zool. „gros-bec“, ar. *cirișar* „vendeur de cerises; juin“ (rtr. *tschirischer*; it. *ciliogiaio*; fr. *cerisier*; prov.

cerier, surgier; cat. cirerer; comp. port. cerejeira; pentru înțelesul de „juin“, propr. „mois des cerises“, comp. alb. k'eršor „juin, juillet“, vnap. Ion cerasiaro „juin“) || cireșiu „couleur de cerise“.

CÎRNAT, v. *carne*.

CÎŞLEGI, v. *caș*.

359. **CÎŞTIGA**, vb. „gagner“ — vr. trans. „obtenir, acquérir, prendre soin, soigner“ (Tiktin; An. Car.; WgJb. IV, 328); vr. trans. *a se ciştiga* „se soucier, s'inquiéter“, Sălagiu „se lamenter“ (Tribuna 1890, 342); vr. mold. *cîşliga*. || ar. *căştigare* „prendre soin, faire attention, se soucier“.

Lat. **CASTIGARE** „réprimander, punir; corriger; contenir, resserrer“; diferitele accepțiuni ale cuvântului romînesc cît și ale corespunzătoarelor românice se explică din încrucișarea înțelesului activ al verbului: „punir — réprimander, blâmer — corriger — instruire — maîtriser, contenir, se rendre maître de — obtenir, acquérir, gagner“, cu înțelesurile desvoltate de verbul reflexiv: „se punir — se tourmenter, s'inquiéter — se soucier, prendre soin, s'occuper de — insister, solliciter — tenter, vouloir séduire, chercher à gagner“.

Rtr. *chastier*; it. *castigare, gastigare*; sard camp. *kastiai*; fr. *châtier*; prov. *castiar*; cat. sp. port. *castigar*.

Der.: *cîştig* „gain, profit, bénéfice“ (rtr. *chastih*; it. *gastigo*; sard camp. *kâstiu*; vfr. *chasti* „avertissement, instruction, réprimande, châtiment“; prov. *castic*; cat. *castich*; sp. port. *castigo*) || vr. *căştigă* (Palia, Gen. XLV. 11; L, 21; Exod. II, 25; Hasdeu, Cuv. d. bâtr. II, 123; An. Car.), ar. ~ „souci, soin“ || *căştigos* (ar. ~) „lucratif“ (Polizu; Barcianu), † „industrius, sollers“ (An. Car.) || † *a se inciştiga* (Tiktin) „se soucier, s'inquiéter“.

360. **Cîştigător**, adj. sb. „gagnant, † procurator“ (An. Car.) || < **CASTIGATORIUS**, -A, -UM.

361. **CÎT, CÎTĂ**, adj. pron. interrog. și rel. „combien (de)“; nom.-ac. pl. *cîți, cite*; gen.-dat. pl. *cîtor*; adv. „tant

que, comme; aussitôt que; de sorte que“ || ir. *căt, căte, căt, căte* „combien (de)“, *căt* „que (après un compar.)“; megl. *cot, cota, căt, căt* „combien (de); autant de“; ar. *cit* „combien; tant que; aussitôt que“.

Lat. QUANTUS, -A, -UM și QUANTUM, adv., de unde *cintu* (păstrat în ar. *niscintu*, v. mai jos); disparițiunea lui *n*, ca și în *atit*, se explică prin influența lui *tot* în construcțiunea *tot *cint > tot cît* (v. *atit*).

Vegl. *kont*; it. *quanto*; sard log. *kantu*; fr. *quant*; prov. *quant, cant*; cat. *quant*; sp. *cuanto, cuan*.

Der.: băn. Mehedinți, Serbia *cîta, cîto* „un peu“ (WgJb. III, 319; VII, 84; Vi-ciu, Glos. 27), ir. *căta* „autant; rien“, megl. *cota* „autant“ || *cîtuș (de)* „aussi... que possible“, † *cîtuș cîtăș cîtiș cîtes* „autant que, tous ceux que“ || (al) *cîtelea, (a)cît(e)a* „le (la) quantième“ || † *cîtință* (Gaster) „quantité“ || † *cîtuș (de)* (Tiktin) „quote-part, quotité“ || *cîtîme, cătătîme* „quantité“, formațiuni nouă || *decit* „que (après un compar.)“; mais, seulement, ar. *dicit* „que (après un compar.)“; cependant || *încît* „de sorte que“ || *nici-cît* „point du tout“ || *cîtva, cîtăva, cîtiva, cîteva* „quelque(s), quelques un(e)s“, megl. *cotiva* „quelques unes“; † *cîtvaș, cîtăvaș*, etc. „quelque(s)“ || *ori-cît, ori-și-cît, † oare-cît, † vare-cît* „n'importe combien, quelque (... que)“ (pentru aceste compuse, v. *Oară, Vrea*) || † *neşchit, nişchit, nişchițel* „un peu“, ar. *niscintu, niscintu* „un peu, quelques“ (v. *Şti*) || *de-a'n cîtelea*, loc. adv. „de toutes ses forces, autant que possible“.

362. **CÎTE**, prep. „à (distributif), par“ ; (*cîte*) *doi cîte doi* „deux à deux“ || ar. *cîte*.

Lat. **CATA** (= gr. *κατά*; cf. Densu-sianu, Hist. l. roum. I, 163); prin poziția lui ca aton în frasă **CATA** a devenit **cătă*, de unde *căte* (păstrat în adv. *cătelin*, v. mai jos) sub influența prep. *terminate in -e* (cf. *către*), și apoi *cîte* prin confuziune cu *cît(e)*.

It. *cada-uno, cad-uno* (comp. pis. *cate-uno*); sard log. *kada*; vfr. *che(tin)*; prov. *cada* (*cada dos, cada tres*); cat. sp. port. *cada*.

Der.: *cîteodată* „parfois“ || *cătinel*, trans. *chitinel* (Reteganul, Pov. pop.

111; Iorga, Studii XII, 236), *† cătelin*, *† cătelinru* (Cod. Vor.), *† cătiliru* (Hasdeu, Cuv. d. bătr. II, 190), trans. Oșani *chitilin* (Reteganul, ibid. 74; Iorga, ibid. 52; BSF. II, 81), megl. *cătelin* „petit à petit” <*căte+lin* „doucement”, rezultat din construcțunea *căte lin căte lin* (Paliia, Exod. XXIII, 30) „peu à peu”, cu care comp. (*cite*) *puțin cite puțin* „peu à peu ; metatesa în *cătinel*, etc. s'a produs sub influența lui *încetinel*, *puținel*, etc. ; tot sub înrîurirea acestora, *cătinel* a căpătat funcțiunea adjetivală, formîndu-și un fem. *cătinică* (Tiktin); dim. *cătineluș* (Tiktin), *† cătinelușel* (Dosoftei, V. Sf. Dec. 25) „tout doucement” || megl. *căteroū* „rapidement, vite” <*căte + roū*.

363. **CIUMĂ**, sb. f. ar. „sommet de la tête” (Vlaho-Clisura); „flocon de laine, touffe de cheveux, toupet” (Laurian-Massim, Glos. 169); „bouton, enflure” (Weigand, Arom. II, 234); megl. *ciumă* „flocon de laine”.

Lat. *cīma,-am* „tendon, cœur de certaines plantes” (= gr. *κύμα*), rostit **k'üma*, de unde **k'üma > ciumă*; comp. *jur, giur* < **giurum* <*GYRUM* [Pușcariu, Conv. lit. XXXVII, 600].

Alb. *k'ímə, k'üm* „Haar; haarartiger Wasserwurm; Art Geschwür”; dalm. *kima*; it. *cima* (comp. Val Soana *čüma*, canaves *ančüma* „in cima”); sard log. *kima*; fr. *cime*; prov. *sima*; sp. *cima* (comp. cat. *cim*), toate cu înțelesul de „sommet”, în parte și „rejeton”.

Der.: megl. *ciumuligă* „tumeur sur la tête; touffe de laine”.

364. **CIUR**, sb. n. „crible, tamis; tambour (à broderie); bonnet, deuxième estomac des ruminants” || ir. *tšur*, megl. *ciur* și ar. *tir* „crible”.

Lat. *CIBRUM* (atestat în CGL. V, 59), disimilat din *CRIBRUM*; disimilarea s'a întîmplat de sigur întîii în derivatele *CRIBRARE*, *CRIBRARIUS*, etc., unde -R- putea mai ușor să dispară, fiind în silabă atonă; parte din formele corespunzătoare românești postulează **CIBRUM* (cf. *CRIBUS*, CGL. V, 495), prin disimilarea normală a celui de al doilea -R- aflat în silabă atonă, și *CRIBLUM* (cf. Rom. XXXII, 454).

Sic. cal. *krivu*, nap. *krive*; sp. *cribo*;

port. *crivo* < **CRIBUM*; lomb. *kribi*; fr. *crible* < *CRIBLUM* || sard log. *kiliru*, camp. *čiliru*, sass. *kuliru* < *CIRIBRUM* (atestat în CGL. V, 10, 59, și Dioscoride Longob., cf. Rom. F. XIV, 610).

Der.: dim. *ciurișor* (Marian, Sărb. II, 123); *ciurel* (Marian, Sărb. III, 317; Novacovici, Folclor. 171; Tocilescu, Mat. 1511; Mindrescu, Lit. pop. 240; WgJb. IV, 332; Gr. n. 88) „petit crible; sorte de broderie à jour; sorte de voilette” (comp. *cribellum* > it. *crivello*; prov. *cruvel*; sp. *cribillo*, *garbillo*; cf. și vfr. *criblel*); băn. *şuraş* „sorte de couloire, passoire” || *ciurui* „passer au crible, cribler, trouer; couler (comme d'un crible)”, Maramureș *ciurăi* (Tiplea, P. pop. 107) „couler (comme d'un crible)”; *ciuruuit* „criblé, troué; criblage”; *ciuruitor* „cribleur”; *ciuruitură* „criblure”; *ciuruială* „criblage, criblure”.

365. **Ciurar**, sb. m. „criblier, fabricant de cribles” < **CIBRARIUS,-UM*, disimilat din *CRIBRARIUS* || comp. fr. *criblier*, sp. *cribero* || *ciurăriță* (Lex. Bud.) „femeie du criblier”.

366. **Ciura**, vb. „cribler, passer au crible; trouer” < **CIBRARE*, disimilat din *CRIBRARE* || comp. lomb. *kribjá*; fr. *cribler*; sp. *cribar*; port. *crivar* < **CRIBLARE*, **CRIBARE* || Bihor *ciurat* (Conv. lit. XX, 1007) „ourlé à jour”; băn. *surătură* „sorte de broderie à jour” || *în-ciurat* (Tocilescu, Mat. 797) „troué, percé”.

367. **CL'IDE**, vb. ir., ar, *cl'idire, cl'ideare* (pf. *cl'iș*) „(en)fermer, (en)clore”.

Lat. *CLUDERE*, *CLUSI*, *CLUSUM* (= *CLAUDERE*), refăcut după compusul *includere*; pentru trecerea lui *-iu-* la *i*, cf. *inchide*.

Rtr. *cludir*; it. *chiudere* || fr. *clore*; prov. *claure*; cat. *cloure* < *CLAUDERE*.

Der.: ar. *cl'idoșă* (Dalametra) „articulation” || ir. *zacl'ide* „(en)fermer, (en)clore”.

368. **Închide**, vb. „(en)fermer, (en)clore”; *a se închide* „s'(en)fermer, devenir foncé” — vr. băn. pf. *închiș* || ir. *ancl'ide*; megl. *ancl'idiri*; ar. *ncl'ide*, *ncl'ideare* (pf. *ncliș*) || < *INCLUDERE,-USI,-USUM*; reducerea lui *iu* la *i* s'a întîmplat întîii în formele în care silaba **chiu-* era atonă, în special la

derivate || it. *inchiudere*; sard log. *inkluire* || prov. *enclaure*; cat. *enclosure* < IN-CLAUDERE || *inchidere* „action de fermer, etc.; fermeture, clôture, détention“; *inchis*, adj. „(en)fermé, (en)-clos, foncé“, sb. „fermeture“; *inchizătură* „fermeture, barrage“, † *inchisătură* „clausio“ (An. Car.; comp. vfr. *encloseüre* „enclos, enceinte, clôture“); *inchizător* (Cihac), adj. sb. „qui ferme, etc.“; *inchizătoare* (An. Car.; Cihac; Barcianu) „fermeture“ || *inchisvare*, ar. *nclisoare* „prison“.

369. **Deschide** (*deşchide*), vb. „ouvrir“; *a se deschide* „s'ouvrir, s'éclaircir“ — vr. pf. *deşchiş*, bän. *džeschiş* || ir. *res-cl'ide* (cu înlocuirea prefixului); megl. *dişcl'idire*; ar. *dişcl'idire, dişcl'ideare*, (pf. *dişcl'iş*) || DISCLUDERE, -USI, -USUM || it. *dischiudere*; vfr. *descloure*, val. *disklur*; prov. *desclaire*; cat. *descloure* || *deschidere* „ouverture“; *deschis*, adj. „ouvert, sincère, clair“; adv. „ouvertement, clairement“; sb. „ouverture; † éclaircissement“ (Letop. I, 387); bän. *deşchidătoare* „apertorium, clavis“ (An. Car.), ar. *dişcl'idzitōari* (Dalametra) „clé“; *deschizătură*, ar. *dişcl'izditzură* (Dalametra) „ouverture, fente“.

370. **COACE**, vb. „cuire, mûrir“ — vr. bän. pf. *cops* || ir. *cotše*; megl. *coařiri* (pf. *cops*); ar. *coařire, cuṭeare* (pf. *copšu*).

Lat. COCERE, COXI, COCTUM (= clas. COQUERE, cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 149).

Vegl. *kukro*; rtr. *couscher*; it. *cuocere*; sard log. *kogere*; fr. *cuire*; prov. *cozer*; cat. *coure*; sp. *cocer*; port. *cozer*.

Der.: *cocă* „pâte, colle de farine“, trans. *coacă*, *coc* (Viciu, Glos. 33; Reteganul, Pov. ard. III, 33, 35) „pâte, petit pain, tourte“ (cat. *coca*); dim. *co-cuṭă* (Tocilescu, Mat. 814) „petit pain“ || *copt* „cuit, mûr; action de cuire, etc.“ *cocător* (Paliia, Gen. XL, 1, 2, 5, 16, 22; XLI, 10; Exod. VIII, 3; Reteganul, Pov. ard. III, 66; Daul, Col. 54), adj. sb. „qui fait cuire, boulanger“ || *cocărit* (Gr. n. 220) „dime prélevée par le propriétaire sur le maïs cuit par les paysans avant la récolte“ || *răscoace* „faire cuire entièrement“ || megl. ar. (Dalametra) *pricoařiri* „faire cuire entièrement“ (probabil nu perco-

quere, ci format cu prefixul de origine bulg. *pri-*, comp. bulg. приварямъ „faire cuire entièrement“).

371. **Cuptor**, sb. n. „four, fournaise; juillet“ || ir. *coptor*; ar. *cuptor*, „four“ || < COCTORIUM (Dioscoride Longob., Rom. F. XIV, 609) || abr. *kutturę* „paiolo“ (comp. Campobasso *kettora* „caldaia“, Misc. Ascoli, 404) || dim. *cuptoraş*; *cuptorel* (Polizu; abr. *kuttrelle* „secchia di rame“); bän. *cuptoriştă* (Cătană, Pov. III, 69, 70; Viciu, Glos. 38) || trans. *cuptoriş* (Viciu, Glos. 38) „voûte où l'on place le cercueil“ || *cuptoriştă* „† fournil“ (Iorga, Doc. Callim. I, 431), trans. „maison dont les murs n'ont pas encore été crépis“ (Viciu, Glos. 38) || *coptori* (Tiktin; Polizu), *coptorá* (Costinescu) „creuser en dessous, caver“; *coptoreală* (Costinescu) „creusement en dessous“ || *coptoroşit* (Barcianu) „caverneux“.

372. **Coptură**, sb. f. „cuisson, gâteau“ (Tiktin; Iorga, Studii VIII, 30; Marian, Nunta 510); „abcès, pus“ || ar. *cup-tură* „pus“ || < COCTURA, -AM || sard log. *kottura*; vfr. *culture* „cuisson, brûlure d'une plaie, bouton de feu“; prov. *coitura*; sp. *cochura* || *coptori* (Jipescu, Opinc. 161) „former du pus, ronger“.

373. **Scoace**, vb. „faire cuire entièrement“ < *EXCOCERÉ (= clas. EXCOQUÈRE) || abr. *skoče*; vfr. (numai part.) *escuit* „tout à fait cuit“; prov. *escoisser*; sp. *escocer*.

374. **COADĂ**, sb. f. „queue, natte, manche (d'une hache), poignée“; pl. *coade* „criblure“ || ir. *codę*; megl. ar. *coadă*.

Lat. CODA, -AM (= clas. CAUDA).

Vegl. *kauda*; rtr. *cua*; it. *coda*; sard log. *koa*; fr. *queue*; prov. cat. *coa*; vsp. *coa*.

Der.: dim. *codiştă*, megl. *cudiştă*, ar. *cudiştă* (Dalametra) „croupion“; *codişoară* (Lex. Bud.; Polizu; Barcianu); bot. *codiştucă* „myosurus minimus“ || augm. *codoi* și *codoae* (Polizu) || *codină* „laine de la queue des brebis, couaille“ (Tiktin), „criblure“ (comp. sard log. *koale* „rimasuglio, il residuo del grano nell'aia“), bot. „alopecurus pratensis“ || trans. *codie* (Viciu, Glos. 34) „partie postérieure du four“ || *codiriste*, *coderiste*, *codariştă*, *codărîştă* (Molnar, Gram. 84), *codoriste* (Re-

teganul, Bibl. pop. 30), *coderișcă* și *codărișcă* (Tiktin; Novocavoci, Folclor. 163), băn. *codorie* „manche (d'un fouet, d'une hache)“ || *codirlă* (Tiktin; Jipescu, Opinc. 151), *codirlă* „rancher de derrière d'une charrette; le dernier d'un groupe“ (Tiktin); *codirlăș* „le dernier“ || *codaș*, „qui est à la queue, le dernier, miséreux“ || *codaci* „qui a une longue queue, qui est à la queue; qui hésite, couard“ || *codac* (Barcianu) „couard“ || *codan* „qui a une longue queue; qui est à la queue, le dernier“, *codană*, *codeancă* (Tiktin), *codașcă* (Mehedinti) „jeune fille“, dim. *codanel*, *codanaș*, *codanică* și *codă-nacă* (Tiktin), *codonacă* (Jipescu, Opinc. 123) || *codarniț* (Cihac; Barcianu) „qui a une queue“ || ar. *codus* (Dalametra) „qui est à la queue, le dernier“ || *coadeș*, „caudatus“ (An. Car.), *mere coadeșe* (Panțu) „variété de pommes“ || *Codea* „un des noms populaires du diable“ || Vrancea, Săcele *codi* „tondre la laine de la queue“; *a se codi* „hésiter, tergiverser, rechigner“; *codire*, *codeală*, *coditură* „hésitation, tergiversation“; *coditor*, *codelnic* (Tiktin) „hésitant, qui cherche des prétextes“ || *codolat* (Polizu) „avec une queue épaisse“ || zool. *cod(o)roș* (Marian, Ornit. I, 258) „rouge-queue“ (format, ca și precedentul, după *codalb*) || *codobatură*, v. *Bate*.

Impr.: rut. кода „Huthänder“, кодаш „Brautführer“; ung. *kóda* (Szinnyei).

375. **Codat**, adj. „qui a une queue allongé“ < *CODATUS,-A,-UM (= clas. CAUDATUS) || fr. *coué* || *codaț*, trans. *codaci* (cu schimbare de sufix), sb. m. „verdu fromage, du lard“ (Marian, Insect. 7, 91; Viciu, Glos. 34).

376. **Codalb** (*cudalb*), adj. „qui a la queue blanche à l'extrême, qui a des tresses blondes“ || ar. *cudalbā* (Mihăileanu) „petit oiseau à la queue blanche“ < CODA-ALBUS,-A,-UM || sard log. *koarbu*; comp. Pirano *kodalbola* „piccolo crostaceo che vive nella melma“ și formațiunea analogă sard camp. *pearbu*, sp. *pialbo* || dim. *cudălbel* (Marian, Desc. 31; Tocilescu, Mat. 1489; Gaster); *cudălbior*, *cudălbean*, *cudălbîță* și *cudălbîță* (Marian, Desc. 31; Ornit. I, 258; Jipescu, Opinc. 49), *cudălbiu* (Damé) || *cudălbî* „blémir, rester confus“.

377. **COAMĂ**, sb. f. „crinière, chevelure; faîte“ || ir. *comę*; ar. *coamă*. Lat. *COMA*, -AM.

Alb. *komę* (Christophorides, 161); it. *sard camp. prov. vsp. port. coma*.

Der.: dim. *comiță* (Tocilescu, Mat. 1467); *comușoară* (Cihac) || † *comos* (Tiktin), „muni d'une longue crinière“.

378. **COAPSĂ**, sb. f. „hanche“ — † *coafsa* (Ps. Sch. XLIV, 4) || ar. *coapsă*.

Lat. *COXA*, -AM.

Alb. *kofšę*; dalm. *kopsa*; rtr. *cossa*; abr. *kosę*; sard log. *koşa*; fr. *cuisse*; prov. *cueissa*; (cat. *cuxa*; port. *coxa*).

379. **Copsar**, sb. n. „partie du harnais“ (Damé, Term.; Barcianu) < COALE „ceinture“; prezența lui *ps* (x înainte de accent trebuia să dea *s*) se explică prin influența lui *coapsă*.

380. **COARDĂ**, sb. f. „corde, tendon; sarment de vigne; ressort; traverse du toit des maisons de campagne; traverse qui relie les bras de l'armon; planchette de la hotte des cheminées“ (Romanăti). •

Lat. *CHORDA*, -AM.

Vegl. *kuard*; rtr. it. *corda*; sard log. *korda*; fr. *corde*; prov. cat. *corda*; sp. *cuerda*; port. *corda*; pentru înțelesul de „tendon“ care apare și în rtr. lomb. cat. sp. port., cf. Zauner, Körpert. 352.

Der.: dim. *cordiță* (Burada, Dobr. 87) || *corzar* „scie à main“ (Damé, Term.); *cordar* „morceau de bois qui sert à raidir la corde de la scie, garrot“ (Damé, Term.; it. *cordaio*; fr. *cordier*), dim. *cordăraș* (Tiktin) || *cordenci* (Damé, Term.; Tiktin) „pièce d'arrêt au métier de tisserand“ || *cordiș* „obliquement, de travers (regarder qqn —)“ || *cordat* (Barcianu) „en forme de fauille, recourbé“ || *a se cordi* (Cihac) „se contracter“ || *incorda* „tendre, bander“, *a se incorda* „faire un effort, se raidir“ (alb. *ngoră*; it. *incordare*; sard log. *inkordare*; vfr. *encorder*, sav. numai part. *ankordá*, „fatigué“; prov. cat. sp. *encordar*); *incordător*, adj. sb. „qui tend, etc.“ (Cihac), „garrot“ (Damé, Term.); *incordătură* „action de tendre, etc.“ (Cihac), „spasme“ (Odobescu, Scirieri I, 174; it. *incordatura*; sard *inkordadura*) || *descorda* (Tocilescu, Mat.

573) „détendre“ (fr. *décoorder*; nprov. *descourdá*; cat. *descordar*).

381. **COASE**, vb. „coudre“ || ir. *cose*; megl. *coasiri*; ar. *coasire*, *cuseare*.

Lat. COSERE, CGL. V, 514 (= clas. CONSUERE), prin cădereea lui și reducearea hiatului *cosuo>coso.

Vegl. *koser*; ven. *kušer*, vic. *kú-sare*, cremon. *koser*, Val Soana *keudre*, bol. *kuser*, nap. *kosere*, sic. *kusiri*; fr. *coudre*; prov. sp. port. *coser* || rtr. *cusi-*r; it. *cucire*; sard log. *kosire*; cat. *cusir* < *COSIRE.

Der.: *cusut* „couture“; *cusător* (Lex. Mard.; Damé), †*cosătoriu* (Cantemir, Ist. ier. 252) „couturier“, *cusătoare* (Barcianu), *cusătoreasă*, trans. *cusăto-*riță „couturière“; *cusătorie* „métier de couturière, atelier de couture“; *cusă-*tură, ar. ~ și *cusutură* „couture“ (it. *costura*, cremon. *kusadüra*, berg. *kus-
düra*, Lecce *kusutura*; fr. *couture*; prov. cat. sp. port. *costura*; vsp. port. *cosedura*; toate aceste forme românești sănt de o parte formațiuni nouă, de altă parte reproduc un derivat *CO(N)SUTURA; comp. rtr. *cusdüra*; it. *cucitura*; sard log. *kosidura*; cat. *cu-
sidura* || bän. *procoase* „recoudre“ || *descoase*, ar. *discoasire* și *discuseare* „découdre“, fig. „interroger, tirer les vers du nez à qqn“ (ver. *deskóśar*, mant. *daskóśar*, cremon. *deskoser*, mod. *deskuser*, piac. *daskus*; fr. *dé-
coudre*; prov. sp. port. *descosier*; comp. friul. *diskusi*; it. *discucire*; cat. *des-
cusir*); *descusut* „action de découdre“; *descusătură*, ar. *discusutură* „découture“ (ver. *deskosidura*; fr. *dé-
couture*; sp. port. *descosedura*; comp. cat. *descosidura*).

382. **COAŚIN** (bän.), adj. „ayant le museau de couleur rougeâtre (en parl. d'une brebis“; Liuba-Iana, 111, îl dau numai ca nume de oacie) || megl. ar. *coaťin* „ayant des taches rougeâtres sur la tête (en parl. des brebis)“.

Lat. COCCINUS, -A, -UM „d'écarlate“ [Candrea, Conson. 65].

Rtr. *cotschen*.

383. **COASTĂ**, sb. f. „côte“ || ir. *costę*; megl. ar. *coastă*.

Lat. COSTA, -AM.

Vegl. *kuast*; rtr. it. *costa*; sard *kosta*;

fr. *côte*; prov. cat. *costa*; sp. *cuesta*; port. *costa*.

Der.: dim. *costiță*; *costișoară*; ar. *custică* (Dalametra) || *costiș*, *costișe* „coteau, pente“; *costiș* (Damé, Term.) „ti-
rant de volée“; *costișat* (Tiktin; Șez. II, 224; Tocilescu, Mat. 1351; Voronca, Dat. cred. 408) „en pente, en biais“ || *costiș* „en pente, obliquement, de côté“.

384. **CODRU**, sb. m. „1° morceau, quartier (de pain); 2° forêt — 3° † portion de terre“ (Tiktin; Iorga, Studii VII, 33); 4° † „montagne“ || ir. *codru*, „montagne“; megl. *codru* „morceau carré de gâ-
teau; place située au milieu d'un village où les paysans se rassem-
blent“, pl. *coduri* „tourte avec des lé-
gumes“; ar. *codru*, *codur* „quartier de pain, morceau carré de gâteau; place d'un village; forêt, montagne“.

Lat. * QUODRUM (= clas. QUADRUM) „carré“ [Densusianu, Rom. XXVIII, 62; cf. H. Pedersen, Zs. vergl. Sprach-
forsch. XL, 213], cu schimbarea lui A în o neexplicată încă, dar care apare și în forme înrudite cu acest cuvînt (cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 71); cit despre înțelesul de sub 2°, el se explică admîind că s'a zis întii „codru de pă-
dure, codrul pădurii“ (comp. *codru de loc*, Iorga, Studii VI, 496; VII, 274; XIV, 75; Doc. Cantacuzino, 32; Ștefulescu, Gorjul, 208) și pe urmă cuvîntul s'a isolat cu accepțiunea specială de „loc aco-
perit de pădure“, lucru ușor de înțeles cind ne gîndim la vîeața în munți a Românilor; înțelesul de „montagne“ poate să fie influențat de acela al formei albaneze (v. mai jos), dar se poate să se fi desvoltat în românește, prin tre-
cerea semantică firească: „loc aco-
perit de pădure > munte“ (și aici de sigur nu trebuie pierdut din vedere traiul în munți al Românilor și Albane-
silor); comp. într'un document (Iorga, Studii, VII, 21): *acest codru poală de munte* (de altfel aceiași asociare de înțelesuri se întînsează în bulg. sîrb. *gora*, ceh *hora* „montagne, forêt“).

Comp. rtr. *queder*; it. *quadro*; nprov. *caire* (pentru înțelesurile românești, comp. *un caire de pan* „un chateau de pain“, *un caire de bén* „un coin de terre“, și mai interesantă încă semni-
ficațiunea pe care o mai are *caire* de

„motte de terre“ și acelea pe care le dă Chabrand, Patois du Queyras, 6, de „lieu resserré entre des ravins, des montagnes, des forêts“; sp. *cuadro*; port. *quadro* || fr. *querre* < QUADRA.

Der.: dim. bän. *codruț* (WgJb. III, 318); *codruleț*; *codricel* și *codrișor* (Tiktin) || bot. *codroi*, bän. *condron*, „*melampyrum arvense*“ || *codrean* (Tiktin) „de forêt, forestier“, bän. (WgJb. III, 318) „garde-bois, † habitant des forêts“ || *codresc* (Tiktin) „de forêt“ || *codriș* „glouton“.

Impr.: alb. *kodrë* „Hügel“ (cf. Pedersen. Zs. vergl. Sprachforsch. XL, 212).

385. COI, sb. n. „testicule“ || ir. *col'*; ar. *col'u*.

Lat. COLEUS,-UM.

Vfr. prov. *coil* || it. *coglia*; sard log. *koža*; fr. *couille* < * COLEA.

Der.: *coios* (Bobb; Lex. Bud.; Polizu) „hernieux“ || † *coian* „testiculus“ (An. Car.).

386. COMÎNDA, vb. „donner un repas en l'honneur d'un mort, soigner un mort, rendre les derniers devoirs“ — † *cumînda* „sacrifier“.

Lat. COMMANDARE, Arch. lat. Lex. XII, 40 (= clas. COMMENDARE) „confier, recommander“; înțelesurile românești se explică prin fazele semantice: „recommander qqn aux dieux“ (comp. la Tacit *commendare aliquem diis*), „recommander qqn aux dieux par un sacrifice > sacrifier“, și mai în special: „recommander qqn aux dieux après la mort“; cuvîntul este o urmă din cultul păgin.

Der.: *comîndare*, *comînd* (*cumind*, Tiktin; Hasdeu 2171; An. Car.), *comîndă* (Tiktin; Sbiera, Pov. 1,11), *comîndat*, *comîndar* (Tiktin) „repas funèbre, derniers devoirs, obsèques“ (în An. Car. tradus prin „*exequiae*“), † *cumîndare* „sacrifice“.

CONTENI, v. *tinea*.

387. COPERI, vb. „couvrir, abriter, cacher“ || ir. *coperi*; megl. *cupiriri*; ar. *cupirire*.

Lat. CO(O)PERIRE.

Vegl. *koprər*; rtr. *covrir*; it. *coprire*; sard log. *koberrere*; fr. *couvrir*; prov.

cobrir; cat. sp. *cubrir*; port. *cobrir*.

Der.: *coperit* „action de couvrir; † toit, abri, protection“ (Ps. Sch. XXVI, 5, 6; XXX, 21; CIV, 39); megl. *cupirit* „toit, couvercle“; *coperitor* „couvreur“ (Barcianu), † „protecteur“ (Ps. Sch. LXX, 6; CLII, 10; Coresi, Ps. XXVII, 23; comp. *coopertoriu m*; dalm. *copertur*; it. *copertoio*; sard camp. *koberidori*; nprov. *cubertouiro*; cat. *cupertora*); *coperitură* „action de couvrir“ (it. *copritura*; vfr. *couverüre*) || *coperiș* „toit, couvercle, enveloppe“, Dolj *coperiș* (Gr. n. 55) „couverture“ || *incoperi* (Romanăți), ar. *ancuperi* (Weigand, Olympo-Wal. 123) „couvrir“ (vfr. *encouvrir*; sp. *encubrir*; port. *encobrir*); *incoperiș* (Romanăți) „toit; couverture, couvercle“.

388. COPEREMINT, sb. n. „toit, couverture, † protection, abri“ (Ps. Sch. CXX, 5; Coresi, Ps. XXX, 48; CXX, 7) || megl. *cupirimint* || < CO(O)PERIMÉNTUM || it. *coprimento*; sard log. *koberimentu*; port. *cobrimento*.

389. ACOPERI, vb. „couvrir, abriter, cacher“ || ar. *acupirire*.

Lat. AC-CO(O)PERIRE.

Der.: *acoperit*, adj. † „hypocrite“ (Gaster), sb. „action de couvrir, etc., † toit, abri“ (Ps. Sch. XVII, 12); ar. *acoperită* (Weigand, Arom. u. Bulg. 84) „toit“; *acoperitor*, adj. sb. „qui couvre, etc., couvreur“; *acoperitoare* „couverture, couvercle“; *acoperitură*, ar. *acupiritură* „action de couvrir, couverture“ || *acoperemint*, ar. *acupirimindu* (Dalametra) „toit, couverture, couverte“ || *acoperiș* „toit, couvercle, enveloppe“.

390. DESCOPERI, vb. „découvrir, dévoiler, divulguer“ || ir. *rescoperi* (prin înlocuirea lui *des-* cu *res-*); ar. *discupirire*.

Lat. DISCO(O)PERIRE.

It. *discoprire*; fr. *découvrir*; prov. *descobrir*; cat. sp. *descubrir*; port. *descobrir* (comp. rtr. *scoprir*; it. *scoprire*; sard log. *iskoberrere*).

Der.: *descoperire* „action de découverir, etc., découverte“; *descoperit* „action de découvrir“, etc., † *descuperit* (Cod. Vor.) „révélation“; *descoperitor*, adj. sb. „qui découvre, découvreur“; *descoperitură* „action de découvrir,

† révélation“ (Coresi, Tetr. Luca II, 32; vfr. *descouverte*, „découverte“; prov. *descobertura*) || † *descoperemînt* (Biblia, 1688, Iez. XL, 15, 16, 20; XLVII, 1) „devant d'une maison, endroit découvert“ (port. *descobrimento*).

391. **COPLEŞI**, vb. „couvrir entièrement, inonder, étouffer, accabler“.

Lat. * COMPLEXIRE (cf. COMPLEXARE) < COMPLEXUS [Tiktin, Wb.]; înțelesul romînesc se explică bine din acela de „entourer, presser, serrer“ pe care-l avea complexor; forma regulată ar trebui să fie *cupleşii*, dar u a fost înlocuit cu o ca în alte casuri (comp. *coprinde*).

Der.: *copleșeală* și *copleșitură* (Costinescu) „affaissement“.

392. **CORASTĂ** (*corastră*, *curastă*, *curastră*, *colastră*, *coraslă*), sb. f. „colostrum, premier lait après la délivrance“ || megl. *gulastră*; ar. *curastră*, *culastră* (Papahagi, Mat. 467).

Lat. * COLASTRA,-AM (=clas. COLOSTRA), prin schimbare de sufix sub influența cuvintelor în -ASTER (Candrea, Rev. ist. arh. VIII, 76; schimbare de sufix presupune și astur. *kuliestru* < * COLESTRUM; Meyer-Lübke, Wien. St. XXV, 104); forma regulată este *curastră*, din care în urma căderei lui *r* prin disimilațiune *curastă*; tot prin disimilațiune (*r-r>l-r*, *r-r>r-l*) se explică *colastră* și *coraslă* (< * *corastlă*, cu căderea lui *t* între *s* și *l*); trecerea lui *c* la *g* în meglitenită e neexplicată.

Comp.alb. *kulostrę*; friul. *kajošte*; it. *colostra*, *colostro*; sard *kolost(r)u*, *kolostra*; sp. *calastro*; port. *costro*, *crosto* < COLOSTRUM, COLOSTRA.

Der.: *a se corăslî*, *a se corăslui* „tourner (en parl. du lait“).

Impr.: rut. коластра, куластра, курастра, кувастра, кулейстра „Biest-milch“; bulg. коластра, куластра; slov. *kurastva*; pol. *kułastra*; mor. *kurastra*; ung. *gulászt(r)a*, *gujésztra*, *gulesztra*, *gurászta*, *gurázda*, *kurászló*, *kurásztra* (Szinnyei); ngrec. κούλαστρα (Murnu, Rum. Lehnw. 29).

393. **CORB**, sb. m. „corbeau“ || ir. megl. ar. *corb*.

Lat. CORBUS,-UM, Rom. XXVII, 184;

Densusianu, Hist. l. roum. I, 103 (=clas. CORVUS).

Alb. *korp*; vegl. *kuarb*; vit. *corbo*, ven. *korbo*; vsard (St. Sass.) *corbu*; vfr. *corp*; prov. cat. *corb* || rtr. *corv*; it. *corvo*; sard log. *korvu*; sp. *cuervo*; port. *corvo* < CORVUS.

Der.: ar. *corb*, *coarbă* „noir, malheureux“; *coarbă* (Marian, Ornit. II, 17; Tiplea, P. pop. 107) „femelle du corbeau“ (alb. *korbə*; vfr. *corbe*; port. *corva*) || dim. *corbișor*; *corbușor*; *corbulėt* și *corbulean* (Marian, Ornit. II, 16); *corbuț*; *corbită* (Dosoftei, Ps. vers. 83; Marian, Ornit. II, 17) || Oșani *Corbōie* (BSF. II, 81) „nom donné à une chèvre noire“; *corboaică* „femelle du corbeau“ || *corbiu* și *corbos* (Tiktin) „noir comme le corbeau“ || *corbească* (Damé, Term.) „variété de raisin“ (comp. it. *corbina* „dunkle Traube“) || ar. *curbișan* „malheureux“ || ar. *curbisiri* (Dalametra) „rendre malheureux“.

Impr.: ngrec. κόρυπτος „Bezeichnung einer schwarzen Ziege“ (Murnu, Rum. Lehnw. 29).

394. **CORN¹**, sb. m. „cornouiller“ || ir. megl. *corn*; ar. *cornu*.

Lat. CORNUS,-UM.

Der.: *coarnă* (ar. ~, Dalametra) „sorte de raisin“; megl. ~ „cornouille“; dim. *corniță* (Tiktin) „variété de raisin“ || *cornet* „endroit planté de cornouillers“.

395. **CORN²**, sb. n. „corne, cor, trompette, mancheron (de la charrue); angle, coin; croissant“ — trans. Bihor (Viciu, Glos. 36; Rev. cr.-lit. IV, 142) „poteau cornier d'une maison“ || ir. *corn*; megl. ar. *cornu*.

Lat. CORNU „corne, cor, bout, pointe“.

Vegl. *kuarn*; rtr. *chiüern*; it. *corno*; sard log. *korru*; fr. *cor*; prov. cat. *corn*; sp. *cuello*; înțelesul de „coin, angle“ se întâlneste în vfr. nprov. și cat.; comp. și sp. *cuernezuelo*.

Der.: dim. *cornuleț*; *cornurel* (Damé; Tocilescu, Mat. 365); *cornișor*, bot., *ceratocephalus orthoceras*, *lycopodium*, pl. *cornișoare* (Sevastos, Nunta, 137) „caroubes“; *corniță*, mai întrebuiat pl. *cornițe* || *Cornea* „nom populaire du diable“ || *corneci* „poire à poudre, nom populaire du diable“ (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 21) || trans. *cornenci*

(Viciu, Glos. 36) „lucane“ || *cornici* „cornet à boudin; celui qui conduit la charrue“ (Tiktin) || *cornac* (Marian, Insect. 35) „lucane“ || *cornaci* „qui a de longues cornes“ (Damé, Terim.), „celui qui conduit la charrue“ (Tiktin) „sonneur du cor“ (Costinescu), bot. „trapa natans“ || *cornar* „celui qui conduit la charrue“ (Tiktin), † „celui qui prélevait l'impôt sur les bêtes à cornes“ (comp. *cornuar ius* „fabricant de cors“); *cornari* „diriger la charrue par les mancherons; poser les poteaux corniers d'une maison“ (Lex. Bud.); trans. *a se cornari* (Lex. Bud.; Rev. cr.-lit. III, 119) „se casser les cornes, † prélever l'impôt sur les bêtes à cornes“; † *cornarit* (Tiktin; Iorga, Studii VI, 271, 410) „impôt sur les bêtes à cornes“ || † *coarneş* (Tiktin) „cornu“ || *cornos* (Tiktin) „corneux“ || *cornurar* (Tiktin; Molnar, Gram. 62; Săliște) „étagère placée au coin d'une chambre, équerre“ || *cornorá* (Costinescu) „mettre des cornes“, fig. „exagérer“, *cornorat*, adj. „cornu, anguleux“, fig. „exagéré“, sb. „le diable“ || *cornuratec* (Cihac) „en forme de corne“ || *cornuros* (Bobb) „en forme de corne, anguleux“ || *incorná* (Cătană, Pov. II, 61; Viciu, Glos. 36) „poser les poteaux corniers d'une maison“ (it. *incornare*; sard log. *inkorrare*; fr. *encorner*; nprov. *encourná*) || *incornat* (Tiktin) „encorné“; dim. *incornătel* (Tiktin) || *incornora* „mettre des cornes, exagérer“; *incornorat*, adj. „cornu“, sb. „le diable“.

396. **Cornat**, adj. „cornu“ (Tiktin) < *CORNUATUS,-A,-UM* „courbé“.

397. **Cornut**, adj. „qui a des cornes“; *cornuti*, sb. m. pl. bot. „xanthium, cerastium arvense“ — **Cornută** (băn.) sb. f. bot. „datura stramonium“ || ar. *curnut* || < *CORNUTUS,-A,-UM* || vegl. *karnojt*; rtr. *cornü*; it. *cornuto*; sard log. *korrudu*; fr. *cornu*; prov. cat. *cornut*; sp. *cornudo* || fr. *cornue*; prov. *cornuda* „vase à deux anses, gâteau à trois cornes“.

Der.: dim. *cornuṭel* (Rev. cr.-lit. III, 120) „chardon russe, cornuṭei“ (Damé), pl. „fruit du chardon russe“, ar. *curnuṭel* „caroubier“, ar. *curnuṭeañā* „caroube“; bot. *cornuṭel* „galium aparine“ (prin schimbare de sufix sub influență altor nume de plantă terminate în -ṭel).

Impr.: alb. *kərūtə* „gehörntes Schaf“; rut. *корынта* „mit Hörnern“; pol. *kurnuty, kurnasisty*; mor. *kornuta, kurnota* (Miklosich, Wander. 23); ngr. *κοροῦτα* „gehörntes Schaf“ (Murnu, Rum. Lehnw. 29).

398. **COROMBĂ**, sb. f. „prunelle“ (Mehedinți: satul Malovăț) — **Scoroambă** || ir. *corumbē*.

Lat. *COLUMBA,-AM*, sau poate **COLUMB(U)LA,-AM* (comp. *COLUMBULUS,-UM* și formele alb. și it. dial. de mai jos); în casul din urmă forma rezultată normal * *curumblă* va fi pierdut pe l prin disimilație (comp. *plimb* < * *plimb-blū*); înțelesul românesc se explică prin faptul că coloarea acestui fruct este porumbie (comp. *porumbă*; alb. *kumbulə* „Pflaume“ < *columbula, kulumbri* „Weissdorn, Schlehe“; Cernignola *kəlumbre* „fichi fiori“, nap. *kəlommra* „varietà di fico, fiorone, fior di fico che matura in giugno“); din punct de vedere fonetic, trebuie să avem *curumbă*; prezența lui o în silaba întii se explică probabil prin influența lui *porumb* (cit despre o al doilea din forma din Mehedinți, el reprezintă pronunțarea particulară a persoanei dela care a fost auzită). Forma *scoroambă*, cea mai răspândită, nu e pe deplin lămunită; se poate totuși admite că e rezultată din confundarea lui *columba* cu un cuvânt asemănător ca înțeles și ca formă, *SCOLUMBUS,-UM*, atestat în CGL. III, 575 și glosat cu „*cardus agrestis*“, corespondanță gr. *πεύκολυμπος* „sorte de chardon comestibile“; de altă parte aceeași plantă e glosată aiurea (CGL. III, 558, 588, 609) cu *columbi*, *columbis*.

Rtr. *culomba*; it. *colomba*; sard log. *kolumba*; fr. *colombe*; prov. *colomba*.

Der.: nu trebuie de sigur despărțite de această formă trans. *corobete* „prunelles“ (Conv. lit. XX, 1008; la Tiktin cu înțelesul de „pommes, poires sauvages“) și ar. *curubiṭā* „prunelle“ (Pușcariu, Etym. Wb. 404), *curubit* „prunellier“ (Pușcariu, ibid.; la Mihăileanu *curubiṭ* „églantier“).

399. **COT**, sb. m. n. „coude; tournant d'un chemin, d'une rivière; aune, jauge“ || ir. megl. ar. *cot*.

Lat. CUBITUS,-UM sau CUBITUM.

Alb. *kut*; (it. *gomito*); sard log. *kuidu*; fr. *coude*; nprov. *couide* (în lim. și cu înțelesul de „aune“); sp. *culo*; port. *cóvado*.

Der.: dim. *cotuț* (Onișor, Doine 78); *cotuleț* și *cotic* (Costinescu), „petit tournant d'une rivière“ || *cotiș* (Barcianu; Teodorescu, P. pop. 502) „détour, lieu sinueux“; adv. „en zig-zag“ || *cotar* „jaugeur“; *cotări* „jauger“; † *cotărit* „jaugeage, droit de jaugeage“; † *cotărie* (Iorga, Studii V, 347, 349) „taxe sur les étoffes“ || *coti* „faire des détours; auner, jauger“; *a se coti* „se donner des coups de coude“; *cotit* „action de faire des détours“; *coti* „auner“; *cotitor* (Costinescu; Cihac), adj. „qui fait des détours; jaugeur“; *cotitură*, *cotei* (Polizu) „détour, tournant, sinuosité“; *coteală* „aunage, jaugeage“; trans. *cotoasă* (Frâncu-Candrea, Muntii apus. 99) „perce-oreille“ || *cotigi* „faire des détours, s'esquiver“; *cotigitor* (Cihac), adj. sb. „qui fait des détours“; *cotigitură* (Stamati, Wb. 613) „détour, sinuosité“ || trans. Bihor *a se incota* (Pompiliu, Bal. 71; Conv. lit. XX, 1012) „s'accouder“ || *coate-goale gueux*.

400. **COTOR**. sb. n. „tige, pédoncule, manche (d'une cognée, d'un balai, etc.), garde d'une épée“.

Lat. CAPTORIUM, atestat în CGL. III, 437 cu înțelesul de „filet de chasseur, de pêcheur“ < CAPTORIUS,-A,-UM „qui sert à prendre“; pentru desvolarea înțelesului romînesc, cf. *capulius* „manche (de charrule), poignée, garde d'une épée“ < *capio*; din punct de vedere fonetic forma rominească se explică prin cădereea lui *p* dinaintea lui *t* în silabă atonă și prin assimilarea lui *ă* cu *o* (**cător* > *cotor*) [Candrea].

Comp. val. *četuer* „Bienenstock“ < *captoria*.

Der.: dim. *cotorăș*; *cotorel* || *cotori* „couper les sarments de la vigne“ (Tiktin); „relever la vigne, la nouer“ (Damé; Barcianu).

401. **CRĂPA**, vb. „crever, fendre“ || ir. *crepā*; megl. *cripari*; ar. *cripare* „crever, fendre; se faire jour; être affligé“.

Lat. CRÉPARE „rendre un son“; înțelesul special de „crever, éclater“ apare în latinitatea tîrzie (Densusianu, Hist. I. roum. I, 189).

Vegl. *krepur*; tr. *craper*; it. *crepare*; sard log. *krebare*; fr. *crever*; prov. *erebar*; sp. port. *quebrar*; înțelesul ar. de „se faire jour“ (comp. dr. *a se crăpa de ziua*) reapare în vfr.: *l'aube crieve*.

Der.: ar. *cripare* „action de crever, etc.; affliction, ennui“; *crăpat* „action de crever, etc.“ (*crăpatul zilei*, *zorilor* „pointe du jour“), ar. *cripat* „mort“ (Mihăileanu), „maladie qui produit une mort subite“ (Dalametra), ar. *cripată* „pointe du jour“ (it. *crepato*; sp. *quebrado*; port. *quebrado*, *quebrada*) || *crăpăți* (Tiktin): *zorile crăpătesc* „il se fait jour“ || *crăpăciós* (Poenar, II, 80; Costinescu; Tiktin; Rev. ist. arh. III, 384) „qui se fend facilement, plein de crevasses“ || *crăpuros* (Wg.Jb. V, 189) „creux“.

402. **Crăpătură**, sb. f. „fente, crevasse“ || ar. *cripitură*, *cărpitură*, *călpitură* || < CREPATURA,-AM || rtr. *crapadüra*; it. *crepatura*; sard log. *krebadura*; vfr. *creveüre*; prov. cat. *crebadura*; sp. port. *quebradura* || dim. *crăpăturică*.

Impr.: ngrec. *κριπτούρα* „grosse in den Boden befestigte Steine zwischen denen Lücken klaffen die das Gehen darauf sehr beschwehrlich machen“ (Murnu, Rum. Lehnw. 30).

403. **CREASTĂ**, sb. f. „crête, sommet, faîte“ || ir. *crestę*; megl. *creştă*; ar. *creastă* (Dalametra).

Lat. CRISTA,-AM.

Alb. *kreštę*; rtr. *crasta*; it. *cresta*; sard log. *krista*; fr. *crête*; prov. cat. sp. *cresta*.

Der.: *crestar* (Polizu) „mortaise; encoche“ || *crestos* „crête“ || *cresta*, entailler, balafrer, créneler || *crestat*, action d'entailler, etc.“; *crestător* (Lex. Bud.: Cihac), adj. sb. „qui fait des entailles“; *crestătură* „entaille, balafre, crénellure“ || *crestuș* (Damé, Term.) „mortaise, entaille“ || bot. † *crestetel* (Gaster) „bétonica“, *crestătea* „lactuca muralis“ || *incresta* „entailler, balafrer, créneler“ (nprov. *encrestă*; sp. *encrestar*); *increstat* „action d'entailler“.

404. **CREDE**, vb. „croire“ || ir. *cręde*; ar. *crideare*.

Lat. CRĒDĒRE.

Vegl. *kredar*; rtr. *crair*; it. *credere*; sard log. *kreere*; fr. *croire*; prov. *creire*; cat. *creure*; sp. *creer*; port. *crer*.

Der.: † *crezut* (Cipariu, Princ. 209; Iorga, Studii XII, 237) „fidèle, confident“, sb. n. „croyance“ (Letop. I, 106); *crezător*, adj. sb. „croyant“ || *crezare*, *crezămînt* „foi, confiance, crédit“ || † *crezuție* (Paliia, Gen. XXXII, 9) „vérité“ || *increde* (ar. *nerideare*) „confier“, *a se increde* „avoir confiance, se fier“ (vfr. *encroire*, sav. *an-krere*; prov. *encreire*); *incredere* „confiance, présomption“; *increzut* „pré-somptueux“; *increzător*, adj. „qui se fie“; † *increzătură* (Gaster) „foi“ || *necrezător* „incrédule“ || *necrezare* „incrédulité“ || † *necredzuție* (Paliia, pref.) „impiété“ || *neincredere* „méfiance“ || *neincrezător* „méfiant“.

405. **Credință**, sb. f. „croyance, foi, confiance“—trans. băn. bucov. „fiançailles“ < *CREDENTIA,-AM || rtr. *credentscha*; it. *credenza*; fr. *croyance*; prov. *crezensa*, cat. *creansa*; port. *crença* || *credincer*, trans. „homme de confiance, garant, † confident, conseiller du prince, maître-queux“ || *credintar* (Polizu; Barcianu) „homme de confiance, garant“ || *credincios*, croyant, fidèle, homme de confiance“, *credințos* (Gr. n. 49) „homme de confiance“; *credincioșie* (Tiktin; Barcianu) „fidélité (spéc. conjugale)“ || *credință* (Barcianu) „emprunter sur crédit“ (prov. *crezensar*), trans. bucov. *a se credință* „fiancer“; *credințare* † „assurance“ (Iorga, Studii, XIV, 234), trans. bucov. „fiançailles“ (Marian, Nunta 165) || †*credinți* (Iorga, Doc. Bistriței II, 52) „confirmer“, trans. bucov. Maramureș *a se credință* (Marian, Nunta 167; Onisor, Doine 59; Tiplea, P. pop. 108) „se fiancer“ || *incredință* „confier, assurer, certifier“, *a se incredință* „se fier, s'assurer, se convaincre“, trans. bucov. „se fiancer“; *incredințare* „action de confier, etc., certitude, conviction“, trans. bucov. „fiançailles“; *incredințător*, adj. sb. „qui se confie à qqn, qui certifie“; † *incredinți* (Biblia 1688, Paralip. II, 1, 9; 6, 17) „confirmer, ratifier“, trans. bucov. *a se incredinți* (Marian, Nunta, 167) „se fiancer“; † *incredințător* (Cantemir,

Hron.) „action de confier, d'assurer“ || *necredință* „incrédulité, méfiance, infidélité“ || *necredincios* „infidèle, incroyant, mécréant“.

406. **CREIER** (*creiere, crier*), sb. m. „cervelle, cerveau; sommet“; trans. Bihor (Frîncu-Candrea, Munții apus. 99; Conv. lit. XX, 1008) „moyeu de la roue“—bän. *cîrel*, *cîriel*, pl. *cîrei*, *cîrēr*; Munții Sucevii pl. *cîrili* (Sez. V, 60); Oșani *cleerî* (Candrea, BSF. III, 48); trans. *crel*, Bihor *crerî*, pl. (Conv. lit. XX, 1008; Frîncu-Candrea, Munții apus. 99) || megl. *cîrîel*, cerveau, cervelle, raison, mémoire“; ar. *crier*, *cîrel*.

Lat. C(E)REBELLUM, cu sincopa lui E înainte de alterarea lui C; forma normală * *creîel* (păstrată, cu trecerea lui e aton la i, în megl. și ar) a devenit prin contracțiune *cîrel*, care se mai aude și azi în mai multe părți ale domeniului dr.; în bän. *cîrel* semivocala î după r a devenit plenisonă; din pl. * *cîrelî* a rezultat, înainte de reducerea lui î la i, forma *cîreri*, prin asimilațiunea *rî-lî* > *rî-rî* (comp. *mîrioară* < *millioară*, s. miel); din pl. *cîreri* s'a refăcut un sg. *crier*; în unele părți î a fost absorbit de r, de unde *crerî* (scris astăzi *creerî*), în alte părți a devenit plenison, de unde *cîreri*.

Vegl. *karvjale*; rtr. *tschervè*; it. *cervello*; sard log. *karveddu*; fr. *cerveau*; prov. *cervel*; cat. *cervell*.

Der.: dim. *creeraș* (Barcianu) || megl. *cîrîlat* „intelligent, sage“, megl. *an-cîrîlat* „intelligemment, sagement“ || *descreierat* „écervelé, fou“ e formă nouă.

407. **CRESTE**, vb. „croître, grossir, éllever (des enfants)“ || ir. *crește*; megl. *creștiri*; ar. *creaștire*, *crișteare*.

Lat. CRESCERE.

Vegl. *kraskro*; rtr. *crescher*; it. *crescere*; sard log. *kreskere*; fr. *croître*; prov. *creisser*; cat. *creixer*; sp. *crecer*; port. *crescer*.

Der.: *creștere* „croissance, crue d'eau; élevage, éducation“; *crescut* „croissance, † taille“ (Cipariu, Princ. 209), † *crescută* (Ps. Sch. LXXIX, 12) „rejeton“ (comp. rtr. *creschida*; it. *crescita*; port. *crescida*); *crescător* „cultivateur, éleveur, qui élève un enfant“;

crescătorie (Tiktin) „élevage, lieu où l'on élève (en parl. des animaux)“; *crescătură* „croissance, enflure“ (comp. rtr. *creschadiura*; sic. *krisčitura*; vfr. *cresceüre* „crû“, vfr. *cresture* „accroissement, croissance, crue d'eau“) || ar. *discrișteari* (Dalametra) „décroître“ (it. *discrescere*; fr. *décroître*; prov. *descreisser*; sp. *descrecer*) ; dr. *descrește* e neologism.

408. **Nerișteare**, vb. ar. (Weigand, Olympo-Wal. 232), megl. „croître, se lever (en parl. du soleil)“ <**INCRESCERE**> || megl. *ncrăștiri* „lever du soleil“.

409. **CREŞTIN**, adj. sb. „chrétien ; homme en général“ || megl. ar. *criștin*.

Lat. *CHRİSTIANUS*, -A, -UM; forma regulată ar fi trebuit să fie * *creşin* (STI > ř; comp. *u stia* > *uše*), dar cuvântul fiind introdus în peninsula balcanică relativ tîrziu, evoluțiunea lui fonetică n'a putut merge paralel cu a altor cuvinte analoge din fondul primitiv al latinei balcanice.

Alb. *křšter*; rtr. *crastianu*; it. *cristiano*; sard *kristianu*; fr. *chrétien*; prov. *crestian*; cat. *criстиá*; sp. *cristiano*; port. *christão*; nici în aceste limbi fonetismul nu este peste tot normal, fie pentru acelaș motiv ca în limba română fie pentru că cuvântul a fost influențat de forma latină din biserică; înțelesul de „homme“ apare și în alb. rtr., în dialecte italiene și în francăsă.

Der.: dim. *creştinaș* (Tocilescu, Mat. 1071; Rădulescu-Codin, Cint. pop. 58) || *creştinie* (Tiktin) „action de rendre chrétien, baptême“ || col. ar. *criștinami* (Dalametra) *creştinesc*, ar. *criștinescu* „chrétien“; *creştinește*, ar. *criștineaști* (Papahagi, Mat. 683) „chrétiennement“ *creştina*, *creştini*, ar. *criștinare* „rendre chrétien, baptiser“ (it. *cristianare*; vfr. *chrestienier* „baptiser“; prov. *crestianar*; sp. *cristianar*) || *increştina* (Teodorescu, P. pop. 367; Tocilescu, Mat. 526) „rendre chrétien, baptiser“ ar. *criștinipsiri* (Dalametra) „rendre chrétien“.

410. **Creștinătate**, sb. f. „chrétienté — † vertus chrétiennes“ (Ivireanul, Did. 89) || ar. *criștinătate* || <**CHRİSTIANITAS**, -ATEM> || rtr. *cristanted*; it. *cristianità*; sard log. *kristianidade*; fr. *chrétienté*; prov. *crestiantat*; sp. *cristiandad*;

port. *christandade* || ar. *criștinitatică* (Cod. Dim., v. WgJb. VI, 155) „chrétienté“.

411. **CRUCE**, sb. f. „croix ; croupe ; volée (d'un chariot) ; encroix (tiss.) ; *cruci*, pl. „croisée du dévidoir“ (Damé, Term. 140) || megl. *cruți* „croix ; croupe“; ar. *cruťe*.

Lat. CRUX, CRUCEM.

Alb. *krük'*; vegl. *krauk*; rtr. *crusch* (și cu înțelesul apropiat de cel megl. de „Schwanzstück, Stück Fleisch mit dem Rückgrate über dem Schwanz“); it. *croce*; sard log. *ruge*; fr. *croix*; prov. *crotz* ; cat. *creu*.

Der.: dim. *cruciă*; *crucișoară*; *cruci(u)liță*, bot. „*senecio vulgaris*“, *cruciulițe*, pl. „*lychnis chalcedonica*“; ar. *crucićā* || augm. *crucioi* (Tiktin) || *cruciș* „transversal; louche (en parl. des yeux)“, sb. „croisée du dévidoir“ (Damé, Term. 140), „cime (du sapin“, Voronca, Dat. cred. 58); adv. „en croix, en biais ; de travers ; en louchant“; ar. (*n*)*cruciș* și *ncrucișalui* „en croix, de travers, en biais“; (*in*)*crucișa* „croiser“, *a se (in)crucișa* „se croiser, s'entrecroiser ; s'étonner“, ar (*n*)*crucișare* „croiser“; *incrucișat* „croisé, louche (en parl. des yeux)“; *incrucișătoare* (Pamfile, Jocuri) „baguette transversale du cerf-volant“; *incrucișeală* (Damé) „croisement“; *desincrucișa* (Tocilescu, Mat. 7) „décroiser“ || *cruci* „croiser“ (Tiktin), Munții Sucevii (Şez. II, 225) „injurier“, *a se (in)cruci* „faire le signe de la croix ; s'étonner“; *cruceală* (Tiktin) „action de se signer ; étonnement“ || ar. *ncurțilat* „croisé“ || *răscruce* (mai obișnuit pl. *răscruci*), Mehedinți *răscruci*, sg. „carrefour, palonnier“, *răscruci*, pl. „croisée du dévidoir“ (Damé, Term. 140); *în răscruci* „en croix“ || *descruci* (Tocilescu, Mat. 7) „décroiser“ || *cruce-amiazi* „midi juste“.

Impr.: ung. *krucsa*.

412. **CRUD**, adj. „cruel ; cru, non cuit“; fig. „jeune“ || megl. ar. *crud*.

Lat. CRUDUS, -A, -UM.

Vegl. *krojt*; rtr. *crūj*; it. *crudo*; sard log. *kru*; fr. prov. cat. *cru*; vsp. *cruo*; port. *cru*.

Der.: dim. *crudicel* (Tocilescu, Mat. 50; Rădulescu-Codin, Cint. pop. 127) || *crudac* (Tiktin; Rădulescu-Codin,

Cuv. Musc. 23) „pas encore formé, jeune, naïf simple“ || *cruzime*, „cruauté, crudité“ *cruzie* (Biblia 16^o8, Macab. III, p. 739; Tiktin; Mag. ist. I, 168) „cruauté“.

413. † **Crudătate**, sb. f., „cruauté“ (Tiktin; Mag. ist. II, 335) <**CRUDITAS,-ATEM** „crudité, chose indigeste“.

414. **CRUNT**, adj., „sanglant, cruel“ (mai obișnuit astăzi înțelesul din urmă; cel dintâi des în vr. apare și astăzi dialectal: Marian, Vrăji 34, 43; Goro-vei, Cimil. 382).

Lat. **CRUENTUS,-A,-UM** (pentru fone-tism, cf. Ascoli, Arch. gl. XIV, 342). Rtr. *criaint*.

415. **Crunta**, vb., „faire jaillir du sang, faire une entaille“ (Mărg. 112^a; Stamat, Poesii 247; Tocilescu, Mat. 9; Me-hedinți), † „ensanglanter, <**CRUENTARE**|| *cruntat* (Alexandri, P. pop. 201) „avec les sourcils froncés, assombri“.

416. **Încrunta**, vb., „ensanglanter“ (Damé; Letop. I, 419; Varlam, Caz. I, 104^b; Iorga, Studii VI, 403; Teodorescu, P. pop. 675; Marian, Vrăji 43); *a se încrunta*, „prendre un air terrifiant, froncer les sourcils, s'assombrir“ <***INCRUENTARE** (atestat numai *i n c r u e n t a t u s*) || † *încruntător* (Psalt. 1651, XXV, 9) „sanguinaire“; *încruntătură* (Damé) „reste sanglant; froncement des sourcils“ || *descrunta* (Teodorescu, P. pop. 384; Marian, Desc. 80) „défroncer les sourcils“.

417. **CU**, prep., „avec“ || ir. megl. ar. *cu*.

Lat. **CUM**, devenit în casul cînd era accentuat **CUN**, formă atestată în inscripțiuni și păstrată în romînește în legătura sintactică *cu nusul* (v. *Ins*); în casul cînd era aton, și a căzut și forma aceasta s'a generalisat cu timpul (cf. Candrea, Conson. 50).

Rtr. *con*, *cun*; it. sp. *con*; sard. log. *kum*, *kun*; prov. *com*. *co*; port. *com*.

418. **CUC**, sb. m., „coucou“ || ir. megl. ar. *cuc*.

Lat. **CUCUS,-UM** ori **CUCCUS** (Isidor, XVII, 7; cf. **CUCULUS** CGL. II, 352). Alb *kük'*; rtr. *cuc*; it. *cucco*; (fr. *coucou*); sard *kuku*; port. *coco*; cuvîntul fiind onomatopeic, fonetismul lui nu s'a desvoltat normal în toate părțile.

Der.: *cucă*, *cuculeasă*, *cuculiță* (Marian, Ornit. I, 43; Vrăji, 231) „femelle du coucou“, bot. *cuculeasă* „lychnis flos cuculi“ || dim. *cuculeț*, *cucușel*, *cucușor* (Marian, Ornit. I, 43; Sevastos, Cînt. 82), *cucușor* (Marian, Ins. 106) „bête à bon Dieu“; *cuculean* (Voronca. Dat. cred. 449); *cucuț* (Tiktin) || *cucui* (Tiktin) „coucouer, crier comme le coucou“ || bucov. trans. *răscucui* (Marian, Ornit. I, 48; Sârb. III, 237), băn. *răscuci* (Mangiuca, Călind. 23 Apr.) „rompre un gâteau sur la tête des brebis en prononçant des formules où est mentionné le coucou (usage populaire)“; *răscucuit* (Marian, Sârb. III, 237) „pratique de cet usage“.

CUCERI, v. *cere*.

419. **CUCUI**, sb. n., „bosse, enflure; huppe“ || ar. *cucul'ū*.

Lat. * **CUCULLIUS,-UM** <**CUCULLUS,-UM** „cape, capuchon“; dela înțelesul acesta s'a putut ajunge foarte ușor la cel romînesc (comp. sîrb. *kapica* „Käppchen“ și „Kopfgeschwulst der Neugeborenen“).

Der.: *a se cucuia* „s'enfler, se bossuer; se jucher“; *cucuiat*, ar. *cucul'at* „enflé, huppé; juché“ (sard log. *kugužadu* „grano che ha la loppa, gu-scio“).

420. **CUCURBETĂ** (*cucurbătă*, *carcurbetă*, *curcubătă*) „courge, gourde“ || ar. *curcubétá*, „courge“; fig. „caboche“.

Lat. **CUCURBITA,-AM**; forma normală **cucurbătă**, păstrată la Osani (Candrea, BSF. III, 81; cf. Tiktin) a devenit prin metatesă (comp. formele sardă și sp.) **curcubătă**, cum se aude în Bănat; sub influența pluralului *cucurbete* s'a născut forma de sg. *cucurbetă*; schimbarea de accent se datorează poate influenței formelor în *-ete*.

Sard. *kurkuta*; vfr. *courde*; nprov. *couceurdo*; vsp. *corcóita*.

Der.: Bihor *cucurbește* (pere *cucurbești*, Conv. lit. XX, 1009), † *curcubetos* (Hasdeu, Cuv. d. bătr. I, 296; scris greșit *curcubenos* sub influența glosei slave лубенца), „en forme de courge“.

421. **Cucubertea** (*curcubetea*), sb. f., „petite courge, bryonia alba, aristolochia clematitis“ <**CUCURBITELLA** „co-

loquinte“ || *cucurbeſică*, *curcubetici* „aristolochia clematitis“.

422. **CURCUBITAR** (ar.), sb. m. „vantard“ <*CUCURBITARIUS*,-UM „celui qui cultive des courges“; înțelesul ar. e luat figurat || băn. *cucurbetari* (An. Car., ne-tradus de glosator).

423. **CUCUTĂ**, sb. f. „ciguë commune“ || ar. *cucută*.

Lat. * *CUCUTA* (= clas. *CICUTA*), rezultat prin asimilațiune (cf. Densusianu, Romania XXIX, 332).

Vfr. *cocue*; nprov. *koukudo* (cf. Rolland, Flore, VI, 200-201) || parm. *sguda*; vfr. *ceüe*; vsp. *ciguda* <*CICUTA*.

Der.: dim. *cucuṭică* „oenanthe phelandrium“.

Impr.: alb. *kukutə* (împrumutul din rominește trebue admis prin faptul că -*cū-* trebuia să dea -*k'ü-*); ung. *kukuta*; sîrb. *kukuta*.

CUFUNDA, v. *fund*.

424. **CUFURI** (*a se*), vb. „foirer“ || megl. *cufăriri*; ar. *cufurire*.

Lat. CON-FORIRE.

Der.: megl. ar. *cupoari* „diarrhée“; *cufurit* și *cufuritură* (Laurian-Massim) „action de foirer“ || *cufureală* „diarrhée“ || *cufuricios* (Bobb; Lex. Bud.; Costinescu), ar. *cufuros* „foireux“ || megl. *pricufuriri* „foirer“.

425. **CUGETA**, vb. „penser, réfléchir“. Lat. COGITARE.

Alb. *kuiton*; sprsl. *kuitar*; vfr. *cuidier*; prov. *cuidar*; cat. *cuydar*; sp. port. *cuidar*; pentru parte din aceste forme românești se admite * *CŪGĪTARE*, neexplicat încă.

Der.: *cuget* „pensée, dessein“ (vit. *coto*, Lecce *kuſetu*; prov. *cuit*; port. *cuido*; comp. Cerignola *kučētā*; prov. *cuida*); *cugetare* „action de penser, pensée“ (vfr. *cuidier* „pensée, croyance“); *cugetător* „penseur“ (comp. *cogitatorium*; vfr. *cuidoire* „chose qu'on fait accroire“); *cugetătură* (Dosoftei, Ps. vers. 179; Cihac; Barcianu) „action de penser, réflexion“ || *cugetăret* (Dosoftei, V. Sf. Ian. 17; Molity. 53^a) „réfléchissant“.

426. **CUI**, sb. n. „clou; cheville“, Ser-

bia „cheville de bois, coin à fendre“ || ir. *cūn*.

Lat. *CUNEUS*,-UM „coin à fendre le bois“.

Alb. *kuṇ*; rtr. *cuogn*; abr. *koṇę*, Cerignola *kuṇę*, sic. *kuṇu*; fr. *coin*; prov. *cunh*; cat. *cony*; sp. *cuño*; port. *cunho*.

Der.: dim. *cuiuṭ* (Gorovei, Cimil, 183); băn. *cuṇišelev*, pl. „clous de girofle“; *cuiṣor*, *cuiṣoare*, pl. „clous de girofle“; bot. „dianthus, holosteum umbellatum“; bot. *cuiṣorită* „geum urbanum, holosteum umbellatum“ || *cuier* „porte-manteau, étagère; cloutière“ (Tiktin); *cuierie*(Barcianu) „clouterie“.

427. **ÎNCUIIA**, vb. „fermer à clef“; *a se incuia* „s'enfermer à clef“, fig. „être constipé“ <*IN-CUNEARE*; înțelesul se explică ușor din întrebuirea, ca mijloc primitiv de încuiere, a unui „cuneus“ ce se introducea într-o verigă || rtr. *incugner*; ven. *inkuñar*, abr. *nguñá*, nap. *nkoñarę*, cal. *nkuñare*; sard camp. *inkungai* „chiudere“; vfr. *encoigner*, placer dans un coin“; prov. *enconhar*; cat. *encunyar*; vsp. *encuñar* || sard log. *kunżare* „chiudere, assiepare“; fr. *cogner*; prov. *conhar*; port. *cunhar* <*CUNEARE* || *încuiere* „action de fermer à clef, fermeture, constipation“; *încuiat* „fermé à clef, constipé“, sb. „action de fermer à clef“; *încuietoare* „loquet, serrure“; *încuietură* (Costinescu; Cihac; Gaster) „constipation“ (fr. *encognure*).

428. **DESCUIUA**, vb. „ouvrir (avec la clef“) <**DISCUNEARE* (atestat numai part. *discuneatus* „ouvert comme avec un coin“) || tir. *deskonař*; vfr. *descoignier* „arracher (des coins), faire sortir d'un endroit“; comp. abr. *skuñá* „uscir dall'ovo, sgusciare, cavar dal guscio la mandorla, la noce“, nap. *skoñarę* „torre i cunei dalle biche coniche de grani e sgranarne le spighe, battere il grano, trebbiare“; sard log. *iskunžare* „aprire“ || *descuiere*, *descuiat* „action d'ouvrir avec la clef“; *descuietoare* (An. Car.: Lex. Bud.; Polizu) „clef“; *descuietură* (An. Car.; Polizu) „action d'ouvrir, ouverture“.

429. **CUIB**, sb. n. „nid, nichée; mortaise“ (Damé, Term.) — *cuīub* || ir. *cul'b*; megl. *cuīb*, *cul'b*; ar. *cuīb*.

Lat. * CUBIUM < CUBĒRE; prezenta lui *l'* în ir. și megl. e încă neexplicată.

Mant. *kubi* „covo, covacciolo della lepre“, cremon. *kubbi* „covo, covile“, mil. *kobbi* „cuccia“, parm. *kobbi* „covacciolo(degli uccelli), covile, tana“, piac. *kobi* „cove, covile“; port. *coio*.

Der.: dim. *cuib(u)șor*, bot. „neottia nidus avis“; *cuibulet*; *cuiburel*; *cuibuț* (Lex. Bud.; Tiplea, P. pop. 108) || *cuibar* „nichet, nichée“, mold. *cuibare* (WgJb. IX, 227) „nid“, ar. *cuiba(i)r* „nid“; dim. *cuibariță* (Damé); *cuibări* „faire son nid, nicher, construire en forme de nid, amonceler la terre autour des épis de maïs; fouiller, fureter“ (Lex. Bud.) || *cuiba* (Tiktin; Barcianu) „nicher“ (com. *kobiá*, mil. *kobbiá* „dormire“) || *cuibui* (Lex. Bud.) „nicher“ || † *a se cuibura* (Ps. Sch. CIII, 17) „se nicher“ || *încuiba* (Marian, Immorm. 108) „faire son nid“, *a se încuiba, a se încuibă* (Marian, Desc 33) „se nicher, s'introduire, s'enraciner“ || † *a se încuibui* (Coresi, Ps. 284, 34), † *a se încuibura* (Ps. Vor. CIII, 17) „se nicher“ || *descuiba* (Lex. Bud.; Barcianu) „dénicher, chasser du nid“.

CULCA, v. loc.

430. **CULEGE**, vb. „cueillir, recueillir, récolter“ — vr. bän. pf. *culeş* || ir. *culeže*; ar. *culeadzire* (pf. *culepşu*).

Lat. *COLLIGERE*, *-LEXI,-ECTUM.

Rtr. *cler*; it. *cogliere*; sard log. *bod-dire*; (fr. *cueillir*; prov. *coillir*; cat. *cullir*); sp. *coger*; port. *colher*.

Der.: *culegere* „action de cueillir, etc.; recueil, collection“; *cules* „cueille, cueillette“; *culegător* „qui cueille, etc.; collectionneur“; *culegătoreasă* (Polizu) „vendangeuse“.

431. **CULME**, sb. f. „cime, faîte, faîtage; traverse au plafond des maisons de paysans sur laquelle on pose des étoffes, des tissus“ — † „crinière“ (Hasdeu, Cuv. d. bâtr. I, 274) || ar. *culmu* „cime, faîte“ (Pușcariu, Etym. Wb. 437).

Lat. *CULMEN*; nu este necesar să admitem pentru forma ar. un * *CULMUM*; schimbarea de gen s'a putut întâmpla în acest dialect (comp. formele alb. it. *sardă*).

Alb. *kul'm*; rtr. *cuolm*; it. *colmo*

sard gal. *kulmu*; vfr. *colme*; nprov. *coumo*; sp. *cumbre*; port. *cume*.

Der.: dim. *culmiță* (Tiktin; Gr. n. 17); *culmuliță* (Tiktin) || *culmiș* (Tiktin) „cime“.

432. **CULMINĂRIȚĂ** (trans.), sb. f. „tissu de différentes couleurs dont on décore à la campagne les murs à la hauteur du plafond“ (Frîncu-Candrea, Munții apus. 99) < * *CULMİNARIA*, -AM + suf. -iță; forma corectă ar trebui să fie *culmînariță*, dar *i* se explică prin influența unui derivat înrudit ca *mărginaret*; din * *culminăriță* s'a ajuns prin schimbare de accent la *culminăriță*.

433. **CUM**, adv. conj. „comment, comme, dès que; que“ || ir. megl. ar. *cum*.

Lat. QUOMODO, scurtat prin fonetică sintactică și cu o > u în poziție atonă (cf. Vising, în Abhandl. Tobler, 113).

It. *come*; fr. *comme*; prov. cat. *com*; sp. port. *como*.

Der.: † *cumuș* (Gaster) || *oarecum* „en quelque sorte, quelque peu“ || *oricum* „de quelque manière que...“ || *precum* „comme, ainsi que“; † *precumuș* (Cantemir, Hron.) || *necum* „moins encore“ || *cumva* „par hasard, est-ce que“?

434. **CUMETA** (*a se*), vb. „oser, s'enthardir, risquer“ (Lex. Bud.; Polizu; Barcianu); *a se cumeți* (Petri).

Lat. COMMITTÈRE, cu schimbare de conjugație (comp. însă forma compusă); înțelesul românesc se explică foarte bine din expresiuni de felul acesta: *committere se in terram hostilem* „s'aventurer dans un pays ennemi“, *committere se in aciem* „risquer le combat“ [Candrea].

Der.: *a se încumeta* (*încumăta*, Rețeganul, Bibl. pop. 30), *încumete*, *încumeți* (Jipescu, Opinc. 37) „oser, s'enthardir, risquer“.

435. **CUMINECA**, vb. „donner la communion“ || megl. *cuminicari*; ar. *cumnicare*.

Lat. * **COMMUNICARE** (= clas. *COMMUNI-CARE* „faire part, communiquer“), prin asimilarea cu verbele în -icare (cf. Candrea, Rev. ist. arh. VII, 76); pentru înțelesul pe care l-a primit în epoca

creștină, cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 188).

Alb. *kungon*; Erto *komeligé*; gen. *kuminiğá*; prov. *komenegar*; navar. *komingar*; comp. formele compuse vfr. *acommengier*; lomb. *skuminiar*, vgen. *scomeneca*; sard log. *iskominiñigare*; vfr. *escomengier*.

Der.: *cuminecătură*, megl. *cuminicătură*, ar. *cumnicătură*, „communion“.

436. **Cuminecat**, sb. n. „action de donner la communion“ < *COMMUNICATUS,-UM (= COMMUNICATUS, „communication“); comp. alb. *kungat*:

437. † **Cumenecăciune**, sb. f. „communion“ (Cipariu, Princ. 219) < *COMMUNICATIO,-ONEM (= clas. COMMUNICATIO „action de communiquer“, în lat. ecl. *communicatio fractionis panis* „communion, (partage) de la fraction du pain“).

438. **CUMNAT**, sb. m. „beau-frère“ – **CUMNATĂ**, sb. f. „belle-soeur“ || ir. *cumnát*; megl. ar. *cumnat*, *cumnatā*.

Lat. COGNATUS,-A,-UM; alături de înțelesul general de „parent“ intilnim și pe acela de „beau-frère, belle-soeur“ (Densusianu, Hist. l. roum. I, 188).

Alb. *kunat*, *kunat*; vegl. *komnut*, *komnuta*; rtr. *quino*, *quineda*; it. *cognato*, *cognata*; sard log. *konnadu*, *konnada*; prov. *cognat*; port. *cunhado*, *cunhada* || bearb. *künat*; sp. *cunado* < *CŪGNATUS, cu trecerea lui o la ū neexplicată.

Der.: dim. *cumnătel*, *cumnătea* (Marian, Nunta, 66; comp. sp. *cuñadillo*, *cuñadilla*), *cumnătică* || *cumnătie* „parenté entre beaux-frères“ (comp. vsp. *cuñadía*; port. *cunhadia*) || *cumnătesc* „de beau-frère“ (Marian, Nunta, 66) || *a se (in)cumnăti* (Marian, Nunta, 66) „devenir le beau-frère de qqn“.

Impr.: rut. *куннат*, „Schwager“.

439. **CUMPĂRA**, vb. „acheter“ || ir. *cumpără*; megl. *cumpăruri*; ar. (a)-*cump(ă)rare*.

Lat. COMPARARE, atestat și cu înțelesul de „acheter“ (Densusianu, Hist. l. roum. I, 188; Denk, Arch. lat. Lex. XVI, 281); păstrarea lui *m* (cf. Andrea, Conson. 99) se datorează formelor accentuate pe silaba inițială.

Rtr. *cumprer*; it. *comp(e)rare*; sard

log. *komporare*; vfr. *comperer*; prov. cat. sp. port. *comprar*.

Der.: *cumpărare* „action d'acheter, achat“; *cumpărător* (megl. ~) „acheteur“ (comp. vsp. *compradero*), *cumpărătoare* „achat“; *cumpărătură* (megl. ar. ~) „achat“ (vit. *comperatura*) || ar. *ancumpirari* (Dalametra) „acheter“.

440. **Cumpărat**, sb. n. „achat“ < COMPARATUS,-UM.

441. † **Scumpăra** (Cod. Vor.; Doc. Acad. 88; An. Acad. XX, 478; Ștefulescu, Gorjul XLVII; Gaster) „acheter, racheter“ < EX-COMPARARE || *scumpărare* (Hasdeu, Cuv. d. bâtr. I, 301) „vengeance“ (pentru înțeles cf. mai jos *răscumpăra*); † *scumpărat* (Gaster) „rédemption“; † *scumpărător*, adj. sb. (Hasdeu, Cuv. d. bâtr. I, 301) „vengeur, vindicatif“, *scumpărătoare* (Doc. Acad. 60) „rachat“.

442. **Răscumpăra**, vb. „racheter, † venger“ (Hasdeu, Cuv. d. bâtr. I, 299, xcii) < RE-EX-COMPARARE; pentru înțelesul de „venger“, comp. it. *riscattare* „racheter“, *riscattarsi* „se venger“ || *răscumpărare* „rachat, † vengeance, † satisfaction“ (Prav. Vas. Lupu 125 b) || *răscumpărător* „racheteur“ (Lex Bud.: Polizu), † „venger“ (Varlam, Caz. I, 265 b), † *răscumpărătoare* (Iorga, Studii VII, 25; XIV, 242; Ștefulescu, Gorjul 14), *răscumpărătură* (Polizu; Barcianu) „rachat“ || *descumpăra* (Paliia, Exod. VI, 6; XIII, 13, 15; Cat. calv. 34: Iorga, Doc. Bistriței II, 5; Doc. Acad. 6; Marian, Immorm. 297; Alexici, Lit. pop. 162) „racheter“, prin înlocuirea lui *răs-cu des-*, cum s'a întimplat și în alte forme, ar. *discumpărare* „racheter, récompenser, rendre“; † *descumpărător* (Gaster) „qui rachète“; † *descumpărăciune* (Paliia, Exod. XXX, 12, 14, 16; Cipariu, Princ. 220; An. Acad. XX, 487), *descumpărătură* (Paliia, Exod. XXX, 15) „rachat“.

443. **CUMPĂTA**, vb. „réfléchir, délibérer, ménager, tempérer, modérer, ralentir“; *a se cumpăta* „se retenir, se tempérer, être sobre“.

Lat. *COMPITARE (= clas. COMPUTARE), prin confundarea lui -UTARE CU -ITARE (comp. reputare > *repitare > rtr. ravidar; sic. arripitari); pentru păs-

trarea lui *m*, comp. *cumpăra*; cît privește înțelesurile românești, ele se explică ușor din acelea de „calculer, supputer“ pe care le avea forma latină.

Alb. *kup-toñ*; it. *compitare* (*contare*); sard log. *kumpidare*; fr. *conter, compter*; prov. cat. *comptar*; (sp. port. *contar*).

Der.: *cumpătare* „mesure, retenue, économie, sobriété“; *cumpătat* „modéré, sobre“; *cumpătate* (Polizu) „modération“.

444. **Cumpăt**, sb. n. „mesure, équilibre, retenue, tacte, modération“ > **COMPTUS,-UM** (= clas. COMPUTUS) „calcul, compte“ || it. *compito* (*conto*); sard log. *kumpidu*; fr. *conte* (*compte*); prov. cat. *compte*; (sp. *cuento*; port. *conto*).

445. † **CUMPLI**, vb. „achever, détruire, exterminer“.

Lat. * **COMPLIRE** (= clas. **COMPLĒRE**); pentru păstrarea lui *m*, cf. *cumpăra*.

Rtr. *complir*; it. *compire*; sard log. *lompere*; vfr. prov. *complir*; cat. sp. *cumplir*; port. *cumprir*.

Der.: *cumplire* „cruauté, horreur, dureté, † fin“; înțelesul de „dureté“ se explică din expresiuni cum sănt: *cumplirea durerii mele* (Tiktin), adică din ideea de „ce qui pousse à l'extrême une souffrance, toute cruauté“ || *cumplit* „dur, cruel, atroce, avare“, adv. clurement, cruellement, extrêmement, beaucoup, très“. cu desvoltarea semantică paralelă aceleia a lui *cumplire*: *durere cumplită* „douleur poussée à l'extrême, douleur exagérée, atroce“, și tot astfel *minie cumplită*, *foame cumplită*, de unde s'a isolat adjecativul cu accepțiunile speciale de mai sus (prov. *complít*; sp. *cumplido*; port. *cumprido*); † *cumplit* „fin“, † *in cumplit* „enfin, toujours, éternellement“ || *cumplitate* (Tiktin) „avarice“; † *cumpliciune* (Tiktin) „dureté, cruauté“ (comp. *completio*) || *incumplit* (Conachi) „dur, cruel“.

446. **CUNOAȘTE**, vb. „connaître, reconnaître“ || ir. *cunoște*; megl. *cunoaștiri*; ar. *cunoaștire, cunușteare*.

Lat. * **CONNOSCERE** (= clas. COGNOSCERE), rezultat printr'o falsă recompunere (CON, CUM+NOSCERE).

Sard log. *konnoskere*; fr. *connaître*; port. *conhecer* || sprsl. *kanušer*; it. *connoscere*; prov. *connoissser*; cat. *conexer*; sp. *conocer* <* CONOSCERE.

Der.: *cunoaștere*, ar. *cunoaștire* „connaissance“; *cunoscut*, sb. m. „connaissance (en parl. de personnes)“, † sb. n. (Dosoftei V. Sf., v. WgJb. V, 84) „connaissance“; *cunoscător*, ar. *cunuscutor*, adj. sb. „connaisseur“; † *cunoscătură* (Cat. calv. 40) „connaissance“ || *cunoștință*, ar. *cunuștință* „connaissance“ (fr. *connaissance*; port. *conhecença*; comp. it. *conoscenza*; prov. *coneissensa*; cat. *coneixensa*) || *încunoștință* „faire savoir, communiquer, avertir“; *încunoștințare* „communication, avis, avertissement“ || ar. *pri cunoaștiri*, conaître d'avance“.

447. **CUNUNĂ**, sb. f. „couronne“ — *curună* (Voronca, Dat. cred. 730); † *curură* (Cod. Vor.; Ps. Sch. XX, 4; LXIV, 12) pot fi rezultate prin rotacism din *curună* sau din *cunună* || ar. *curună*; megl. *curună* „couronne, mariage“.

Lat. **CORONA,-AM**; forma dr. e rezultată prin asimilarea lui *r* cu *n*.

Rtr. *coruna*; it. *corona*; sard *korona*; fr. *couronne*; prov. cat. sp. *corona*; port. *coroá*; (comp. alb. *kuroře*).

Der.: dim. *cununiță*, bot. „coronilla varia, spiraea ulmifolia, vinca herbacea“, bot. *cununițe*, pl. „xeranthemum annum“.

448. **Cununa**, vb. „marier; assister qqn en qualité de prêtre ou de parrain à la cérémonie nuptiale; † couronner“ (Ps. Sch., Coresi, Ps. V, 14; Biblia 1688, Psalm. V, 15; VIII, 6, etc.) || megl. *curunari*; ar. *c(u)runare* || < CORONARE || rtr. *coruner*; it. *coronare*; sard *koronare*; prov. cat. sp. *coronar*; port. *coroar*; comp. pentru înțelesul de „marier“ alb. *kunurzoj, kun-roñ* (Christophorides, 171) „segne ein“; ngrec. *στεφανώω* „krönen, trauen“; bulg. вънчавамъ „couronner“ ~ ce „se marier“; sîrb. *venčavati* „krönen, trauen“; rus. вънчать „couronner, marier“ || *cununător* (Lex. Bud.; Costinescu; Barcianu) „qui assiste qqn en qualité de prêtre ou de parrain à la cérémonie nuptiale“ || *cununie* (obicituit pl. *cununii*) „couronne(s) que l'on pose sur la tête des époux

pendant la cérémonie nuptiale; bénédiction nuptiale, mariage“ || megl. *curunatiti*, pl. „argent qu'on donne au prêtre pour la bénédiction nuptiale“ || *incununa* „couronner“, megl. *ancurunari*, ar. *nc(u)runare* „marier, donner la bénédiction nuptiale“ (rtr. *incoruner*; it. *incoronare*; sard *inkoronare*; vfr. numai part. *encouronné*; prov. *en-coronar*) || megl. *ancurunatic* „argent qu'on donne au prêtre pour la bénédiction nuptiale“.

449. **CUPĂ**, sb. f. „coupe, gobelet, écuelle; jantille“ (Hasdeu, 1669; Damé), trans. „mesure de capacité d'environ un litre et demi“; bot. *cupe*, pl. *gentiana* || ir. *cupe*; ar. *cupă* „coupe, gobelet“.

Lat. *CUPPA,-AM* „grand vase en bois, tonneau“.

Alb. *kupę*; rtr. it. *coppa*; fr. *coupe*; prov. cat. sp. port. *copa*; alături de acestea înțîlnim forme românești cu înțeles deosebit care derivă din CUPA (cf. Meyer-Lübke, Wien. St. XXV, 97).

Der.: dim. *cupșoară* (An. Car.; Reteagulan, Pov. pop. 81); † *cupiță* (An. Car.); *cupoc* (Hasdeu, Cuv. d. bătr. I, 215) || † *cupar* „échanson“ (comp. *cupari u s*); † *cupărie* „échansonnerie“; † *cupăresc* „concernant l'échansonnerie“.

Impr.: bulg. куна „écuelle creuse“ > куница, кунпчка.

CUPRINDE, v. *prinde*.

CUPTOR, v. *coace*.

450. **CUR**, sb. m. n. „cul“ || ir. megl. ar. *cur*.

Lat. *CULUS,-UM*.

Vegl. *čol*; rtr. *chüll*; it. *culo*; sard log. *kulu*; fr. prov. cat. *cul*; sp. *culo*; port. *cú*.

Der.: dim. *curișor* || *curar* (Damé, Term.; Tiktin; Barcianu) „avaloire du harnais“ (rtr. *chüler* „zum Arsch gehörig“) || *curiș*, Țara Hațegului *curiman* (Rev. cr.-lit. III, 121) „fessu“.

451. **CURA**, vb. „nettoyer, peler, éplucher, écosser, égrenaer“ (Ps. Sch. V, 3; XI, 7; XVII, 41; XXIV, 11, etc.; An. Car.; Tiktin; WgJb. VII, 84; Candrea, BSF. II, 81) — † *a se cura*, fig. „s'excuse“

ser“ (Tiktin) || megl. *curari*; ar. *curare*.

Lat. CURARE „soigner, traiter, etc.“, dar și cu înțelesul special din românește: *curare apes*, ~ *dolia*, ~ *cadaver* „nettoyer la ruche, nettoyer des tonneaux, laver un cadavre“.

Alb. *küroń* „betrachte, sehe, sehe zu“; rtr. *chürer* „Sorge tragen, achten, beachten“; it. *curare*; sard log. *kurare*; fr. *curer*; nprov. *curá* (comp. expresiunea *curá lou blad* „nettoyer, cribler le blé“, corespunzătoare celei românești: *a cura porumbul*); sp. port. *curar*.

Der.: *curat*, ir. *curát*, megl. ar. *curat* „propre, pur“, † sb. (Cod. Vor.) „être pur, auguste“, adv. „proprement, nettement, franchement, exactement“; dim. *curătel*, *curătea* (Marian, Vrăji 103), *curătică* || *curăți*, *curăța* „nettoyer, purifier, enlever“, *a se curăți* „se nettoyer, se laver“, fig. „se débarrasser de qqn“: *curățit*(*curățat*), *curățire* (*curățare*) „nettoyage“; *curățitor* (*curățător*), adj. sb. „qui nettoie, qui purifie“, *curățitoare* (Damé) „crible“; *curățitură* (*curățătură*) „nettoyage, débris, partie coupée d'une forêt, ordures“; *curăție* „propreté, pureté, chasteté“; *curățenie* „propreté, pureté; purge“; † *curățăciune* (Dosoftei, Ps. vers. 505; Lit. rug. 45 b) „purification“ || *necurat* „malpropre, impur, impie“, *Necuratul* „le diable“; † *necurățiu* (Cod. Vor.) „impur, impie“; † *necurăți* (Ps. Sch., Coresi, Ps. XVII, 22; Cod. Vor.) „vivre d'une manière impie, commettre des actions impies“; *necurățitor* (Cod. Vor.) „impie“; *necurăție* „malpropreté, impureté“; *necurățenie* „malpropreté“ || megl. *pricurari* „nettoyer de nouveau“.

452. **Curătură**, sb. f. „défrichage, terrain défriché, partie coupée d'une forêt; criblure“ (Viciu, Glos. 39; Rev. cr.-lit. III, 121; Tocilescu, Mat. 444) < CURATURA,-AM, atestat numai cu înțelesul de „soin, attention minutieuse“, dar care trebuie să fi avut deja în latină înțelesul de „nettoyage“, cum arată și celealte forme românești: it. *curatura*, trent. *kuradura* „rimondatura“, vic. *kura(d)ura* „nettatura, purgatura“, com. *kuratura* „spazzatura“; vfr. *curătre* „ordure, saleté“.

453. † **Curăciune**, sb. f. „propreté, pureté, chasteté“ (An. Car.) < CURATIO, -ONEM „soin, cure“ || *necurăciune* „impuritas“ (An. Car.)

454. † **Scura**, vb. „nettoyer, purifier“ (Ps. Sch. L, 4) < EXCURARE „examiner avec soin“ || Giudicaria *žgurare*; vit. *scurare*, vlobm. *sgurar*, mant. *šgurá*, berg. *šgurer*, mil. *šgürar*, piem. *šgüre* (Arch. gl. XVI, 526), piac. *šgürá*, mod. bol. ferr. *šgurär* „forbire, nettare“, Piazza Armerina *skuré*; fr. *écurer*; prov. cat. sp. *escurar*.

CURAT, v. *cura*.

455. **CUREA**, sb. f. „courroie; mesure d'environ seize pieds“ || megl. ar. *curraūā*.

Lat. CORRIGIA,-AM, pentru reducerea lui -GI- la -J-, cf. *plai*; din *CORRIJA a rezultat **curreā*, din care prin trecreea accentului pe a doua vocală în hiat s'a ajuns la **curreā*; etimologia aceasta e confirmată prin păstrarea pînă azi a lui *rr* în graiul oșănesc (*curā*; cf. Candrea BSF. II, 46) și prin alterarea în alte regiuni a lui *e(a)* sub influența lui *r* dublu (*curā*, *curá*).

Rtr. *curagia*; it. *corregia*; sard *korría*; fr. *courroie*; prov. *correja*; cat. *corretja*; sp. port. *correa*.

Der.: dim. *curelușe*, bot. *curelice* „nymphaea“ || *curelar*, ar. *curlar* „bourrelier, harnacheur“ (comp. vit. *correggiaio*; prov. *corrigier*; sp. *correero*); *curelărie* „bourrellerie“ (comp. prov. *correjaria*; sp. *correeria*; port. *correaria*) || *curelos* (Bobb.; Lex. Bud.; Polizu; Barcianu) „malléable“ || Medhînti *curălit* (*moșie curălită*) „délimité“ || *incurela* „garnir de courroies, harnacher“.

Impr.: ung. *kurélye* (Szinnyei).

456. **CURECHI**, sb. m. „chou“; băn. „tête de chou“.

Lat. COLIC(U)LUS,-UM (= clas. CAULICULUS).

It. *colecchio* || nprov. *caulihò* < CAULICULUS.

Der.: *curechier* (Cihac; Barcianu) „vendeur de choux“; *curecherie* (Cihac; Barcianu), *curechiște* „lieu planté de choux“ || *curechișă* (Mar. Ins. 258) „pontia brassicae“ || *curechos* (Cihac; Barcianu), *curechesc* (*napi curechești*)

„qui ressemble aux choux“ || *curechiu* (Marian, Crom. 51) „couleur de chou, vert“.

457. **CURGE**, vb. „couler“ — vr. băn. pf. *curș* — **CURE** (olt. băn. trans. Maramureș) „couler“; vr. olt. băn. trans. „courir“ (Frîncu-Candrea, Muntii apus. 99; Rev. cr.-lit. IV, 143; Marian, Desc. 5; Ins. 338; Corcea, Bal. 75; Viciu, Glos. 38) — † *cură*; *cura* (Tiktin; Polizu; Wg Jb. VII, 84; Gr. n. 118) || megl. *curari* și ar. *curare* „couler“.

Lat. CURRERE, *CURSÍ, CURSUM, atestat deja în latină și cu înțelesul de „couler“ (cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 189); forma *curge* se explică prin influența verbelor ca *merge*, *șterge*; asemănarea de forme la pf. și part., † *curș*, *curs* — † *mers*, *mers*, † *șters*, *șters*, a adus uniformisarea acestor verbe și la infinitiv; cît despre *cura*, el a fost refăcut sub influența pers. a 3-a sg. ind. pres. *cură* și a formelor de imperfect (*curam*, etc.), care fiind socotite de conj. I-ii au adus trecerea verbului la această conjugație (nu e deci nevoie să admitem păstrarea lui *olare*).

Vegl. *kuar*; rtr. *cuorrer*; it. *correre*; sard log. *kurrere*; vfr. *courre* (fr. *courir*); prov. cat. sp. port. *correr*.

Der.: *curgere* „cours, flux“; *curgător* „coulant“, *curător* „coulant, coureur“ (Bobb), *curătoare* (Damé, Term.; Iorga, Studii VII, 61) „baquet“ || *curind*, vr. băn. *curund*, megl. *curon*, ar. *curundu* „vite, bientôt, † bref (en parl. du temps“; ven. *(a)korando* „subito“, sic. *kurrennu* „tosto, subito, in un tratto“), înțelesul se explică ușor din acela al ger. CURRENDO „en courant, vite“; *curundzel* „cito“ (An. Car.); † *a se curinda* (Coresi, Ps. XV, 4), ar. *curundari* (Dalametra), † *a se incurunda* (Ps. Sch. XV, 4) „se hâter“; *curindare* (Bobb) „hâte“ || *cursătură* (Cihac; Barcianu) „écoulement“ || megl. *pricurari*, *prucurari* „couler“.

458. **Curs**, sb. n. „cours, marche“ < CURSUS,-UM „course“ || rtr. *cuors*; it. *corso*; sard log. *kussu*; fr. *cours*; prov. *cors*; vsp. *cosso*; port. *corso*.

459. **Cursoare**, sb. f. „cours, écoulement“ < CURSORIA,-AM (atestat cu înțelesul de „barque“) < CURSORIUS,-A,-UM

„de course“ || sard log. *kussorža*; comp. vfr. *corsoir*, „coulant“.

460. † **Cursură**, sb. f. „cours, écoulement, flux“ (Tiktin; Iorga, Studii IV, 21; XII, 223) <**CURSURA,-AM** „course“.

461. **Scurge**, vb. „écouler, vider, épaiser“ — † *scure* (Biblia 1688, Levit. V, 9; Prav. Gov. 98; Cant. Hron.; An. Car.; Bobb) <**EXCURRĒRE** „courir hors“ (pentru înțelesul romînesc, comp. *humor excurrit* „l'humidité sort du bois“) || rtr. *scuorrer*; it. *scorrere*; sard log. *iskurrere*; vfr. *escourre*; cat. *escorrer*; sp. *escurrir*; port. *escorrer* || *securgere* „écoulement, flux, épuisement“; *scurgătoare* „déversoir, daraise“; *scursoare* „écoulement, égout“ (comp. vfr. *escoursoir* „canal“); *scursură* „écoulement, résidu d'écoulement, fange“, fig., „homme, chose de rien“; trans. „jour d'échéance“ (Viciu, Glos. 77; sard camp. *skussura* „sciame di api“); *scursătură* (Tocilescu, Mat. 1153) „écoulement“.

462. **Scurs**, sb. n. „écoulement“ <**EXCURSUS,-UM** „course, irruption“ || vfr. *escours* „afflux“.

463. **Încura**, vb. „faire courir, exercer“; *a se încura* „rivaliser à la course, s'amuser“ <**INCURRĒRE** „courir vers, assaillir“; forma românească a fost trecută la conjugătunea I-II prin confundarea pers. a 3-a sg. ind. pres. *încură* și a formelor de imperf. *încuram*, etc. cu verbele de conjugătunea I-II (cf. *curge*) || vfr. *encourre*; prov. cat. *encorre* || *încurat*, *încurătură* (Bacianu) „course“.

464. **CURTE**, sb. f. „cour; maison, palais“ || ar. *curte* (Pușcariu, Etym. Wb. 462).

Lat. * **CŪRTIS,-EM** (= clas. co(h)ORS, co(h)ORTEM), cu trecerea încă neexplcată a lui o la u.

Alb. *kurt*; vsard *curte* || rtr. *cuort*; it. *corte*; fr. *cour*; prov. *cort*; sp. port. *corte* pot reprezenta tot aşa de bine pe * **CŪRTEM** ori pe **CŌRTEM**.

Der.: dim. *curticică*; *curtișoară* || *curtean*, „courtisan“; *curteancă*, „femme de la cour“; *curtenesc* (Lex. Bud.; Polizu; Iorga, Studii V, 226), „de la cour“; *curtenește* (Lex. Bud.; Polizu) „à la manière de la cour“; *curtenie*, „cour-

tosie; † service à la cour“ (Desoftei, V.S.F. 10 Nov.); *curteni*, „flatter, † introduire à la cour“, † *a se curteni*, „se plier devant qqn, se rendre agréable à qqn“ (Iorga, Studii XIV, 19), „entrer au service de qqn“ (Tiktin; Mag. ist. IV, 346, 350); *curtenitor*, „obligeant, courtisan“ || † *curtișare* (Lex Mard.) „habitation“ || † *încurți* (Ps. Sch., Ps. Vor., Coresi Ps. XC, 1) „pernoctare“.

CUSCRU, v. *socru*.

CUSTA, v. *sta*.

465. **CUSURIN** (ar.), sb. m. „cousin“ — *cușuri* (Papahagi, Mat. 62) — **CUSURINĂ**, sb. f. „cousine“.

Lat. co(n)SOBRINUS,-UM; CONSOBRINA, -AM; forma cu ș e datorită influenței albaneze.

Alb. *kuš-rí*, *kuš-rir*; vegl. *kosabrain*, *kosabrajna*; rtr. *cusdrin*, *cusdrina*; Lecce *kussuprinu* || it. *cugino*, fr. *cousin*; prov. cat. *cosí*, cu o reducere a formei neexplicată încă.

Der.: *cusurie* (Weigand, Arom. u. Bulg.) „cousinage“.

Impr.: alb. *kusrí*, *kusrir* (Christophorides, 174).

CUTARE, v. *tare*.

466. **CUTE**, sb. f. „queux, pierre à aiguise“.

Lat. cos, COTEM, cu schimbarea lui o în u nelămurită încă, dacă nu cumva sub influența lui *ascuți*.

Rtr. *cut*; it. *cote*; sard log. *kode*; fr. *queux*; prov. *cot*.

467. **CUTEZA**, vb. „oser“ — † *a se cuteza*, „oser“ || ar. *c(u)tidzare*.

Lat. COTTIZARE (CGL. V, 264) < *zottīzō*; din înțelesul de „jouer aux dés“, cum e atestat, s'a desvoltat ușor acela de „oser“ [Densusianu, Rom. XXVIII, 66; cf. Mussafia, Rassegna bibl. di lett. Ital. VII, 95].

Alb. *kudzon*; Rovigno *kutišá*, nap. *kottejarę*, „frequentare le bische, biscazzare, rubacchiare“ || vven. *scotezar*, vabr. *scutiá*, vapul. *scoteare* < **EX-COTIZARE**.

Der.: *cutezare*, „audace, témérité“; *cutezător*, „audacieux, téméraire“ || *cutezanță*, „audace“, formațiune nouă.

468. **CUȚIT**, sb. n. „couteau“ || ir. *cuṭit*; megl. *cuṭot*; ar. *cāṭut*, *cuṭut*.

Lat. * ACUTITUS,-UM < * ACUTIRE < ACUTUS (atestat a cutatus „aiguisé“), cu aferesa lui *a*.

Der.: dim. *cuṭitas* (megl. ~), megl. ar. *cuṭutaş*; ar. *cuṭutič* || augm. *cuṭitoi*, *cuṭitoiae* „plane, boutoir“ || *cuṭitar* (ar. ~) „coutelier“; *cuṭitărie* „coutellerie“ || (*in*)*cuṭitá* (Tocilescu, Mat. 556, 1527) „piquer“.

Cf. *ascuți*.

CUTREIERA, v. *treiera*.

CUTREMURA, v. *tremura*.

469. **CUTROPI** (*cotropi*), vb. „entourer complètement, cerner, envahir“; bän. „couvrir“ — mold. trans. *cutrupi* (Tiktin; Iorga, Studii XIII, 243; Barcianu).

Lat. * CONTORPIRE (= CONTORPĒRE) „être tout engourdi“, cu căderea normală a lui și metatesa *-tur->-tru-*:

forma *cotropi* a rezultat prin asimilarea din *cutropi* corespunzător formei normale de ind. pres. *cutróp* păstrat în Bănat; înțelesurile românești se explică din acela propriu lui *tor pere* „être engourdi, être immobile(en parl. des personnes et des choses)“, de unde sensul activ „rendre immobile—serrer de près — entourer complètement — couvrir“; înțelesul primitiv al cuvîntului apare încă în expresiunea *cutropit de somn* „accablé de sommeil“ (comp. *torpet acies luminum* „mœux s'obscurcissent“) [Candrea; cf. Tiktin, Wb.].

Der.: *cutropitor*, adj. sb. „envahissant, envahisseur“ || bän. *acutropí* „couvrir“ || \dagger *incutropi* (Tiktin) „envahir“.

CUVENI

CUVÎNT

CUVIOS

} v. *veni*.